

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

MASTEROPPGAVE

Studieprogram:
LMHIMAS- Historie og historiedidaktikk
masteroppgave

Vårsemesteret, 2022

Åpen

Forfatter: Bjørn-Sigve Nesheim

.....
(signatur forfatter)

Veileder: Alexandre Dessingué

Tittel på masteroppgaven: Fortidens helter, samtidens skurker ...

Engelsk tittel: Heros of the past, villains of the present...

Emneord:
Minnestudie
Minnested
Flerveis minne
Kulturelle minner
Ludvig Holberg

Antall ord: 32 115
+ vedlegg/annet: 1962

Stavanger, 18.05.2022

Forord:

Fem år som student ved Universitetet i Stavanger er over. Kaka toppes med denne masteroppgaven som har vært et innholdsrik, lærerikt, tungt, interessant og løye år. Det har vært spennende å fordype seg i et emne som er dagsaktuelt og viktig for dagens samfunn, samtidig som problematikken viser hvor latent historie ligger i bevisstheten til det norske samfunnet. Uten media og ulike bidragsytere som ytrer seg og deler meninger gjennom ulike kanaler hadde det ikke vært mulig og gjennomført denne oppgaven, så takk til alle som bidrar til å skape denne diskursen. Oppgaven hadde heller vært særs vanskelig og skrevet oppgaven uten gode tips, råd og veiledning fra min veileder som viser sitt engasjement for minner, historie og sine studenter gang etter gang. Så tusen takk til Alexandre Dessingué.

Jeg vil også si tusen takk til alle mine nærmeste medstudenter, og spesielt B-gjengen, for alle gangene vi har delt bord, kjøpt kaffe, spist kanelboller på fredager, diskutert innhold, ledd, og generelt bare hatt det kjekt sammen.

Sammendrag:

I denne masteroppgaven undersøkes det hvilke minner som kommer til uttrykk i Holberg-debatten, og hva dette forteller oss om minnekulturen i denne debatten. Dette gjøres ved å ta utgangspunkt i minnebegrepsteorier hentet fra fagtradisjonen minnesstudier. Problemstillingen er: «*Hvilke minner kommer til uttrykk i forbindelse med debatten om Ludvig Holberg og hva forteller det oss om minnekulturen i Holberg-debatten?*». I tillegg er det stilt tre forskningsspørsmål som omhandler ulike deler av minnebruken og minnebegreper, hensikt og hva som kommer til uttrykk i Holberg-debatten.

Det er gjennomført en diskursanalyse for å besvare oppgavens problemstilling. Empirien i oppgaven er ulike tekster hentet fra norske aviser, og tekstene er i hovedsak skrevet av akademikere, samt et par intervjuer skrevet av journalister.

Analysen tar utgangspunkt i fortolkningen av innholdet i den ulike empirien, og ser dette i sammenheng med teorien og diskursanalysens punkter. Funnene i analysen viser hvilke minner som er fremtredende hos aktørene i debatten om Holbergs minnested. Dette inkluderer flerveis minne og kulturelt minne. Gjennom analysen kommer det frem hvordan aktørene anvender minner, historie og fortid i Holberg-debatten, samt hvor kaotisk hele debatten er med tanke på hva som faktisk diskuteres. Det som kommer frem i denne oppgaven viser at det er viktig, vanskelig og nødvendig med en debatt om hva som har plass i det offentlige rom og det kulturelle minnet i Norge. Det er behov for en vurdering av hva ulike historiske personer representerer gjennom deres tilstedeværelse i det kulturelle minne.

Abstract:

This master's thesis examines which memories are expressed in the Holberg debate, and what this tells us about the culture of memory in this debate. This is done by taking a starting point in theories of memory concepts taken from the subject tradition of memory studies. The thesis statement is: "What memories are expressed in connection with the debate about Ludvig Holberg and what does it tell us about the culture of memory in the Holberg debate?". In addition, three research questions have been asked that deal with different parts of memory use and memory concepts, purpose and what is expressed in the Holberg debate.

A discourse analysis has been performed to answer the thesis statement's problem. The empirical data in the thesis are various texts taken from Norwegian newspapers, and the texts are mainly written by academics, as well as a couple of interviews written by journalists.

The analysis is based on the interpretation of the content of the various empirics and sees this in connection with the points of theories and discourse analyzes. The findings in the analysis show which memories are prominent among the participants in the debate about Holberg's memorial site. This includes multidirectional memory and cultural memory. Through the analysis, it emerges how the actors use memories, history and the past in the Holberg debate, as well as how chaotic the whole debate is in terms of what is actually being discussed. What emerges in this thesis shows that it is important, difficult and necessary to have a debate about what has a place in the public sphere and the cultural memory in Norway. There is a need for an assessment of what different historical figures represent through their presence in the cultural memory.

Innholdsfortegnelse

1. Introduksjon	7
1.1 Problemstilling	8
1.1.2 Forskningsspørsmål	8
2. Minneteori	9
2.1 Flerveis minner	9
2.2 Minnesteder	12
2.3 Kulturelle minner	16
2.4 Andre sentrale begreper	17
2.4.1 Minnekultur	17
2.4.2 Reisende minner	18
2.4.3 Historie og fortid	19
2.5 Hvordan minnekulturen har utviklet seg i dagens samfunn	20
2.5.1 Minnet og fremtiden	20
2.5.2 Mediering og gjenoppretting	23
3. Empiri og metode	27
3.1 Empiri – utvelgelse og begrensning	27
3.2 Oversikt over datamaterialet	30
3.3 Metode for analyse av empiri	31
3.4 Diskursanalyse	32
4. Analyse	38
4.1 Holberg-debatten	38
4.1.1 «Kan tas ut i det absurde» av Øystein Sørensen 13.06.20	38
4.1.2 «Holberg var ikke slavehandler» av Marianne Solberg 15.06.20 (24.06.20)	39
4.1.3 «Holberg var en kritiker av slave- og rasetenkingen» av Jørgen Sejersted 17.06.20	41
4.1.4 «Statuer i kampen mot rasisme: Å fjerne statuer endrer ikke historien, men hvordan vi velger å minnes den» av Torgrim Sneve Guttormsen 17.06.20	43
4.1.5 «Ludvig Holberg var verken slavehandler eller rasist» av Gunnstein Akselberg 17.06.20	48
4.1.6 «Originalkilder fra 1730 dokumenterer Ludvig Holbergs investeringer: Holbergs ukjente forhold til slavehandelen» av Dag Herbjørnsrud 25.07.20	51
4.1.7 «Falske nyheter og villedende påstander Kritikkk av de fem såkalte Holberg-bidrag til slavehandelen» av Marianne Solberg 31.07.20	52
4.1.8 «Mer om Holberg, rasisme og slaveri» av Jørgen Sejersted 01.08.20	56
4.1.9 «Om avkolonisering, Black Lives Matter og slavehandel: Heller ikke Holberg bør umyndiggjøres» av Dag Herbjørnsrud 06.08.20	60
4.1.10 «Om mulige og umulige Holberglesninger» av Jørgen Sejersted 04.09.20	65
4.1.11 «Uriktige anklager i Holberg-debatten» av Dag Herbjørnsrud 27.09.20	68
5. Drøfting og konklusjon	71
5.1 Drøfting av forskningsspørsmålene og oppgavens funn	71
5.1.1 Forskningsspørsmål 1: Hvordan brukes Holberg som person og lyriker (minnet om Holberg) til å begrunne de forskjellige aktørenes argumenter i Holberg-debatten?	71
5.1.2 Forskningsspørsmål 2: Hvilke former for minner kommer til uttrykk i Holberg-debatten?	74
5.1.3 Forskningsspørsmål 3: Hva er hensikten med å bruke minner i en slik debatt?	76
5.2 Videre drøfting	79
5.2.1 Viktig med debatt	79
5.2.2 Vanskelig med debatt	81
5.2.3 Behov for vurdering av fortiden og fremstillingen av den	83

5.3	<i>Konklusjon og refleksjon</i>	85
6.	Litteraturliste:	88
7.	Kildeliste:	89
8.	Figur og tabell	90

Fortidens helter, samtidens skurker ...

1. Introduksjon

Våren og sommeren 2020 foregikk det demonstrasjoner mot rasisme, slaveri, kolonialisme og imperialisme i store deler av den vestlige verden. Det som startet demonstrasjonene, var drapet på George Floyd i USA. Black Lives Matter i front demonstrerte for rettferdighet for svarte i USA, denne tanken spredte seg så til Europa der det oppstod demonstrasjoner med lignende budskap. Demonstranter viste både solidaritet til George Floyd og den spesifikke hendelsen. Et fokus på historie og hvordan man minnes fortiden, hvilke historiske personer som minnes og hvor de minnes ble også en agenda for demonstrasjonene. En minnedebatt og minnedebedebatt knyttet til forskjellige nasjoners fortid vokste frem. Hvordan en nasjons minnes ulike kulturelle minner i offentligheten ble hovedelementet i disse debattene. I England så man store demonstrasjoner knyttet til det britiske imperiet, kolonialismen og imperialismen som kom til uttrykk i den britiske offentligheten. Statuer ble halshogd, revet ned og dumpet i elver. I USA har George Floyd gitt nytt liv til BLM der fokuset på sørstatsgeneraler og deres plass i det offentlige rom ble tema for debatt. Statuer av sørstatsgeneraler blir kontinuerlig tatt ned og er et tema i både internasjonale og norske aviser. I USA og England har man et oppgjør med fortiden og de kollektive og kulturelle minnene som kommer til uttrykk gjennom forskjellige statuer forbundet med slavetiden og sørstatene.

Dette debatttemaet ble også overført til Norge, både i form av direkte solidaritet og demonstrasjoner knyttet til George Floyd og BLM, strukturell rasisme og rasistiske tendenser i det norske samfunnet. Reaksjoner knyttet til det offentlige rommet, statuer og det kulturelle og kollektive minnet som kommer til uttrykk i offentligheten ble satt under debatt. Kritikk og reformistiske mål ble et middel for statuedebatten i Norge. Winston Churchill, Storbritannias statsminister under andre verdenskrig og en av hovedskikkelsene i nedkjempelsen av Nazi-Tyskland, og Ludvig Holberg, den dansk-norske lyrikeren og historikeren fra opplysningstiden, ble to historiske personer som fikk kritikk rettet mot seg for sine rasistiske og imperialistiske holdninger. Begge disse historiske personene har fremtredende statuer i Oslo og andre steder i Norge.

En underskriftskampanje med mål om å ta ned, eller rive, statuene av Winston Churchill og Ludvig Holberg vokste frem i sosiale medier og fikk rundt 5000 underskrifter. Denne tanken og fokuset mot fremtredende historiske personer spredte seg så til nyheter, politikere og akademikere. I academia fortsatte debatten foruten spørsmålet om man skal la statuene stå, rive de ned eller flytte de på museum, og man fikk en debatt om Ludvig Holberg, og om han hadde forbindelser til slaveriet og slavehandel gjennom aksjeposter i det Danske Ostindiske Kompagni i København.

1.1 Problemstilling

Med bakgrunnen ovenfor vil oppgaven svare på problemstillingen: «*Hvilke minner kommer til uttrykk i forbindelse med debatten om Ludvig Holberg og hva forteller det oss om minnekulturen i Holberg-debatten?*». Ved å se på diskursen i ulike aviser skal oppgaven skape et bilde og en forståelse for hvordan minner og minnekultur kommer til uttrykk gjennom den norske Holberg-debatten. Fokuset skal kunne gi et bilde av hvordan minner er flerveis og påvirkes gjennom møter i den offentlige sfæren, og kunne si noe om hvilken minnekultur som ligger til grunne i Holberg-debatten. Oppgaven vil ta for seg empirien som en enhet, hvor det vil analyseres etter diskursanalytisk metode.

1.1.2 Forskningsspørsmål

Forskingsspørsmålene skal fungere som en forlengelse av problemstillingen, og vil bli besvart i oppgavens drøftingskapittel. Formålet med forskningsspørsmålene er å gi en dypere forståelse for problemstillings spørsmål og de ulike aktørenes tekster og ytringer.

- Hvordan brukes Holberg som person og lyriker (minnet om Holbergs) til å begrunne de forskjellige aktørens argumenter i Holberg-debatten?
- Hvilke former for minner kommer til uttrykk i Holberg-debatten?
- Hva er hensikten med å bruke minner i en slik debatt?

2. Minneteori

I dette kapittelet vil det bli redegjort for teoriene og de begrepene oppgaven er forankret i. De ulike minneteoriene og minnebegrepene oppgaven vil benytte seg blir presentert og forklart. De ulike begrepene og teoriene skal så brukes til å besvare oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål på en hensiktsmessig måte. Teorien og dens begreper vil også fungere som verktøy for å gjennomføre analysen av empirien på en fordelaktig måte.

2.1 Flerveis minner

Michael Rothberg med boka *Multidirectional Memory: Remembering the Holocaust in the Age of Decolonization* tar for seg begrepet “multidirectional memory”, som jeg oversetter til flerveis minne. Flerveis minne sikter på å forklare hva som skjer når forskjellige historier møter hverandre i den offentlige sfæren. Vil det bety at når man minnes en gitt historie, mister man da en annen eller flere historier? Rothberg besvare dette ved å undersøke hvordan krysningen mellom slaveri og kolonialisme i møte med Holocaust-minne utspiller seg i det moderne samfunnet. Det oppstår en offerkonkurrans i det offentlige og moderne samfunnet i slike møter (Rothberg, 2009, s.2).

Tidligere har man oppfattet minner som konkurrerende og at de kjemper om en plass i det kollektive minne. Ved The Mall i Washington D.C. «konkurrer» Holocaust-minnet med afro-amerikansk minne ved at begge har en fremtredende plass i den amerikanske bevisstheten og offentligheten. Rothberg mener at minne burde forstås som flerveis, noe som er under en pågående forandring, som låner, referer og påvirkes fra og av andre minner. Minne bør forstås som produktive med en utvikling og progresjon, istedenfor for lukkede og private. Holocaust kan derfor brukes som en plattform for å uttrykke en visjon knyttet til amerikansk rasisme fra fortiden og nåtiden (Rothberg, 2009, s.3). Dette kan også overføres til andre aspekter og hendelser.

Historiske minner samhandler med hverandre og produserer interkulturelle dynamikker, som blir flerveis minner. Minner definerer basert på to kriterier:

1. Minne er et samtidfenomen, noe som handler om fortiden, men skjer i nåtiden.
2. Minne er en form for arbeid enten gjennom arbeid eller handling (Rothberg, 2009, ss.3-4).

Minner går i en linje fra minne til identitet. Den eneste formen for minner og identitet som finnes er de som ekskluderer elementer av ulikhet og felleskap med andre. Forholdet vi har til fortiden er med på å forme nåtiden, men ikke på en direkte og lineær måte. Forholdet er heller

ikke uten utforutsett innblanding eller uønskede konsekvenser som binner oss til andre folk, enn de vi ser på oss selv som (Rothberg, 2009, ss. 4-5).

Rothbergs forståelse av kollektive minner utfordrer den etablerte forståelsen for kollektive minner og gruppe identitet. Hos konkurrerende minner er den offentlige sfæren et forhåndsgitt, begrenset sted hvor allerede etablerte grupper kjemper en overlevelseskamp. Hos flerveis minne er den offentlige sfæren et formbart og diskursivt rom hvor grupper uttrykker etablerte posisjoner, men uttrykker også etablering gjennom interaksjon med andre grupper. Den offentlige sfæren består av subjekter og rom som er åpen for stadig rekonstruering. Grensen til minne er parallell med grensen for gruppeidentitet i oppfattelsen av konkurrerende minner. En åpenhet til minners flerveishet gjør at man kan stille spørsmål til den siste antagelsen til kollektive minner (Rothberg, 2009, s.5).

Minner er ikke eid av grupper, og grupper eier ikke minner. Grensen mellom minne og identitet er ujevn, det som virker som ens eget, er lånt eller en adaptasjon fra en annen historie. Dette kalles minners anakronistiske kvalitet, elementer fra datiden og nåtiden, her og der bringes sammen og fungerer som en kilde til minners kreativitet. Minner har evnene til å bygge nye verdener av materialer fra gamle. Hos konkurrerende minne har man «vinnere» og «tapere» i kampen for kollektiv anerkjennelse og uttrykkelse i samfunnet. Flerveis minne forstås med en smidig sosial logikk der «kampen» for anerkjennelse er ustabil, og er subjekt for pågående forandring. Flerveis minner kan tilegne seg retorikk og bilder fra andre for å ilegge seg selv en ny mening (Rothberg, 2009, ss.5-6).

For å vise hvordan flerveis minner fungerer bruker Rothberg Holocaust-minner og hvordan denne hendelse ble et allmenkjent fenomen i siste halvdel av det 20. århundre. Holocaust-minnet står sentralt i bevisstheten til den vestlige verden. Måten minner er flerveis på er hvordan de påvirker hverandre, noe som er tilfellet for andre offerhistorier i sammenheng med Holocaust. Dette er en komparativ modell hvor Holocaust-minnet brukes til å ta et oppgjør med andre lignende historier, som slaveri, rasisme og kolonialisme. Sammenhengen med Holocaust er at de ble offentlige i etterkrigstiden, i det man kaller avkoloniseringstiden. En dialog mellom dynamiske transkjoner og flersidede utfordringer var definerende for avkoloniseringsperioden. Samtidig så man et oppsving for Holocaust-minne og moderne folkemord mellom 1945-1962 i tidligere europeiske kolonier. De tidligere koloniene ble egne nasjoner ble i dette tidsrommet og skapte seg et eget bilde av nasjonal historie og minne. Gjennom denne prosessen ble det

skapt minner på en flerveis måte ved at to separate hendelser møtes i offentligheten. Holocaust-minne har påvirket dynamikken til det kollektive minne i disse nasjonene samtidig som en kamp for anerkjennelse og kollektiv identitet fortsatte videre inn i nåtiden. Denne forbindelsen ser vi gjennom dagens samfunn hvor global historie og minne om rasisme, kolonialisme og imperialism «konkurrerer» om hvilken hendelse som var verst. Dette blir en fornektelse av anerkjennelsen av forbindelsen mellom antikolonialisme og Holocaust (Rothberg, 2009, s.7).

Kollektive minner baserer seg på en oppfattelse av at en egen historie, kultur og identitet er unik sammenlignet med andre. Dermed kan man ikke en gruppes kollektive identitet og minne tilhørighet sammenlignes med andre grupper. Holocaust blir ofte oppfattet som en særegen hendelse i historien. Dette har ført til at man ser på Holocaust som en hendelse som transcenderer og står utenfor historien. En respons på Holocaust særegenhet har ført til større fokus på urfolk-, minoritets- og kolonihistorie som både utfordrer Holocaust særegenhet, men som òg styrker fokuset på andre historie om folkemord. Å skille Holocaust fra andre lignende hendelser kan være intellektuelt og politisk uansvarlig (Rothberg, 2009, ss.7-9).

Dette ovenfor er konkurrerende minner, hvor minner konkurrere om hvilke som er verst, best, vinnere og tapere. Grupper kan fornekte eller avvise forsøk på sammenligning eller analogisere Holocaust med andre folkemord. Man kan i verste fall bruke Holocaust til å dekke over eller veilede befolkningsmasser til å overse lignende hendelser begått i samtiden. Ved å opphøye Holocaust til noe som står utenfor menneskets historie forutsettes det at hendelsen var det verste som har skjedd gjennom mennesket historie, og er noe som ikke kan gjentas (Rothberg, 2009, ss.9-10). Flerveis minner rette oppmerksomhet mot de dynamiske overføringene som skjer mellom forskjellige steder og tider gjennom minneakten og minner. Å forstå minner som flerveis istedenfor konkurrerende gir en mulighet til å forstå og berettige den spiralgående interaksjonen som karakteriseres minners politikk. Man kan forstå kraftforskjellen som oppstår rundt minnekonkurransen, som foregår innenfor en større minnediskursiv spiral der fiendtlige minner kan fungere som pådrivere for motvirkende minnehandlinger. Flerveis minne erkjenner hvordan minnehandlinger skjer på tvers og binder sammen ulike fysiske, tidsmessige og kulturelle steder samtidig som modellen gjør kollektive minner delvis frigjort fra de eksklusive versjonene om kulturelt minne og identitet (Rothberg, 2009, s. 11).

Hvordan stiller så flerveis minne seg i forhold til kollektive minner? Halbwachs mener at alle minner er individuelle og kollektive samtidig. Individuelle subjekter er nødvendig for

minnehandlingen som er befestet av rammeverket til de kollektivene de lever i. Minners rammeverk gir et felles medium hvor man kan minnes og uttrykke seg. Kollektive minner fungerer ikke bare på individnivå. For å forstå hvordan kollektive minner fungerer skiller man mellom to former av kollektivt minne. Felles (*common*) og delt (*shared*) minne viser hvordan minnet opererer utover individnivå. Et felles minne er en samlet forestilling som samler minnene til alle de forskjellige folkene som husker en bestemt episode individene har opplevd individuelt. Et delt minne krever kommunikasjon og integrerer de ulike perspektivene til de som minnes en episode for så å bearbeide disse til én versjon. Dette er som regel tilfellet for flerveis minner. Holocaust har et delt minne som grunnlag som så har blitt bearbeidet gjennom nettverk av kommunikasjon, institusjonalisert av stater, og de sosiale gruppene i samfunnet (Rothberg, 2009, ss.14-15).

Flerveis minners relevans for denne oppgaven er på et makronivå hvor diskursen rundt Ludvig Holberg blir utslagsfeltet til begrepet. Med dette mener jeg et overordnet syn som tar for seg hvordan Holberg blir sett på i lys av lignende debatter i verden og hvordan minner som har tilknytning til for eksempel Sørstatsgeneraler påvirker hvordan grupper i samfunnet ser på og minnes Ludvig Holberg i en gitt kontekst. I dette tilfellet etter BLM og oppstandelsen av statuedebattene i Norge, ergo hvordan minnediskursen og minnebruken i et annet sted påvirker hvordan grupper ser på og minnes Holberg sett i lys av den debatten som oppsto i Norge i mai 2020. Minner er ikke statiske og utvikler seg og påvirkes av hverandre, samtidig kan grupper kollektive minner oppfattes som særegne og at ens historie, kultur og identitet er særegne og ikke kan sammenlignes med andre. Ved å anvende flerveis minner kan man undersøke hvordan nettopp minner påvirker hverandre og spiller inn på oppfattelsen, eller skapelsen av en ny oppfattelse og dermed også nye minner til en gruppe om et fenomen, historisk personer eller hendelse.

2.2 Minnesteder

Minnesteder blir lansert på 1980-tallet av franskmannen Pierre Nora og hans verk *Les Lieux de mémoire*. Han konstaterer at minne og historie ikke er synonyme, men at de er fundamentalt forskjellige. Minnesteder eksisterer fordi det ikke eksisterer ekte miljø for minner. Man forestiller seg noe enten det er den franske nasjonen eller Ludvig Holberg. Minnesteder kan være geografiske lokasjoner, bygninger, monumenter, statuer, kunst, samt historiske personer, helligdager, vitenskapelige og filosofiske tekster og symbolske handlinger. Dagens samfunn er i en overgangsfase som har ført til at man har minnesteder og mangler et minnemiljø. En

nedbryting av forbindelsen mellom grupper og nasjoners identitetsformende fortid foregår. Minnsteder fungerer som en form for kunstig stedfortreder fordi det ikke eksisterer naturlige kollektive minner. Hvert individ velger mening og minnsted ut ifra de man blir tilbudt (Erl, 2011, ss.22-23).

Tre dimensjonen må innfris for at noe kan kategoriseres som et minnsted:

- **Materiell dimensjon:** minnsteder er kulturelle objektivering. Dette inkluderer fysiske objekter som bøker eller malerier, samt tidligere hendelser og minnestunder som bryter med en tidsmessig dimensjon.
- **Funksjonell dimensjon:** minnstedene må ha en funksjon i samfunnet. Dette kan være å skape et narrativ for en historisk hendelse før de blir gjort om til minnsteder. Gjennom minneakter blir man så påminnet hendelsen periodisk.
- **Symbolisk dimensjon:** objektiveringen må ha en symbolsk mening. Dette kan være når handlinger blir til ritualer, eller at steder får en symbolsk mening. Det er den intensjonelle symbolske bemerkningen som gjør objektet til et minnsted, som enten kan skje ved starten av objektiveringen med overlegg, eller ved et senere tidspunkt.

Et hvert kulturelt fenomen kan bli et minnsted enten det er sosialt, materielt eller mentalt. Et samfunn må forbinde dette med sin fortid og sin nasjonale identitet. Den moderne minnekulturen blir konfrontert med globalisering, demokratisering og massekultur, noe som er slutten for samfunn og ideologier basert på minner. Vi står ovenfor et tyranni og terror av minner, i kontrast til naturlige, autentiske og normale «romantiserte» former for minner og minnekulturer som bondekulturen (Erl, 2011, ss. 23-25).

Jay Winter og hans *Sites of Memory* viser til andre aspekter av minnsteder som er gjeldende for oppgaven. Minneutførelse er i hjertet til kollektivt minne, når grupper og individer uttrykker, tolker og repeterer noe fra fortiden galvaniserer båndene gruppene har sammen, og setter ytterligere minnespor om fortiden. Minneakten er både et mnemotisk verktøy og en måte hvor individuelle minner blir gjenlevd, gjenopplivet og omdannet. Gjennom minneutførelse beveger man seg fra det individuelle til gruppe, og så tilbake til det individuelle. Minner returnerer til tidligere opplevelser, men tilføyer nye spor til den opprinnelige historien. Minner omfatter både de konstante og performative ytringene. Å minnes er dermed å utføre et sett med handlinger, noen inkarnert i tale, andre i bevegelser og gestikuleringer, andre i kunst, og i kroppslige former. Den performative akten repeterer og lader følelsen som ga det opprinnelige minnet eller

historien innebygd i dets *sticking power*, som er motsetningen til å glemme eller slette noe. Derfor er affektivitet alltid innskrevet i den performative handlinger og spesielt i utførelsen av minne (Winter, 1998, ss.11-12).

Forskjellen på historie og minne er at begge er performative og konstante. Overlappen mellom historie og minne er til stede. Historie er minne sett gjennom ulike dokumenter. Dette kan være skriftlige, visuelle eller lydmessige dokumenter. Minne er historie sett gjennom affekt. Affekt er subjektivt som gjør det vanskelig å undersøke minnets påstander. Historie på den andre siden er en disiplin, hvor man lærer og forstår fagets regler og begrensninger. Minnet er en evne man lever med og til tider opprettholdt av (Winter, 1998, s.13).

Den fremførende minnehandlingen foregår på en måte der kollektive identiteter dannes og gjentas. Ettersom man minnes ulikt, viser Winter til tre måter kollektiv identitet dannes og gjentas. Den første måten er å forme og skape en fortid med forsing som mål. Dette er myter gjennomsyret med affekt som opprettholder grupper og samfunn. Den andre måten er hvordan en nasjon uttrykker deres nasjonale identitet gjennom minnemarkeringer og andre handlinger: Dette viser solidaritet og skal symbolisere et folks tilhørighet til sin nasjon eller nasjonalitet. Den tredje er hvordan minne og identitet er flettet sammen på en kraftfull måte (Winter, 1998, ss.15-16). Institusjonalisert minne er et performativt begrep ved at meningen til tekster, politikk og deklarasjoner eksplisitt blir innrammet etter referanser til fortiden. Det minne som institusjonaliseres må symbolisere noe man ønsker å unngå i fremtiden (Winter, 1998, s.17). Ritualer og minnesmarkeringer forandrer mening selv når de tilsynelatende har den samme utformingen som tidligere.

Mange sosialmiljøer er performative i den forstand at de bruker rom til å knytte sin kamp opp mot tidligere kamper. Et slikt eksempel er natten Barack Obama ble valgt til president i 2008. Flere tusen mennesker sto utenfor Grant Park i Chicago, hvor Obama vokste opp og som også var åsted for voldelige konfrontasjoner mellom demonstranter og politi i 1968 under Demokratenes konvensjon. Det ble skapt en forbindelse mellom disse to hendelsene (Winter, 1998, s.18). Traumatisk minne er et begrep som omhandler folk som er fanget i omstendigheter som tilsier at de er ofre for trauma, altså mennesker som lider av et «sår» som ikke vil heles. Slavefortellinger var performativ på den måten at deres eksistens vitnet om menneskeheten til skaperne av disse fortellingene. Til kontrast er mange av fortellingen, memoarene og beretningene fra kriger påstander en forfatter har selv. Der forfatteren tror hen er i kontroll over

sin egen tekst. Traumatisk minne på denne måten er tekst utenfor kontekst, en historie som repeteres i sinnet til en person som ikke kan rømme fra det. Den performative naturen til å minnes er markert av lytteakten og ivaretagelsen av overlevende og ofres stemmer (Winter, 1998, ss.18-20).

Noen sår er utenfor narratives rekkevidde, andre historier gjenoppretter en følelse av plass og sted til de som har forlatt et hjem til fordel for et annet langt borte fra deres opphav. Disse historiene kalles diasporisk minne. Disse historiene er ofte nostalgiske ved at de er preget av en tapsfølelse, som kan føre til en idealisering av den verdenen de har forlatt. Nostalgi kan avvike helt fra virkeligheten der elementer det sørges over ikke har eksistert eller vært like omfattende. Man kan restaurere verdener og elementer, men tanken om at man kan gjenopplive noe involverer en blanding av minne og historie som forvrenger fortiden. Hovedpoenget er at ved å forsøke å gjenerobre fortiden i trans-nasjonale tider er innrammet i en minnehandling som tar på seg konturene til historien. Hvor minne stopper og historie starter blir dermed vanskelig å si (Winter, 1998, ss.20-21).

Ludvig Holberg er en historisk person som har hatt stor betydning for Norge som nasjon. Holbergs liv og virke har hatt stor betydning for toleranse, likestilling og likeverd og har blitt et forbilde for intellektuelle. Holberg-statuen utenfor Nationaltheatret i Oslo viser hans betydning og symboliserer hvor sentralt hans kulturelle bidrag har betydd. Det samme kan sies om Holberg-statuen i Bergen som er sentralt i byen ved bryggen. Holberg-statuen i Oslo ble avduket i 1939, i Bergen ble statuen av ham avduket i 1884. Statuer fungerer som kunstige stedfortredere ettersom det ikke eksisterer naturlige kollektive minner av Holberg. Statuene fungerer som menings- og identitetsskapere for den norske offentligheten. Holberg-statuen er et kulturelt fenomen som det norske samfunnet skal forbinde med sin fortid og den nasjonale identiteten. Samtidig er denne statuen og dens arv, ergo minnekulturen, truet som Nora skriver av globalisering og massekultur som er slutten for samfunn basert på minner.

Jay Winters minnesteder er også relevant for oppgaven i og med at minneutførelsen er i sentrum til kollektive minner. Når grupper tolker og repeterer Holbergs verk og vitenskap, eller velger å ikke anerkjenne dette, settes det videre minnespor om fortiden i deres sinn samt fortetter de båndene som er innad i en gruppe. Hvordan Holberg minnes i denne diskursen vil primært være hvordan debatten utfolder seg og hvordan språket brukes til å minnes Ludvig Holberg på

forskjellige måter gjennom de forskjellige synene til aktørene i Holberg-debatten. Minner er historie sett gjennom affekt som er subjektivt. Derfor er det interessant å studere Holberg-debatten og de forskjellige minnene man ser at ulike aktører har. Videre har man tre forskjellige måter for hvordan kollektiv identitet dannes. Forsoning er den første noe man ser er sprikende i sammenheng med Holberg-debatten. Den andre hvordan nasjoner uttrykker nasjonal identitet gjennom minnesmarkeringer som symboliserer folks tilhørighet til sin nasjon og nasjonalitet som i dette tilfellet er hvordan Holberg blir sett på, er han involvert i slavehandel eller ikke, hvordan skal man minnes Holberg? Den tredje er hvordan minne og identitet knyttes sammen, i Holberg-debatten kan dette ses sammen med punk to hvor grupper ser Holberg som en viktig identitetsbærer, mens andre ikke har det samme synspunktet eller ser på Holberg som en annen måte. Minner og minnesteder skifter mening selv om det ikke er åpenbart, noe som mest sannsynlig er tilfellet i Holberg-debatten hvor det har vært en ytre påvirkning i form av en transnasjonal migrasjon hvor man forsøker å ta på seg minner i form av historiens konturer som i Holberg-debatten og dens bakenforliggende årsaker er en oppblomstring av et fokus på rasisme- og slaveriarven som er tydelig og gjennomsyret for noen grupper i dagens samfunn. Sosiale miljøer som BLM knytter sin kamp til tidligere kamper. I Norge skjer dette gjennom diskursen rundt Holberg-statuen og debatten som blomstret deretter. Disse miljøene skaper performative forbindelser og traumatiske minner i form av slavefortellinger og rasisme i hovedsak USA og England som i dette tilfellet har blitt overført til en norsk kontekst i hvor Holberg blir brukt til å skape en slik debatt.

2.3 Kulturelle minner

Kulturelle minner er ett minnebegreper Jan Assmann skriver om i boka *Cultural Memory and Early Civilization*. Kulturelle minner beskrives som institusjonaliserte minner og blir beskrevet som grunnleggende minner som spiller inn på konstruksjonen av minne. Disse funksjonelle kulturelle minnene fungerer kontinuerlig gjennom fast objektivering som kommer til uttrykk språklig og ikke-språklige gjennom ritualer, dans, myter, mønstre, klær, smykker, tatoveringer, malerier, landskap og så videre. Dette støtter minne og identitet gjennom deres minnefunksjon og minneskapelse. Kulturelle minner fokuserer på fikserte punkter og hendelser i fortiden, men klarer ikke å preservere fortiden slik den var. Dette blir kondensert gjennom symbolske figurer hvor man «fester» et gitt minne til figuren. Disse figurene og hendelsene blir så feiret i festivaler, ritualer, statuer og blir brukt til å forklare nåværende situasjoner. Kulturelle minner er ikke nødvendigvis fakta, men historier som har blitt husket og minnet. Kulturelt minne omformer saklighet til husket historie, og gjør disse om til myter. Et narrativ skapes gjennom

omformingen fra historier til myter, noe som viser oss at kulturelle minner er gjennomsyret med «hellige» elementer. Dette har som mening å fungere for å opprettholde den fundamentale fortiden i livet i samtiden. Denne forbindelsen til fortiden gir et fundament for identiteten til gruppen som minnes. Gjennom å minnes ens historie og å gjenskape historiens viktige hendelser kan gruppen kontinuerlige bekrefte sitt eget selvbilde og forståelse (Assmann, 2011, ss.37-38). Kulturelle minner er aktuelle for denne oppgaven i hvordan minner uttrykkes gjennom symbolske figurere, som Ludvig Holberg, hvor man «fester» et gitt minne til for å forklare eller illustrere nåværende situasjoner. I dette tilfellet vil det være Holbergs innvirkning kulturelt og vitenskapelig på det norske samfunnet.

2.4 Andre sentrale begreper

2.4.1 Minnekultur

Minnekultur er et sentralt begrep å definere i forhold til oppgaven om Ludvig Holberg. Tid er sentralt i sammenheng med minnekultur. Minnekultur former identiteten som de sosiale konstruksjonene knytter til mening og tid. Fortiden kommer til uttrykk når man referer til fortiden, dette kan virke merkelige ettersom det er naturlig at man oppfatter at fortiden er fastsatt. Tiden går kontinuerlige, og dagen i dag vil være fortid i morgen. Gårsdagen har ikke nødvendigvis noen mening i seg selv kun ved at tiden har bevegde seg fremover til en ny dag. Det er hvordan samfunn reagerer på tiden som går at man faktisk skaper mening og historie knyttet til noe som en gang har vært. Man rekonstruerer fortiden med mening og mål i tankene. På denne måten blir fortiden til når man som samfunn refererer til den (Assmann, 2011, s.17).

For å kunne minnes og referere til fortiden må fortiden bringes til bevissthet. Dette gjøres på to måter:

1. fortiden kan ikke ha forsvunnet helt, og dermed må det være en form for dokumentasjon;
2. denne dokumentasjonen må betegne noen form for karakteristikk som er forskjellige fra nåtiden og dagens samfunn.

Med dokumentasjon menes elementer som referer til det som minnes. Punkt to kan forklares gjennom språkforandringer. Forandring er uunngåelig ettersom at det ikke eksisterer ett eneste språk som har forblitt permanent fastsatt. Språkforandringer tar vanligvis lang tid og er en treg og en ikke-påtrengende prosess hvor språkbrukerne er uvitende til forandringene som foregår. Ethvert vesentlig brudd i kontinuitet og tradisjon kan produsere fortiden når bruddet er ment å skape en ny begynnelse. En ny begynnelse vil være formet av tilflukt i fortiden. Man bygger på

noe fra fortiden for å skape noe nytt og en ny retning. Kulturer gjenoppdager fortiden mens man utvikler, produserer og konstruerer en fremtid (Assmann, 2011, s.18). Holberg-debatten kan tolkes som et slikt brudd i minnekulturen, hvor en flyt blir brutt av nye tanker og problematikker som blir tatt opp som Holbergs slaveriinnblanding. Denne nye begynnelsen for Holbergs minne tar tilflukt i en annen fortid, som da blir slaveri, kolonialisme og rasisme som i nåtiden har blitt middel til å skape en ny progresjon og utvikling i Holbergs minne.

I spriket mellom nåtiden og fortiden står man ovenfor valget om å tilintetgjøre eller preservere. Dette er noe man kan eksemplifisere gjennom døden. Livet tar på seg fortidens form hvis en kan bygge en minnekultur basert på slutten til noe annet, altså gjennom fortidens uopprettelige diskontinuitet. Her er det en forskjell på autobiografisk minne til en person som ser tilbake på sitt eget liv fra et «utkikkspunkt» i sitt liv, og det posthume minnet til en person gjort av sine etterkommere, det er i denne forskjellen man ser kulturelementer i kollektive minner. At de døde lever videre i minnet til andre fungerer som en livsforlengelse av de dodes liv. Dette er en gjenopplivingshandling utført på bakgrunn av en gruppes ønske om at de avdøde ikke skal forsvinne fra bevisstheten. Dermed blir de avdøde tatt med inn i nåtiden og fremtiden ved at man minnes dem (Assmann, 2011, ss.19-20). Holberg-debatten kan ses på som en slik gjenopplivingshandling hvor noen av aktørene ikke ønsker at Holberg skal miste sin status og minnene som er forbundet med ham, mens andre aktører mener motsatt. Uansett vil Holberg leve videre i det kollektive minne og man vil kunne bygge en ny minnekultur basert på en eventuell slutning i Holberg-debatten.

2.4.2 Reisende minner

I artikkelen *Travelling Memory* lanserer Astrid Erll begrepet «reisendeminner». Minner har alltid reist og beveget seg. De er ikke stillestående, men konstituert gjennom bevegelse. Dette gjør at minnene «lever» og har en påvirkning på sosiale formasjoner og individuelle sinn. Sentralt for reisende minner er en pågående informasjonsutveksling mellom individer, og bevegelsen gjennom sinn og media. Å reise er dermed det ytterste uttrykket for den prinsipielle logikken til minner. De fødes og eksister gjennom bevegelse. Reisendeminner har fem bevegelsesdimensjoner: bærere, media, innhold, praksis og form. Minnene blir båret av individer som bidrar til det kollektive bildet og narrative av fortiden. Media bidrar gjennom minneteknologi og medieteknologi. I tillegg har media stor påvirkningskraft gjennom deres mulighet til å sette fokus på noe spesifikk. Innhold er delte bilder og narrativ, som Holocaust og andre hendelser med politisk påvirkningskraft. Mnemotisk praksis vil si at det er lett å få

tilgang til kunnskap om fortiden i dagens globaliserte tid. Dette skjer gjennom symboler, repetisjon og meningsbærere (Erll, 2011b, ss.10-14).

Reisendeminner omhandler hvordan minner beveger, reiser og finner rot i ulike minner på ulikt sted og tid. Transkulturelleminner er et nøkkelement der minner gjennomgår en «vandring» gjennom fem bevegelsesdimensjoner; media, bærere, innhold, form og minnepraksis. Disse gjennomgår en pågående reise gjennom tid og sted, på tvers av politiske, språklige og sosiale grenser. Reisendeminner handler om en slags kontekstualisering av minner og minnestudier. Reisendeminner er et virkemiddel i forståelse av hvordan kulturelle og kollektive minner fungerer og opererer i dagens bilde, samtidig for gårsdagens minnekultur. Kultur er sentralt for forståelsen og har blitt forstått som noe statisk og bredt. Man finner fragmenter av kulturers substans ved å se på mennesker symbolske former gjennom kunst, politikk, økonomi og religion. Kultur er ikke-statisk, men noe som er flytende og i bevegelse. Dette viser oss at minner er flytende, reiser og skifter mening over tid. Ulike minner kan dermed anvendes ulikt i forskjellige tider.

Dette begrepets relevans for oppgaven kan belyses gjennom at minner er flytende og utvikler seg, skifter og får forskjellig mening over tid. Ved Holberg-debatten ser man at det er nettopp dette som skjer, en mediepåvirkning har ført til at forskjellige bærere av Holbergs minne blir utfordret av hvordan andre minner i andre kontekster påvirker minneklimaet og situasjonen i Norge og Ludvig Holberg. Det Holberg en gang betydde og ble minnet for, har utviklet seg og tatt en ny form over tid. Dermed kan man også si at de minnstedene som er oppført for Holberg ikke nødvendigvis symboliserer det samme i dag som de gjorde da de ble reist. Slik ser man at minner reiser, beveger seg og har tatt på seg forskjellig mening.

2.4.3 Historie og fortid

Historie er et begrep som er overhengende for både minnekultur og ulike minnebegreper. I tillegg er minnestudier en underkategori av historie, samt flere samfunnsorienterte studier. Historier er alt fra livets intimsfære fra 1000-tallet til andre verdenskrigs, dagligdagsliv, og forståelse av samfunnsforhold. Oppsummerende kan man si at historie har det menneskelige samfunnet og menneskenes virksomhet i fortida, i all sin bredde, som emner. Handling og samfunn fra fortiden er det som er interessant for historiefaget og dermed også «historie», da enten sett fra et aktørsynspunkt eller et struktursynspunkt. Historie brukes til å forstå fortiden og samtiden (Kjeldstadli, 1999, ss.29-36). Ulike aktører oppfatter historie ulikt, men for denne

oppgaven er det definisjonene overfor som blir gjeldende. Man kan si at historien lever i nåtiden (Kjeldstadli, 1999, s.17)

Fortid er det som gjør at historie blir, og kan bli, historie. Dette er to begreper alle mennesker har et forhold til, og som ikke er utelukkende eller avgrenset til historikere. Dermed er fortiden ikke noe kun historikere har et forhold til. Journalister og samfunnsvitere er ofte meget aktive i utforskningen av den nære fortiden på lik linje med historikere. For å avgrense kan man si at fortiden kontinuerlig går frem til det aktuelle øyeblikk. Fortiden omhandler alt som har skjedd frem til nå, men alt som har skjedd i fortiden blir ikke nødvendigvis historie (Kjeldstadli, 1999, ss.103-104).

2.5 Hvordan minnekulturen har utviklet seg i dagens samfunn

2.5.1 Minnet og fremtiden

George Orwells sitat «Den som kontrollerer nåtiden, kontrollerer fortiden» setter søkelys mot noe sentralt i minnestudier. Tilnærmingen i fagfeltet har vært en instrumentaliseringsprosess til minne hvor stats- og nasjonstats fokus har vært normalen. Michel Foucaults *counter memory* utfordret dette statsfokuset, og mange som anvendte Foucaults tanker så på minner som knyttet til elementer som lå underlagt nasjonsstaten, som etniske minoriteter, kjønn og andre grupper med motstridende minneagendaer (Gutman et al., 2010, s.15). Til tross for forskjellige ståsted undersøker begge disse orienteringene politiske elementer i nåtiden som leder til «oppfinnelsen» eller konstruksjonen av fortiden. En kritikk av dette minnefokusset har vært forbundet med at samtidens interesse for fortiden har gått på bekostning av en progressiv fremtidsagenda. Dette bygger på en kritikk hvor det å fokusere på minner i seg selv er å se bakvendt på verden (Gutman et al., 2010, s.16). I minnestudier ser man at en interesse for fortiden og en sekularisert minnehandling har blitt preget av politikk og etikk. Dette blir oppfattet som en sentral mekanisme i overførselen av verdier til fremtidige generasjoner. Dermed er ikke minnet bare en intrikat del av meningsskapelsesaktiviteten, men er også en styrkende ressurs for flere forskjellige grupper etter hvert som populariteten til den nevnte forestillingen av mot-minne får oppslutning (Gutman et al., 2010, s.17). Dette kan være aktuelt for Holberg-debatten og hvordan minner oppfattes i dagens samfunn. Hvordan minner skaper mening for forskjellige grupper på tvers av samfunn og er blitt globalisert.

For å se på transformasjoner i minnekulturer må man ta med de forskjellige nivåene av *mediation* (sosial, kulturell og politisk), som jeg oversetter til mediering, og deres historiske

manifestasjoner. For å bringe disse tre temporale dimensjonene sammen må man aktualisere odalitetene og meningene til minnet. Starten av 2000-tallet ble preget av fundamentale globale forandringer som utfordret noen av de paradigmatisk nasjonale antakelsene, som den underliggende tanken om at minner er homogene, samt nasjonalitetsfokuset som lenge har vært underbyggende for sosiologi og minnestudier. Begrepet *metodologisk nasjonalisme* refererer til den implisitte eller eksplisitte antagelsen om at nasjonalstaten fortsatt konstituerer hovedkategorien til sosial og politisk orden. Dette er også hovedelementet i studiet av sosiale, økonomiske, politiske og kulturelle prosesser. En annen karakteristikk knyttet til global minnekultur er det som kalles for *minneimperativet*. Et slikt imperativ gir et sett politiske og normative forventninger for hvordan man behandler tidligere urettferdigheter, som opprinnelig ble utløst av reaksjoner i forbindelse med andre verdenskrig og Holocaust. Holocaust var opprinnelig en europeisk bekymring og utviklet seg til å bli en universell bekymring og global kode relatert til den juridiske kodifiseringen av forbrytelser mot menneskerettigheten. Poenget rundt dette minne imperativet er at man ser en «verdens kultur» som betyr at man har en rekke normer og regler som er globale som blir styrket av fokuset på nasjonalstaten (Gutman et al., 2010, ss.17-19). Minneimperativet kan overføres til Holberg-debatten siden man ser at det oppstod en «verdens kultur» og en kamp mot rasisme, slaveri, kolonialisme og imperialismen flere steder i den vestlige verden. Disse oppstående normene ble styrket gjennom medieteknologi og spredningen knyttet til Holberg-debatten.

Modeller, meninger og internasjonalisering av minneimperativet rundt om i verden er grunnlaget for «verdens kulturen» forklare hvordan minnemodeller blir spredt globalt. Dette er mindre nyttig til å forstå hvordan verdens kulturellenormer spres og blir inkorporert i lokale kontekster. Et kosmopolitisk perspektiv kan hjelpe i forståelsen i dette. Et kosmopolitisk perspektiv til minner vil ikke oppløse nasjonal identifikasjon, men heller eksister ved siden av det nasjonale som en bredere normativ horisont. Globalisering kan ikke reduseres til en ekstern relasjon av antatte sammenkoblede nasjonale samfunn. Globalisering bærer transformerende effekter for kulturell og politisk identifikasjon. Kosmopolitisering innebærer et interaktivt forhold mellom det globale og lokale. En ikke-lineær prosess hvor det universale og bestemte, det like og ulike, det globale og det lokale ikke blir oppfattet som kulturelle opposisjoner, men som sammenkoblede og gjensidig gjennomtrengende prinsipper. Kosmopolitisering må forstås som et relasjonelt konsept, som fanger kosmopolitiske forandringer og bevegelser på den ene siden, og motstanden utløst av dem på den andre siden (Gutman et al., 2010, ss. 20-21). Man bør altså se på Holberg-debatten med et kosmopolitisk syn som en hendelse i en større helhet

og diskurs av lignende hendelser og debatter, ergo ikke kulturelle opposisjoner med en del av samme helhet.

Mnemo-historie handler om hvordan bestemte deler av fortiden blir minnet over tid, og hvordan forholdene til deres tilegnelse blir subjekt for forandring. Fortiden blir oppfunnet, formet og rekonstruert i et dialogisk forhold med nåtiden, tidligere begrensninger og fremtidige muligheter. Fortiden bevares ikke, men blir prosessert og mediert. Medieringen avhenger av de semantiske rammene og behovene til et individ eller samfunn innenfor en gitt tid. Minnepraksis blir mediert av idiosynkratiske gruppetrekk ved tidsmessige opplevelser og distinktive kulturelle disposisjoner rettet mot en spesifikk fortid og fremtid. Oppmerksomhet til hvilke kulturell validering en spesifikk gruppe tilskriver tidsforandringer, progresjon, forandring, innovasjon og minner er dermed essensielt. Claude Lévi-Strauss skiller mellom kalde og varme samfunn. Kalde karakteriseres av deres ønske om å oppheve den mulige effekten av historiske faktorer på deres likevekt og kontinuitet på en tilnærmet automatisk måte. Varme samfunn blir karakterisert av å resolutt internalisere den historiske prosessen og gjør dette om til en bevegelig kraft i deres utvikling. Et omfattende engasjementet til fortiden i seg selv avslører ikke hvordan et samfunn tilnærmer seg historie (Gutman et al., 2010, ss. 21-22). Minner er altså noe som forandres, og fortiden skifter mening ut ifra hva som oppleves som viktig i nåtiden og sentralt for fortiden. Holberg-debatten og Holbergs minne blir av noen oppfattet som et historisk element man bør problematiseres. Man bør stille spørsmål til hva Holberg bør representere. For noen vil han symbolisere det tradisjonelle synet i form av hans innvirkning på diktning og vitenskap i Norge, for andre er det heller nye problematikker som hans forbindelser til slaveriet som er viktige og bør ta opp.

Den annen konseptuelle betraktningen for mnemo-historisk fremgangsmåte omhandler minners epoketrekk som ligger mellom lokale forhold og globale strømninger. Minner er ikke et tidløst fenomen, men et uttrykk for en periodes særegne kulturelle trekkninger. Et eksempel er hvordan nasjonsstaten og kulturelt minne har blitt identifisert med de hegemonistiske målene til nasjonsstaten med mål om å etablere mytiske kontinuiteter og en samlende narrativ om fortiden. Sett i lys av en kosmopolitisk tankegang vil man se at visse orienteringer rettet mot fortiden må evalueres på bakgrunn av det globale minnelandskapet. Vi ser en pluralisering av minne på empirisk nivå og gjennom normative valideringer. Dette har banet vei til en fragmentering av minne, som vil si at minner ikke lenger er eksklusive til ideen om nasjonalstaten. Forandringen av minner korresponderer til fragmenteringen av minner og deres relaterte privatisering. En

prosess som skjer i skiftende forhold mellom minne og historie. Nasjonalstatens monopol på minner blir brutt gjennom en «privatisering» av minner. Ved at minner blir båret av private, individuelle, vitenskapelige, etniske og religiøse agenter blir nasjonalstatens oppfattelse av fortiden og det kollektive minnet fragmentert (Gutman et al., 2010, ss.25-27). Dette er beskrivende for det vi ser gjennom Holberg-debatten. Hvor grupper i samfunnet «tvinger» frem nye tanker og måter å minnes på samt hvilke minner som blir lagt til grunne for minnelandskapet, ergo en pluralisering av minner.

Fremtiden til fortiden er i en overgangsfase. Tiden til nasjonalstaten og nasjonalstatens historie er ikke lenger levedyktig i samspill med nasjonalstatens innbyggere. Dermed får man et brudd med den nasjonallineære kronologien. Folk konstruerer i økende grad deres biografier og forståelse uten hensyn til statens foreskrevne regler. Når liberale demokratier minnes tidligere menneskerettighetsbrudd, blir nasjonalstaten evaluert i en konkursten av et fremtredende globalt minnelandskap. Hvordan fortiden blir minnet er i forandring, fortiden fungerer ikke lenger som en integrerende mekanisme, men kan også anerkjenne minners konfliktskapende natur. Den heroiske fortiden blir byttet ut med uhyggelige tolkninger av fortider, som gjør at bildet av en delt fremtid blir problematiske og gjør temporaliteter til et subjekt for historisk refleksjon.

Fra å forsøke og forene minnekulturer, til noe som ønsker spredning av minner blir fremtiden komplisert ved å gi alternativer som konkurrerer med de etablerte minneforståelse (Gutman et al., 2010, ss.26-29). Dette er tilfellet med Holberg, hans «heroiske» fortid skifter og gir rom til problematiske sider ved denne betydningsfulle historiske personen. Dette medfører at grupperinger ser problematiske for hva fremtiden kan bringe for deres til nå «gode» og moralske forbilde og hva som vil skje med minnet og posisjonen til Holberg i samfunnet.

2.5.2 Mediering og gjenoppretting

Maurice Halbwachs skrev om kulturelle minner i *La mémoire collective* fra 1950, hvor Halbwachs illustrerer den sosiale dimensjonen av individuelt minne gjennom en persons første besøk i London: opplevelsen av byen og det langsiktige minnet blir formet av bøker og andre beretninger av byen. Erll mener at Halbwachs faktisk kommenterer medias rolle i formingen og skapelsen av kollektivt minne, med hovedfokus på hvordan individuelt minne blir formet av de spesifikke sosiale rammene som det individuelle minnet fungerer innenfor (Erll & Rigney, 2009, s.1). Selv om Halbwachs skriver om medias påvirkning på individuelt minne er det ikke særlig utdypet. Likevel var han bevist over at alle former for «media» (språk, bokstaver, bøker, fotografier, bilder og filmer) forsørger et rammeverk for skapelsen og utformingen av erfaring

og minne. Media gjør det på minst to måter som er forent med hverandre og fungerer som instrumenter for å skape fornuft. Her megles det mellom det individuelle og verden. De medierer mellom individer og grupper (Erlil & Rigney, 2009, s.1).

Minnestudier og forståelsen av kulturelt minne har utviklet seg siden 1920-tallet og Halbwachs. Man har fått en bredere og mer dynamisk forståelse av kulturelt minne. Kulturelt minne blir forstått som en pågående minneprosess og glemmeprosess hvor individer og grupper fortsetter og rekonfigurerer deres forhold til fortiden. En repositionerer av ens plass i forhold til etablerte og oppduggende minnesteder (Erlil & Rigney, 2009, s.2). Selve ordet «å minnes» bør forstås som en aktiv deltagelse med fortiden, noe performativt istedenfor reproduktivt. Minner om fortiden kan bli erstattet eller slettet av nyere minner som omhandler saker og tematikker som er relevante for identitetsskapingen i samtiden. Dette er et resultat av en prosess som baserer seg på at minner handler like mye om å utspille et forhold man har til fortiden, som det er å preservere og hente historier fra fortiden. Minnesteder, som statuer, har i seg selv en historie selv om disse minstedene på mange måter representerer grenser for minnehandlingen. Minstedene fortsetter å fungere så lenge folk investerer i dem og bruker stedene som referansepunkter. Om historier og fortiden ikke lenger blir referert til vil de etter hvert dø ut og bli utdaterte. Dette er aktuelt for oppgaven og Holberg-debatten ved at vi ser en rekonfigurering av forholdet til fortiden, samt hvordan man forholder seg til og henter historier fra fortiden. Sistnevnte omhandler hvordan Holbergs verk brukes i diskursen rundt Holberg-debatten og at man ser at det er et forsøk på å erstatte eller slette fortidsminner som i denne sammenheng blir Holbergs betydning i det norske samfunnet med mer samfunnsaktuelle minner som er mer identitetsbærende og skapende for samtiden, som blir fokuset mot slavehandel og rasisme.

Minnets dynamiske egenskaper har blitt en utfordring for minnestudier. At man vender seg mot minnedynamikker krever at man får ny innsikt i faktorene som tillater visse kollektive minner til å bli hegemoniske, eller tillater marginalisering av minner for å få fremtreden i den offentlige sfæren. At man sloss for et minne, er en måte å holde det i livet på. Minnestudier har en tradisjon for å utspille seg i kriser og kontroverser som skjer samtidig med sosiale «feilskjær» som er drevet av konsensus og kanon-bygging (Erlil & Rigney, 2009, s.2). Man kan ikke bare se på det sosiale perspektivet i minner, men også det mediale rammeverket, minnehandlingen, samt de spesifikke medieprosessene hvor minner kommer inn i den offentlige arenaen og blir kollektive. Måten bøker og filmer kan skape offentlig debatt rundt et neglisjert eller kontroversielt historisk tema er et eksempel på dette. Holberg-debatten har sitt utspring i det som beskrives ovenfor

gjennom at noen sloss for Holbergs minne og status. Debatten før også et sosialt perspektiv ettersom den oppstod etter kontroversen rundt drapet på George Floyd og BLM.

Media spiller en vesentlig rolle i hvilken agenda som frontes i det kollektive minnet og historien som fortelles, samt hvordan historien blir gjort synlig gjennom offentlige plattformer som bilder, internett og minneritualer. Media spiller en viktig rolle i formingen av vår fortidsforståelse ved å mediere mellom oss, som lesere, seere og lyttere med opplevelser fra fortiden, og setter en agendaen for fremtidige minnehandlinger innenfor samfunnet (Erlil & Rigney, 2009, s.3). Media er teknologier som alltid er framvoksende, kompleks og dynamisk. Teknologien for å skape mening og et nettverk oppstår i møte og i interaksjon med hverandre. Instagram og sosiale medier var store bidragsytere til reaksjonene etter drapet på Floyd. Dette la grunnlaget for Holberg-debatten og dens startskudd ved at media satte agendaen for hvordan man kan minnes Holberg, og hva hans minnesteder skal bety for den norske offentligheten.

Begrepet *remediation*, gjenoppretting, retter oppmerksomheten mot prosesser der media fører an og skaper en minnekontekst rundt noe de fokuserer på, og for å beskrive logikken som nye medier gir tidligere medier. Gjenoppretting har en dobbel logikk, og svinger mellom umiddelbarhet, hypermediasitet, åpenhet og uklarhet. Det er dermed et paradoks der resirkuleringen av eksisterende media er en måte å styrke nye mediers krav til umiddelbarhet ved å tilby en virkelighetsopplevelse. På den andre siden er gjenoppretting en handling av hypermediasitet der mangfoldige medier potensielt kan påminne mottakerne av mediet og genererer en opplevelse av mediet. Gjenoppretting er relevant for kulturelle minner. Det er ingen kulturelle minner før mediering, og det er heller ingen mediering uten gjenoppretting. Alle representasjoner av fortiden baseres på tilgjengelig medieteknologi, eksisterende medieprodukter, representasjonsmønstre og medieestetikk (Erlil & Rigney, 2009, ss.3-4).

Fremkomsten og «livet» til minnesteder er basert på repetert medierepresentasjon, hvor en rekke versjoner av fortiden vokser sammen til et minneste som igjen stabiliserer og konsoliderer, men som samtidig reflekterer kritisk og fornyer disse stedene gjennom sin eksistens. Kulturelle minner må ta sted i et medium, for så å gjenbrukes i et annet. I denne prosessen låner, inkorporerer, absorberer, kritiserer og omdanner minnemedier fra tidligere minnemedier. Nærmest alle minnesteder kan finne sitt opphav og mening gjennom medieevolusjon. Dagens gjenopprettingsdynamikk tar nødvendigvis ikke en effekt i det kulturelle minnet, ettersom dagens medier og enkeltstående mediehendelser ikke ser ut til å

gjøre sitt kulturelle arbeid isolert fra sosiale og økonomiske krefter, det er de sosiale rammene og rammeverket som gjør minnet. Offentligheten gjør at noen gjenopprettelser blir relevante variasjoner av fortiden, mens andre blir ignorert eller sensurert. Man må både se på det sosiale, og medias rolle i dynamikkene til kulturelle minner (Erlil & Rigney, 2009, ss.4-5). Holbergdebatten kunne ikke funnet sted uten gjenoppretting og medias fokus. Minnstedets nye bles i media samt debatten som oppstår kan føre til at minnstedet kan få en ny betydning og relevans ut ifra hva som er meningsbærende i dagens samfunn.

3. Empiri og metode

I dette kapittelet vil oppgavens empiri bli presentert. Empirien består av ulike debattinnlegg, kronikker og intervjuer fra norske aviser der forfatterne er norske akademikere som har bidratt i Holberg-debatten. Empirien består av tekster med tilknytning til debatten om Ludvig Holberg, men med ulik og forskjellig vinkling på problematikker som forfatterne finner aktuelle for debatten og deres syn.

3.1 Empiri – utvelgelse og begrensning

Oppgaven skal undersøke hvilke minner man kan identifisere og hvordan de brukes i forbindelse med Holberg-debatten i 2020 og hva dette kan fortelle oss om minnekultur i dagens Holberg-debatten. Empirien for oppgaven har som mål å representere forholdet man så i norsk media og den akademiske sektorer fra mai til september 2020. Diskursen knyttet til minner, hva man minnes i offentligheten og minnesteder fikk en fremtredende plass i mediebildet og populærkulturen etter drapet på George Floyd i mai 2020, samtidig var debatten som oppstod ikke helt ny. BLM og en debatt med fokus på et oppgjør med fortiden har vært fremtredende i en sosial kontekst siden 2015 hvor et studentopprør mot Cecil Rhodes, og stipendet hans ved Universitetet i Oxford satte et søkelys på statuer og deres plass i det offentlige rommet, det kollektive og det kulturelle minne. I tillegg til en overordnet debatt om rasisme, slaveri, imperialisme og kolonialisme som fortsatt har en fremtredende plass i britisk historie. Etter hvert kom BLM på banen i USA hvor det var fokus på strukturell rasisme mot afroamerikanere. Et statueopprør mot sørstatsgeneraler og deres plass i det offentlige rom og bevisstheten ble og har vært et diskusjonstema i USA og media siden. Lignede tankegang og oppfattelse ble overført, etablert og formet til en norsk kontekst i mai 2020 der debatten rundt Ludvig Holberg og Winston Churchill og deres statuer ble tema i nyheter, media og academia. Dermed kan man si at disse hendelsene former en transnasjonal bevegelse og debatter som er aktuell for nåtiden og det sosiale, kulturelle og politiske klimaet vi lever i.

Empirien jeg har valgt ut for oppgaven fokuserer på Norge og de forholdene vi kan se i landet. Dermed ble det naturlig å benytte norske aviser, hvor debattene og kronikkene har foregått. Tekstene som er inkludert består av debattinnlegg, kronikker, intervjuer og artikler. Dette for å skape en god oversikt over diskursen i debatten med formål om å gi god oversikt over ulike sider i debatten som har foregått i det offentlige mediebildet. Dermed er det foretatt bevisste valg knyttet til hvilke tekster som kunne inkluderes i oppgaven. Søket etter empiri foregikk dermed i første omgang med å kartlegge hva som fantes av tekster knyttet til Holberg-debatten,

for så å kartlegge disse, identifisere og analysere ulike ståsteder og synspunkter som eksisterte og ble debattert i debatten. Her fant jeg en del tekster både fra store nasjonale aviser, tabloider, lokale aviser, nettaviser og nettsted. Avgrensning ble dermed aktuelt for oppgaven slik at tekstmengden ble håndterlig, samtidig som den viser og representerer de ulike sidene og aktørene i debatten på en hensiktsmessig måte.

En av årsakene til fokuset på norske aviser skyldes at debatten om Holberg som oppstod i mai 2020 foregikk i norske medier, da hovedsakelig i aviser. Jeg kunne òg ha inkludert for eksempel TV-program, som nyheter og intervjuer med «eksperter» som uttaler seg om temaet eller andre debattprogram på TV og internett. Slik data er ikke tatt med av den grunn at empirien hadde mistet sitt akademiske preg. Mye av detaljene, utdypningene og en større, overordnet forståelse for debatten knyttet til Holberg, minner og ulike holdninger hadde mest sannsynlig vært fraværende eller tilnærmet fraværende ved å bruke slike typer kilder.

Empirien som er valgt er primært basert på tilgjengelighet. Med tilgjengelighet menes det at tekstene er tilgjengelige for alle, uten betalingsmur. Som vil si at hvem som helst kan lese innleggene, samt skrive kronikker og delta i debatten. Samtidig er de utvalgte tekstene tatt med baserte på deres representasjoner og tanker fra det akademiske miljøet. Dette kan virke begrensende å utelukke forskjellige meninger om temaet, men jeg si at det er mer hensiktsmessig å benytte seg av akademiske stemmer og personer som har god kjennskap til Holberg og hans meritter, kontra debattinnlegg skrevet av «vanlige» folk, politikere og lignende. En av grunnen til dette er at det gir oppgaven et akademisk fokus gjennom bruk av slik empiri. Samtidig vil slik empiri forhåpentligvis gi en form for saklighet og objektivitet knyttet til debatten. Tilgang til en stor andel kildemateriale fra ulike forfattere har gitt mulighet til å velge et slikt fokus som jeg har gjort i denne oppgaven. I tillegg har de kildene som har blitt utelatt ofte et rett eller galt fokus, ergo et skyldspørsmål i fokus. Dette mener jeg ikke er uinteressant for oppgaven. Målet og det som er interessant er hvorfor det skjer, hvordan det skjer, på hvilke måter og hvorfor det skjer nå, samt i hvilke kretser og miljøer og så videre.

I tillegg var selve samfunnsdebatten med nye, revolusjonære og progressive tanker knyttet til BLM, rasisme og minne i Norge relativt kortvarende. Instagram og #blackouttuesday med påfølgende innlegg fra diverse personer med sterke meninger, ofte tilhørende en progressiv side, fikk fremtredende plass i media i en periode. Slike innlegg og debatter mener jeg ikke bringer med seg nok substans og detaljer til å kunne benyttes som kildemateriale. De kan dog

brukes til å eksemplifisere og vise at tiden for nye tanker og et oppgjør med fortiden er her, men majoriteten av Instagram-bildene og personene som la ut innlegg har ikke ytret seg eller foretatt seg noe særlig mer i ettertid. Det gjorde dermed professorer, historiker, akademiske-ledere og Holberg-eksperter, hvor debatten levde videre i en del måneder.

For å finne disse tekstene i norske aviser har jeg benyttet meg av søketjenesten Retriever. Dette er en nettside som lar en søke i alle norske avisers nettarkiv hvor man kan bruke søkeord, velge tidsperiode, samt hvilke aviser man ønsker å søke i. Søkeordene jeg benyttet meg av var «Holberg», «Holberg-debatten», «Ludvig Holberg», «Black Lives Matter», «slaveri», «rasisme» og «slavehandel». Etter hver som jeg skapte meg et bilde av debatten gjennom søkene, kom det tydelig frem at det var flere personer gikk igjen. Disse debatterte også i samme avis, nemlig Khrono, noe som gjorde at kildesøket til disse var en relativt overkommelig sak ettersom det var svar-motsvar på rundgang. Dermed består en god del av kildematerialet av tekster fra Khrono som er en uavhengig nyhetsavis for høyere utdanning og forskning. I tillegg har jeg benyttet meg av mer «allmenne» aviser som Dagsavisen, Norske Shakespeare tidsskrift, samt forskning.no hvor det også foregikk en lignende meningsutveksling som i Khrono. Dette ble gjort primært for å få med flere aktører i kildematerialet og oppgaven, og sekundært for å få med mer dybde i oppgaven gjennom flere meningsyttere.

I utvelgelsen av empiri står man ovenfor hva man skal unnlate å ta med i oppgaven. Retriever gir tilgang til alle norske aviser, og dermed må man velge hva man skal ta med og hva man skal unnlate. For oppgavens del har jeg unnlatt aviser som ikke har substans som pleier oppgavens formål og problemstilling. Oppgaven spør om minnekulturen i Norge, at man dermed inkluderer flere meninger fra ulike grupper i samfunnet kan det argumenteres for. Det er få som har skrevet om Holberg og statuene i lokale og regionale aviser, og de som har gjort det skriver det samme som de større og mer innflytelsesrike avisene. De inkluderte kildene og avisene har vist flere sider av debatten og har representert interessante syn og argumenter i debatten.

En viktig avgrensning for kildematerialet og kildesøker har vært hvilken tidsperiode jeg skal benytte meg av. I og med at det hele starter med BLM og drapet på George Floyd i slutten av mai 2020 ble det naturlig å starte søket rundt denne perioden. Hvor jeg drar grensen og avgrenser søket til var litt mer utfordrende. Valget var å følge debattens progresjon og livstid, som jeg drar til september 2020, rundt denne tiden ser man at det blir mindre og mindre innlegg

og kronikker fra de involverte personene, og debatten dør ut, som jo er et naturlig punkt å trekke linjen ved.

3.2 Oversikt over datamaterialet

Mai 2020-september 2020

Tittel	Dato	Forfatter	Avis
«Kan tas ut i det absurde»	13.06.20	Øystein Sørensen	Dagsavisen
«Holberg var ikke slavehandler»	15.06.20	Marianne Solberg	Norske Shakespeare tidsskrift
«Holberg var en kritiker av slave- og rasetenkingen»	17.06.20	Jørgen Sejersted	Khrono
«Statuer i kampen mot rasisme: Å fjerne statuer endrer ikke historien, men hvordan vi velger å minnes den»	17.06.20	Torgrim Sneve Guttormsen	Forskersonen.no
«Ludvig Holberg var verken slavehandler eller rasist»	17.06.20	Gunnstein Akselberg	Khrono
«Originalkilder fra 1730 dokumenterer Ludvig Holbergs investeringer: Holbergs ukjente forhold til slavehandelen»	25.07.20	Dag Herbjørnsrud	Khrono
«Falske nyheter og villedende påstander Kritikk av de fem såkalte Holberg-bidrag til slavehandele»	31.07.20	Marianne Solberg	Khrono
«Mer om Holberg, rasisme og slaver»	01.08.20	Jørgen Sejersted	Khrono
«Om avkolonisering, Black Lives Matter og slavehandel: Heller ikke Holberg bør umyndiggjøres»	06.08.20	Dag Herbjørnsrud	Khrono

«Om mulige og umulige Holberglesninger»	04.09.20	Jørgen Sejersted	Khrono
«Uriktige anklager i Holberg-debatten»	27.09.20	Dag Herbjørnsrud	Khrono

Tabell 1: Empirioversikt

3.3 Metode for analyse av empiri

Holberg-debatten er en diskusjon i norsk offentlighet som krever at man tilegner seg kunnskap og kjennskap til diskursen. Ettersom det var en offentlig debatt, og fokuset til problemstillingen er på ulike minner og minnekultur i Norge er det dermed hensiktsmessig å analysere ulike typer tekster og ytringer som har funnet sted i media. Oppgaven befinner seg innenfor et hermeneutisk vitenskapelig utgangspunkt. Oppgaven kommer til å legge vekt på å undersøke og tolke meningsinnholdet i Holberg-debatten i Norge (Busch, 2021, s.51). Innenfor hermeneutikken forstår man analysen som en fortolkningsprosess hvor forskeren kontinuerlig undersøker forholdet mellom deler, og helheten i analysen. Disse delene kan være observasjoner eller tekster som hører til i analysen. Når man da undersøker de forskjellige delene i sammenheng med hverandre og den forskningslitteraturen man har valgt seg, kan man som forsker gradvis utvikle en mer detaljer og nyanser forståelse av helheten (Gleiss & Sæther, 2021, s.170). Oppgaven vil ha en fortolkningsbasert tilnærming til datamaterialet i form av tekst, hvor jeg skal fortolke innholdet og meningene i tekstene og annet datamateriale hvor jeg tar utgangspunkt i begreper og teorier innenfor minnestudier. Under denne prosessen hvor jeg analyserer empirien til oppgaven skal jeg se etter begrepene: *flerveis minner*, *kulturelle minner*, og *minnsteder* som hovedbegreper, og ytterligere begreper som kan være hensiktsmessige for oppgaven: *minnekultur* og *reisende minner*. Videre har jeg anvendt en abduktiv metode hvor jeg beveger meg mellom teori og empiri i arbeidet. Jeg bruker teori for å forstå empirien, og det teoretiske utgangspunktet korrigeres etter hvert som datainnsamling tar sted. Datainnsamlingen justeres i takt med teorien og hvordan den utvikler seg (Busch, 2021, s.51).

Oppgavens forskningsdesign er et intensivt design som primært skal speile problemstillingen og hva den spør om. Ettersom problemstillingen har et minnefokus er det hensiktsmessig å anvende et intensivt design på grunn av dens kompleksitet, samt ulike variabler å ta stilling til i utforskningen av problemstillingen. I et slikt intensivt design med få og mange variabler er det ifølge Busch hensiktsmessig å anvende en kvalitativ data og metode. Et kvalitativt design gjør det lettere å gå i dybden hvor en studerer komplekse og uklare problemstillinger, samtidig

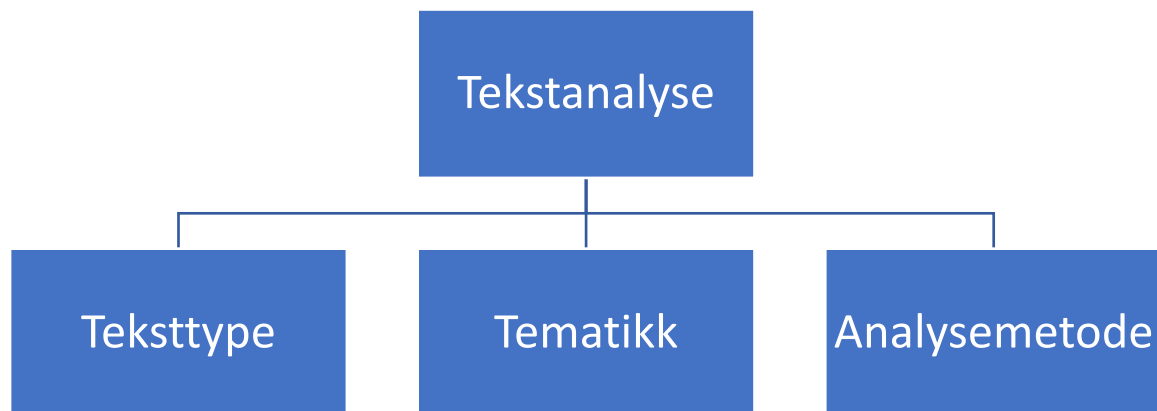
byr et slikt design på utfordringer i sammenheng med overførselen av de resultatene man finner til andre situasjoner (Busch, 2021, ss.52-53).

Å finne en praktisk og god analysemetode til oppgaven har vært en utfordring, men valget falt på diskursanalyse ettersom subjektene og språkbruken i tekstene kan fortelle mye om innholdet. Tekstene er skrevet av akademikere og andre personer med en form for innsikt i Holberg-debatten. Her skal jeg bruke en diskursanalyse til å forstå hvordan forfatterne bruker språket for å støtte sine meninger, poeng og tolkninger rundt denne tematikken. I tillegg er det passende med diskursanalyse ettersom man med bruken av denne analysemetoden analyserer språklig bruk i en gitt kontekst, også kalt diskurs. Dette er passende til Holberg-debatten ettersom den foregikk i et tidsrom i en gitt kontekst. Analysemetoden som etter hvert ble valgt for oppgaven var innenfor kvalitativ forskning.

3.4 Diskursanalyse

Språk og tekster er en stor del av hvordan mennesker kommuniserer, ytrer og gjør seg forstått. Holberg-debatten er et eksempel på en slik ytring som uttrykker en forstilling om samfunnet. I dette tilfellet et samfunnsproblem som er pågående og overhengende for dagens samfunn. Dette er en ytring med et sosialt, kulturelt og politisk preg som forteller oss om ulike meninger i samfunnet. Målet med å bruke slike ytringer som Holberg-debatten er å undersøke hvilken minnekultur som eksisterer i debatten, samt hvilken minnebruk som finnes i disse ytringene, hvor de kommer fra, og hva de representerer (Gleiss & Sæther, 2021, ss.118-119).

For oppgaven skal jeg analysere debattinnlegg og kronikker knyttet til en overordnet debatt om Ludvig Holberg som fant sted mellom mai til september 2020 som foregikk i norske aviser, da hovedsakelig i Khrono, samt i Dagsavisen, forskersonen.no og Norske Shakespeare tidsskrift. Disse er skrevet av akademikere innenfor historie, nordisk, idehistorie og diverse andre journalister som har dekket temaet. Overordnet blir tekstanalyse analysemetode, og mer spesifikt er det en diskursanalyse som skal gjennomføres. Dette innebærer det at man må ta en del valg med tanke på hvilke type tekster som skal benytte i en tekstanalyse, tema for analysen og hvilke analysemetoder som er mest hensiktsmessige å bruke for å svare på problemstillingen (Gleiss & Sæther, 2021, s.119). Disse tre valgene kan kombineres på mange forskjellige måter, i analysemetode har jeg valgt diskursanalyse for denne oppgaven.

Figur 1: Tekstanalyse (Gleiss & Sæther, 2021, s.119)

Et sosialkonstruktivistisk perspektiv anvendes når tekster er datamateriale, disse kan fortelle oss noe nytt om verden. Hvordan man forstår forholdet mellom virkelighet og tekst er et interessant spørsmål ettersom tekster både speiler samfunnet og dets allerede etablerte forestillinger knyttet til samfunnet. Samtidig har tekster og en rolle i hvordan disse forestillingene skapes. Man har en tekstdobbelthet der tekster er konstituert av det sosiale, og bidrar til å konstituere det sosiale. Med et sosialkonstruktivistisk perspektiv er man interessert og opptatt av at tekster er intertekstuelle, som vil si at de som skriver tekstene tar utgangspunkt i at språket er etablert gjennom andres ytringer, allerede etablerte og eksisterende kategorier og begreper, samt tidligere tekster. Dermed kan man undersøke hvordan mening i form av identiteter og kategorier skapes i tekster. Språket forstås som en struktur som man bruker til å skape mening, og hvor det samtidig er en kamp om definisjonsmakten. Definisjonsmaktkampen kan utspilles gjennom valg av kategorier og begreper som man benytter seg av for å beskrive og forstå virkeligheten. I og med at språket er noe flytende og noe som kan endre seg kan for eksempel begrepsbruk forandre mening etter tidspunkt og måten det har blitt brukt på (Gleiss & Sæther, 2021, ss.120-121). Oppgaven tar utgangspunkt i en sosial reaksjon hvor man krever at man skal tenke nytt om minnesteder i Norge, med utgangspunkt i Ludvig Holbergs statuer. Gjennom debattene i norske aviser kan man da tolke og lese hvordan språk former en diskurs. Det som er sentralt for oppgaven er at det ikke bare er selve språket som er interessant, men

konteksten rundt de forskjellige meningene som ytres. Hvorfor ser noe problematisk på Ludvig Holberg og hans innblanding i det dansk-norske slaveriet. Hvordan minnes man Holberg i forhold til dette. Eller hvordan velger man å ikke minnes Holberg i sammenheng med slaveriet. På den andre siden står de som mener at Holberg må diskuteres i et nytt samtidsmessig lys, dermed er det passende med en debatt om hvorfor Holberg statuene står. Hva symboliserer, minnes og representerer disse statuene i offentligheten og det kulturelle minne?

Diskursanalyse er en metode som brukes til å analysere hvordan språket blir brukt til å skape mening. I tillegg er man opptatt av å analysere hvordan språket konstrueres og brukes til å skape mening. Metoden kommer fra humaniora og språkvitenskap. Diskursanalyse legger mye fokus på sammenhengen mellom språkbruk og makt. Dermed blir tekster ikke bare en måte å forstå hvordan et gitt fenomen får mening i en gitt historisk kontekst, men også som et middel til å analysere kamper om mening. Da ved å vise til forskjellige forestillinger som konkurrerer om å definere hvordan vi tenker om omverden (Gleiss & Sæther, 2021, ss.125-126).

I en historie-og samfunnsvitenskapelig kontekst betyr ordet diskurs en bestemt måte å forstå og snakke om verden, eller aspekter fra verden på. Diskurser fungerer som systemer for meningsdannelse og gir oss inntrykk av at de er relativt faste virkelighetsoppfatninger. Altså endringer i måten man tenker og snakker på, noe som er en sakte prosess. Iver Neumann beskriver og definerer denne sakte diskursbegrepet med bruk av fire kjennetegn, som forstås som systemer for meningsdannelse. Den første er at diskurser innskriver seg i institusjoner, det andre er at når diskurser er etablerte fremstår de som ganske normale. Nummer tre er at diskurser er virkelighetskonstituerende for dets bærere. Den gjenspeiler ikke bare sosial virkelighet, men bidrar også til å faktisk skape denne virkeligheten. Det siste kjennetegnet er at det eksisterer en viss grad av regularitet for diskurser. Dette vil si at en enkeltstående uttalelse ikke kan regnes som en diskurs. For at flere ytringer skal kunne betegnes som en diskurs, må det være en form for regelmessig gjentakelse gjennom at de samme tegnene som er gjentatt kan knyttes sammen på bestemte måter. Videre eksisterer det to hovedaspekter ved gjennomførelse av en diskursanalyse, nemlig diskursteori og kritisk diskursanalyse (Gleiss & Sæther, 2021, ss.126-128).

En måte å gjennomføre en diskursanalyse på er å søke etter meningskjeder i verkene som skal analyseres. I disse meningskjedene lokaliserer og identifiserer man forskjellige tegn og andre elementer som kan være med på å bestemme og strukturere meningsdannelsen. Dette kalles

nodalpunkt og flytende betegner. Nodalpunkt referer til et nøkkeltegn i en gitt meningskjede eller diskurs. Flytende betegner er når flere nøkkeltegn brukes i flere diskurser, og i tillegg tilegnes forskjellige mening i ulike diskurser. Noe som er sentralt her er at når tegn kobles sammen i diskursive meningskjeder, vil noen tegn ekskluderes og andre inkluderes. Tegn som ekskluderes kalles det diskursive felt, og i en konkret diskursanalyse er det ofte være lettes å identifisere hvilke tegn som faktisk er inkludert i en tekst. Samtidig er det dog interessant og nyttig å identifisere hvilke tegn som er blitt ekskludert. Et mulig problem med det diskursive felt er at de kan bestå av mange tegn (Gleiss & Sæther, 2021, ss.128-129).

Hva som er aktuelt å bruke for en gitt diskursanalyse er avhengig av hva man spør om i problemstillingen. Man skiller mellom tre mål i en diskursanalyse, det første kan være å identifisere forskjellige diskurser om et tema. I analysen ønsker man å beskrive og sammenligne de forskjellige diskursene man som forsker har identifisert. Denne formen er nok mest passende for min oppgave ettersom jeg spør om hvilken minnekultur man finner i Norge samt hvilke minner man kan identifisere i den gitte diskursen rundt Holberg-debatten (Gleiss & Sæther, 2021, s.131).

Det andre målet kan være å analysere hvordan språket brukes til å skape diskurser. Dette er ikke passende for denne oppgaven. I en slik analyse av diskursen er en nærlesing av tekster det man gjør med fokus på ordvalg og setningskonstruksjon. Det tredje målet i en diskursanalyse er å analysere hvilke politiske og sosiale effekter diskurser kan ha. Ettersom diskurser kan være med på å skape identiteter ved å skrive fram bestemte forståelser av hva det vil si å være for eksempel, mann, kvinne, britisk eller homofil. Samtidig kan diskurser anerkjenne bestemte handlinger eller aktører (Gleiss & Sæther, 2021, ss.131-132).

I James Paul Gees bok *An Introduction to Discourse Analysis Theory and Method* presenteres en modell med sju kriterier for å gjennomføre en diskursanalyse. Språk enten det er muntlig eller skriftlig tilpasses situasjonen man kommuniserer i. Språket er det som skaper situasjonen og muliggjør den. Vi som mennesker bruker språket til å forme en verden med aktiviteter, og språket fungerer som et verktøy til dette. Når man skriver eller snakker, skaper vi sju realitetsområder, som av Gee kalles «*seven buliding tasks of language*», dette vil si at man gjennom en diskursanalyse kan stille sju spørsmål til en tekst eller andre former hvor språk blir anvendt. Disse sju kriteriene er: significance, practices (activities), identities, relationships, politics, connection and sign systems and knowledge (Gee, 2014, ss.16-20). I oppgaven kommer

jeg til å bruke seks av disse sju kriteriene, men da tilpasset et minneperspektiv og teoribegrepene. Slik fungerer teorien til oppgaven som et metodisk verktøy i symbiose med de seks kriteriene for analysen. De seks kriteriene fra Gee er:

1. **Signifikans** - språket blir brukt til å skape verdi eller mening. Hvordan brukes språket til å gi og forme ting eller hendelser mening eller ikke-mening, samt hvordan (på hvilke måter)? Søkelyset vil være å lete etter hvilken verdi man finner i minne, som ligger latent i dem. Deriblant hvilke former for minner og videre hvorfor de er viktige for Holberg-debatten.
2. **Praksis** (aktivitet) - Språket brukes til å skape en aktivitet eller praksis. Hvilken aktivitet forsøker teksten å engasjere? Hvordan minner mennesker eller grupper i samfunnet noe aktivt, her er det interessant å ta med de forskjellige måtene man minnes og ulike meninger rundt hvorfor man minnes noe.
3. **Identiteter** - Vi bruker språket til å bli anerkjent og for å ta oss en bestemt rolle. Hvilken rolle eller identitet har subjektet i teksten som analyseres? Hvilken rolle og vinkling har subjektene i tekstene, hvordan spiller individuelle minner, kulturelle minner eller kollektive minner inn i teksten fremtoning?
4. **Forhold** - Vi bruker språk til å signalisere hvilken type forhold vi har, ønsker å ha, eller prøver å ha og skape til mennesker, hendelser eller ting. Språket brukes til å bygg sosiale forhold. Hvilke forhold kommuniseres gjennom de forskjellige deltagerne i Holberg-debatten?
5. **Politikk** (distribueringen av sosiale varer) – Språket brukes til å si og mene noe om sosiale praksiser og aktiviteter i samfunnet. Hvilke politiske perspektiver kan man finne i tekstene når minner blir diskutert? Hva vurderer man som verdifullt, korrekt, riktig, galt, progressiv og så videre. Hvilke perspektiver over sosiale goder kommuniserer språket?
6. **Forbindelser** - Vi bruker språket til å knytte visse ting som har sammenheng, relevans, irrelevans til andre ting, ergo for å bygge forbindelser eller relevans mellom to elementer. Man kan bruke språket til å skape en forbindelse mellom to fenomener, eller bevisst bruke språket til å ikke skape en forbindelse og likhet mellom to fenomener. Ting er ikke alltid iboende knyttet til eller relatert til hverandre, ofte må vi skape disse forbindelsene selv. Selv om ting faktisk er iboende knyttet til hverandre eller relevante for hverandre, kan vi bruke språket til å bryte eller mildne disse forbindelsene (Gee, 2014, s.19). Hvilke forbindelser kan man koble mellom Holberg-debatten og lignende

hendelser andre steder? Hvordan brukes språket til å skape denne relevansen og forbindelsen?

Punkt sju, *symbolsystemer og kunnskap*, som handler om symboler og tegn har jeg valgt å ta bort ettersom bilder, tegn eller andre slike elementer ikke skal analyseres i oppgaven. Disse sju pilarene skaper sammen et helhetlig bilde. De er integralt linket til hverandre og er ofte felles og samtidig støttet av de samme ordene og frasene. Man generer en hypotese ved å samle inn data, basert på gjensidig betraktning av konteksten og språket som blir brukt i prosjektet du jobber med. Disse hypotesene kan igjen veilede søket videre gjennom mer og ytterligere data. Prosessen er en kontinuerlig oppdaging av data, som kan motbevises eller bevises av ytterligere data som beviser eller motbeviser hypotesen man gjør seg opp. Om hypotesen også kan bevises i annen data, kanskje av andre professorer eller andre, vil øke tiltroen til hypotesen enda mer. Dersom en finner ut at hypotesen ikke er holdbar, eller svekkes av andre årsaker, godtar man at hypotesen er det den er til man har beviser noe som konstaterer at hypotesen er feil. Slik fungerer empirisk arbeid (Gee, 2014, ss.19-20).

4. Analyse

Denne delen av oppgaven vil ta for seg analysen og funnene i empirien. Empirien i dette kapittelet vil bestå av flere former for tekst funnet i aviser, som redegjort i empiri og metode kapittelet. Leserinnlegg, kronikker, artikler av intervjuobjekter skrevet av journalister vil alle bli analysert etter de seks punktene i metodekapittelet i diskursanalysen. Strukturen i analysen vil være kronologisk og ta for seg tekster fra forskjellige aviser. De fleste tekstene er likevel hentet fra den uavhengige avisa for utdanning og høyere utdanning Khrono. Dette er gjort for å skape en flyt i analysen, samt for å legge til rette for å enklere forstå de forskjellige aktørene og hva de tar opp i sine tekster som ofte er fortsettelser på foregående tekster eller motsvar til andre aktører, samt for å følge debatten slik den utfoldet seg. Gjennom strukturen i analysen skal man få en grunnleggende forståelse for debatten, i tillegg til de forskjellige debattantene og deres syn, samt kronikker og andre intervjuer og innlegg som er en del av datamaterialet i en kronologisk rekkefølge.

4.1 Holberg-debatten

4.1.1 «Kan tas ut i det absurde» av Øystein Sørensen 13.06.20

Øystein Sørensen er norsk historiker og professor ved Universitetet i Oslo, med hovedfelt i politisk idéhistorie, liberalisme, nazisme og nasjonalisme og ble i sammenheng med statuedebattene intervjuet av Dagsavisen. I denne teksten får man et godt innblikk i tematikker knyttet til statuer og tanker og holdninger knyttet til disse. Sørensen bekymres over at enkelte ønsker å rive ned statuene til Winston Churchill og Ludvig Holberg, som har betydningsfulle posisjoner og symbolske verdier i Norge. Sørensen forstår når grupper river statuer i følelsesladde revolusjonære eller frigjørende øyeblikk *«for på å ta et oppgjør med fortiden»*. En forbindelse til følelsesladde rivninger av statuer skapes der Sørensen nevner statueriving av kommunistiske ledere i Sovjetunionen, NSs Snorre på Nisseberget i Oslo, og Saddam Hussein i Irak. Disse er alle historiske øyeblikk som inneholder symbolverdi.

«Men som historiker synes jeg dagens trang til å fjerne statuer av personer man ikke liker har betenkelige sider: En generell tilbøyelighet til å ville måle historiske aktører med våre egne moralske og ideologiske mål i 2020. Går vi for langt i den retningen, kan vi vel glemme de aller fleste historiske monumenter, både i Norge og i verden, mener Sørensen.» (Mauno & dagsavisen.no, 2020).

Sørensen tar et politisk ståsted i Holberg-debatten gjennom sitatet der han representerer en politikk som vil bevare statuene og minne som er oppsatt i Norge og ønsker at Holberg-statuen

sammen med Churchill-statuen skal få stå videre. Sørensen ønsker ikke at det som har skjedd i England og USA med statuer skal skje i Norge, og bruker dermed språket til å skape en forbindelse mellom disse to diskursene. Disse minnesteedet er ikke satt opp for å minnes Holbergs slaveriinnblanding, men hans rolle for norsk kultur og vitenskap. På lik linje som Churchill ikke minnes for sine rasistiske uttalelser mot araberne og andre folkeslag, men hans rolle i nedkjempelsen av Nazi-Tyskland under andre verdenskrig. Minnesteedene representerer det kulturelle minne og viser en minnekultur som representerer den tilsynelatende opprinnelige grunnen til at Holberg, og Churchill, fikk disse statuene satt opp. Sørensen finner verdi og signifikans i Holberg kulturelle minne.

Identiteten Sørensen tar på seg i debatten er en profesjonell rolle som bærer preg av Holbergs allerede etablerte kulturelle minne. Samtidens syn på historie poengteres gjennom sitatet: «[...] det handler om at det blir feil å sette på seg ideologiske og moralske briller for å vurdere historien og historiske personer.» (Mauno & dagsavisen.no, 2020). man dømmer historiske personer basert på samtidens moralske og ideologiske idealer uten å ta forbehold for fortidens moralske ståsted og forutsetninger. Sørensen støtter denne signifikansen gjennom sitatet: «Å skulle rive ned disse viser hvordan denne diskusjonen kan tas helt ut i det absurde, sier Sørensen, som også reagerer på dem som vandaliserer statuer.» (Mauno & dagsavisen.no, 2020). Sørensens praksis er at man skal minnes Holberg for det han har gjort og betydd for norsk offentlighet. Man skal ikke rive statuene basert på kontrasterende oppfattelser av hva som er rett og galt. Dette ovenfor illustrerer Sørensens forhold i debatten og hva han representerer. Sørensen politiske mål og forhold er at det er verdi i å beholde Holbergs minne slik som det er i dag, men samtidig stille seg kritisk til deler av historien som blir fortalt. Ergo Holbergs kulturelle minne bør i stor grad bestå, man kan ikke dømme hans handlinger gjennom samtidens briller.

4.1.2 «Holberg var ikke slavehandler» av Marianne Solberg 15.06.20 (24.06.20)

Marianne Solberg bidro i Holberg-debatten med et innlegg i Norske Shakespeare tidsskrift. «Ryktet om at Holberg var slavehandler og investerte hele sin formue i slavehandelen er betydelig overdrevet [...]» (T. M. Solberg, 2020) illustrerer Solbergs identitet i Holberg-debatten ved at hun tar et tydelig standpunkt basert på Holbergs etablerte kulturelle minne, og benekter hans slaveriforbindelse. Denne forbindelsen er en misforståelse med rot i danske kilder, Solberg skaper en ikke-forbindelse mellom slaveriet og Holberg. Misforståelsen har levd videre gjennom ulike aktører som dag Herbjørnsrud og Stian Bromark med boka *Et lite stykke Norge* (2005), og norske medier «[...] og nå sist i en argumentasjon i oppropet om utrangering av Holberg-

statuen foran Nationaltheatret i Oslo. «Men Holberg bør hylles mer. Vi trenger et norsk Holberg-museum.» (T. M. Solberg, 2020). Man må ha en politikk som fronter et Holberg-museum hvor en kan minnes hans arv og påvirkning på dagens samfunn. Flere minnesteder er nødvendig for å hedre Holberg. Solbergs identitet illustreres gjennom denne uttalelsen, der Holbergs etablerte kulturelle minne bør forsterkes ved et Holberg-museum. Hennes forhold er et forsvar av Holberg minne, basert på hans betydning for nåtiden.

«Utover å være forfatter av komiske teaterstykker og historiske verk, ble Holberg baron, og etterlot seg 70 000 riksdaler og et gods. Holbergs formue har likevel ingenting med slavehandel å gjøre. Misforståelsen oppstod i danske kilder.» (T. M. Solberg, 2020). Sitatet skaper et forhold til de som ønsker å rive statuene. Solberg støtter dette argumentet ved å vise til hvordan Holberg faktisk tjente opp formuen sin. Dette var gjennom revisorjobben ved Universitetet i København, inntekt fra historiske og litterære verk, samt ulike aksjeposter beskrevet i 1979 av F. J. Billeskov Jansen:

«I følge Billeskov Jansen eide Holberg i 1729-30 én aksje på 500 riksdaler i det København-baserte handelsfirmaet Det ostindiske Kompagni. Dette selskapet var opprettet av den danske kongen Christian 4. i 1616. Dette selskapet drev ikke med slavevirksomhet i Afrika.» (T. M. Solberg, 2020).

«Samtidig oppgir Billeskov Jansen at Holberg i 1730 eide én aksje på 600 riksdaler i Det Vestindisk-guineiske Kompagni. Dette handelskompaniet ble formelt opprettet, med kongelig monopol, av Christian 5., i 1671 med formål å kolonisere, og med hovedansvaret for den danske slavehandelen fra Gullkysten til Vestindia fram til 1754, da monolet ble opphevet.» (T. M. Solberg, 2020).

Holberg eide aksjer i begge disse selskapene der ett drev med slavehandel. Solberg rettferdiggjør dette ved å vise til tvangsskattelegging fra den danske regjeringen som skyltes landets overtagelse av St. Thomas i Karibia i 1670. Solberg skaper en signifikans ikke-mening for Holberg ved å vise til at dette var tvang, og noe Holberg måtte gjøre. Det var først senere at Vestindiske-guineiske Kompagni opprettet for å drive handel med øya, som drev med slavehandel.

«Det Vestindiske-guineiske Kompagni i København var fra begynnelsen av ingen veldrevet affære, selskapet hadde økonomiske problemer og skaffet seg inntekter ved å avgiftsbelegge skipsfarten. Alle rike folk i Danmark måtte betale skatt til kompaniet, i tillegg til bruk av tvangsinvesteringer, for å holde kongens selskap likvid.» (T. M. Solberg, 2020).

Om dette var en tvangsinvestering eller et resultat av den vanlige utlånsvirksomheten Holberg drev med, mener Solberg er uklart. Handlingen blir bagatellisert ved signifikans og ved å illegge Holbergs handling en ikke-mening som lå utenfor hans myndighet . Dette illustrerer Solbergs forholdet i debatten.

«Holberg tjente ikke sine penger ved slavehandel. Den norske historikeren Tore L. Nilsen, tidligere direktør ved Sjøfartsmuseet i Bergen, har dokumentert at obligasjonen Billeskov Jansen nevner er et lån på 600 riksdaler, som Holberg gav mot en obligasjon (ikke aksje), inngitt 13. desember 1731, mot 6 prosent rente som skulle betales ham hver 11. juni. Men obligasjonen ble tilbakebetalt før det var gått et år.» (T. M. Solberg, 2020)

«Flere nordmenn var studenter ved Sorø og fundamentet for en moderne vitenskapstradisjon i Norge ble lagt der. Holberg var moderne, tilhørte opplysningen [..].» (T. M. Solberg, 2020). Holberg var en viktig person i grunnleggingen av den moderne vitenskapstradisjonen i Norge. Solbergs identitet er bærer preg av kulturelt minne knyttet til Holberg. Holberg bør minnes for det han har betydd for norsk vitenskap og litteratur.

«Oppropet for å rive statuen påstår at både Winston Churchill og Holberg er «rasistiske hvite menn som synes det var greit å undertrykke svarte mennesker». Churchill var inkonsekvent. Det britiske imperiet bedrev en form for systematisk rasisme, men Churchill framsto også som antifascist, når han sammen med Stalin bekjempet det nazistiske Tysklands systematiske rasisme.» (T. M. Solberg, 2020).

En forbindelse mellom Winston Churchill og Holberg opprettes av Solberg. Samtidig avvises ikke Churchills eller det britiske imperiets problematiske sider knyttet til rasisme. Men deres positive sider veier mest, derav deres bidrag i nedkjempelsen av Nazi-Tyskland. Dette legitimerer Holbergs plass i samtiden og bevaringen av hans kulturelle minne, selv om han ikke investerte eller tjente på slavehandel. *«I norsk sammenheng er Holberg grunnmuren i det moderne. Vil de som vil rive statuen også sette stykkene hans på indeks?»* (T. M. Solberg, 2020). Solbergs agenda, politikk i form av verdi og hva som er korrekt er at både statuene til Holberg skal bestå slik de er. Holbergs kulturelle minne bør være slik det er ettersom hans bidrag til norsk vitenskap og litteratur er det som minnes gjennom minnstedene.

4.1.3 «Holberg var en kritiker av slave- og rasetenkingen» av Jørgen Sejersted 17.06.20

Jørgen Sejersted har i en årrekke forsket på Holberg. Han ble i denne teksten intervjuet av Khrono. Sejersteds argumentasjon og diskurs rundt Holbergs er basert på et naturrettslige

utgangspunkt om at alle mennesker potensielle likhet ligger under Holbergs kritikk av slaveri og rasetenkningen. Sejersteds identitet er basert på Holbergs etablerte kulturelle minne som en viktig historisk person med progressive tanker. Samtidig må man ikke ilegge historiske ikoner roller de ikke har grunnlag for å ha vært. Sejersteds praksis vil er basert på et nøkternt syn på hvordan man skal minnes Holberg.

Sejersteds signifikans er basert på Holbergs Naturrett. Naturretten får en mening og man finner verdi knyttet til Holberg og hans minne ved å se til den. Sejersteds forhold i debatten og mål er å vise Holberg som en foregangsmann som var viktig for vår moderne tekning og levemåte.

«Særlig kjønnsproblematikken er noe han stadig kommer tilbake til. Holberg er fascinert av den tidlige opplysningstidens radikale ideer og lanserer på dansk mange synspunkter vi i dag ser som moralske. Han uttaler seg aktivt mot fordommer, sier Sejersted.» (Svendsen, 2020).

Holberg er en forkjemper mot ulikheter, samt en fascinasjon for utfordrende radikale og uvanlige ideer fra Holbergs samtid. Sejersted anvender signifikans ved å skape en mening og verdi rundt Holberg-statuen og deres legitimering for å stå videre. Dette illustrere også hvilken praksis og minne Sejersted ønsker for Holberg.

Det politiske søkelyset som ble fremtredende gjennom de sosiale protestene i 2020 og anklagene om at Holberg var rasist forbinder Sejersted sammen, og argumenter for at Holberg var det motsatte. Holberg uttalte seg eksplisitt om hudfarge på en «positiv» måte. Han skaper en politikk der det er galt og å se på Holberg som en rasist.

«Holberg uttaler seg eksplisitt om at hudfarge bare er en tilfeldig egenskap ved mennesket. Antirasist er kanskje ikke det riktige ordet. Holberg var ingen aktivist, men han var preget av en voldsom intellektuell nysgjerrighet, sier Sejersted.» (Svendsen, 2020).

Sejersted anerkjenner at Holberg ikke var en aktivist eller antirasist, som skyldes at rasetenkning ikke ble en «vitenskap» før etter Holbergs død. *«Sejersted peker på at rasetenkningen slik vi kjenner den ikke var oppfunnet på Holbergs tid.»* (Svendsen, 2020). Sejersted ilegger Holberg en mening i form av signifikans ettersom man kan finne en antirasistisk verdi i Holberg liv, og dermed Holbergs kulturelle minne.

Sejersted identifiserer seg med en rolle der han forsvarer Holberg. Dette gjøres ved å vise til punkter i hans skrifter som omhandler problematikker som står i kontrast til statue-debatten. Sejersted representerer en motsats og forsvar mot forkjemperne som mener at Ludvig Holberg var en faktisk slavehandler. Han er likevel ikke avvisende til påstandene om Holbergs

innblandinger i den dansk-norske slavehandelen. «*Holberg var klar over at det Vestindiske kompani, som han et par år investerte i, blant annet drev med slavehandel, sier Sejersted.*» (Svendsen, 2020). Dette tilegner Sejersted et forhold til hendelsen der han ikke neglisjerer eller bevisst velger å overse disse problematiske sidene ved Holberg, men erkjenner dem. Det diskuteres ikke hvilken motivasjon investeringene. Sejersted mener dette ikke er utforsket nok, som former en mening om signifikansen til investeringsforholdet og hvordan man bør stille seg til statue-dilemmaet. Sejersteds mål er ikke å avvise all moralsk kritikk mot Holberg, men man må se ting i sammenheng noe som illustrer Sejersteds forhold. «*Det er ikke uten grunn at senere kulturradikalere har sett et forbilde i ham, selv om grunnlaget for det er et evig stridsspørsmål i Holberg-forskningen*» (Svendsen, 2020).

Sejersted er ikke kategorisk i spørsmålet om statuer kan tas ned og fjernes. Holberg-debatten er en interessant diskusjon som kan ha positive elementer i seg. Sejersteds praksis og hans mål i debatten er at statuene bør stå videre, men med forbehold at de forstås ut ifra den konteksten de ble satt opp for å minnes. «*Statuen i Oslo er komediedikteren Holberg. I Bergen, ved Fisketorget, står bymannen og bergensereren, egentlig samfunnsmennesket Holberg.*» (Svendsen, 2020). Sejersted minnesyn på Holberg bærer preg av reisende minner som er formet av tilgjengelig informasjon.

4.1.4 «Statuer i kampen mot rasisme: Å fjerne statuer endrer ikke historien, men hvordan vi velger å minnes den» av Torgrim Sneve Guttormsen 17.06.20

Torgrim Sneve Guttormsen er senior forsker ved Norsk institutt for kulturminneforskning og skrev et innlegg i den nettbaserte avisa *forskersonen.no* som har fokus på norske og internasjonale forskningsnyheter. Hvem som ønsker å fjerne statuene og hvorfor de ønsker dette er et vesentlig punkt denne gruppen i Norge har misforstått ifølge Guttormsen. Kritikerne gjør noe galt misforstår politisk. Guttormsen forbinder statue-debatten i Norge og statuegjerningen i USA ved å skape en forbindelse mellom disse to fenomenene. I USA har statuefjerning blitt aktuell i en offentlig og kulturell kontekst. Statuer av historiske personers med av omfattende kulturell betydning har blitt fjernet basert på forbindelser til rasisme og slaveri. Den amerikanske diskursen forbindes med den norske og signifikans kommer til uttrykk ved at Guttormsen viser til minners flerveishet, ergo flerveis minne, ved å sammenligne den norske og amerikanske debatten.

Debatten som oppstod i Norge etter politidrapet på George Floyd i Minneapolis i USA fikk politiske ringvirkninger i form av «*bred folkelig politisk aktivisme*» (Guttormsen, 2020).

«I mange tilfeller er de fjernet som en følge av offentlige folkevalgte beslutningssystemer, men hendelser slik som nå med drapet på afroamerikaneren George Floyd i Minneapolis den 25. mai 2020 viser at også bred folkelig politisk aktivisme er en legitim vei for å fjerne uønskede statuer i det offentlige rom.» (Guttormsen, 2020).

Flerveis minner styrer minnebevisstheten i norsk kontekst, i tillegg kommer reisende minner til uttrykk gjennom Guttormsens tekst ved at vi ser at media, minneteknologi og andre elementer bidrar til at minner er i bevegelse og påvirkes utenfra. Det norske Holberg-minnet er i en forandringsprosess vil påfalle naturlig i konteksten av den ytre påvirkningen.

«På en måte har Black Lives Matter-bevegelsen banet veien for politiske myndigheter i USA og i Europa til nå å ta et grep for å holde tritt med tiden, som må sies å være overmoden.» (Guttormsen, 2020).

Sitatet viser hvordan debatten har et politisk element i seg, dette kommer til uttrykk ved at man ønsker handling knytte til fortidens problematikker og de minnene som kommer til uttrykk i samtidens offentlighet. Dette kontekstualiseres ytterligere av Guttormsen.

«Dagens debatt om statuer med et rasistisk symbolinnhold er som kulturarv en forlengelse av en lenge pågående asymmetrisk kulturkamp i den vestlige verden der undertrykte kulturer slår tilbake på den dominerende hvite kulturen og makten i samfunnet.» (Guttormsen, 2020).

Denne kulturkampen er fremtredende i USA, England og Sør-Amerika hvor etniske minoriteter har blitt undertrykket. Etterkommerne av disse tar et oppgjør med kulturlandskapet og fremtredende historiske personer som hadde forbindelser til rasisme, imperialism, kolonialisme og slaveri. Disse personene har i denne kontekst blitt minnet gjennom ulike minnesteder. Guttormsen skaper en forbindelse og relevans til den norske debatten. Flerveis minner vises ved at minnedebatten i USA og England overføres og påvirker den norske minnedebatten og klimaet. Dette blir et virkemiddel i en politisk dragkamp rundt det tradisjonelle minner, og en oppfattelse av at historien er uproblematisk. Mot reformistiske grupper som oppfatter en problematikk på hva og hvilken del av fortiden som kommer til uttrykk i samtiden. Altså hvordan minner kommer til uttrykk i dagens samfunn. Guttormsen skaper verdi og mening gjennom signifikans ved å vise til hvilken verdi det ligger i flerveis minne, og statue-debatter. Hans argumenter viser hva som er viktig for Holberg-debatten.

«På et grunnleggende nivå handler «statuekrigen» også om et kulturarvspolitisk skille mellom konservative versus reformvennlige synspunkter på hva kulturarv er og vil kunne brukes til for samfunnets beste. Det er i et slikt lys vi kan forstå debatten i Norge.» (Guttormsen, 2020).

Kampen mellom det konservative og reformvennlige synspunktet er interessant for Holberg-debatten. Gjennom dette tar Guttormsen på seg en identitet i debatten som går ut på å skape en kontekst til debatten, samt vise hvordan Holberg-debatten er basert på flerveis minne. De

kulturelle minnene er ikke fastsatte, men påvirkes utenfra i møte med andre minner. Forholdet Guttormsen signaliserer er basert på kontekstualisering, og skape en forståelse efor hva som skjer og hvorfor det skjer.

Å fjerne statuer endrer ikke på historien, men en bevaring av statuer kan oppfattes som en parallell til å bevare historien. Som samfunn kan man lære av historien, statuene er «*en historie som vi må leve med på godt og vondt*» (Guttormsen, 2020). Fortiden gjenspeiles i statuene og hva disse betydde i sin bestemte tid. Dette viser hvilke politiske perspektiver Guttormsen mener er korrekte og progressive i Holberg-debatten.

Guttormsen kommenterer Sørensens uttalelse: «*[...]at vi ikke skal dømme fortiden ut ifra vår egen tid og at trangen til å fjerne, kan tas ut til det absurde dersom vi gjør det, men her mener jeg det blir nødvendig å skille mellom historie og minne.*». For Guttormsen er det korrekt og progressivt, basert på diskursanalysens punkter politikk og identitet, å skille mellom historie og minne.

«Å fjerne statuer endrer ikke historien, men det endrer hvordan vi velger å minnes historiske personer som trekkes frem og æres på pjestaller i offentlige rom ut ifra hvordan de representerer forbilledlige holdninger og karaktertrekk, ideologier og verdensbilder.» (Guttormsen, 2020).

Denne uttalelsen og språkbruken er interessant for debatten og oppgaven. Guttormsens fokus på minne og historie er noe som ikke er like til stede i majoriteten av debattinnleggene, men er samtidig et viktig element med tanke på at det er minnesteder som er utgangspunkt for debatten, og hvordan man som samfunn minnes de historiske personene som er en vesentlig del av debatten. De tradisjonelle og konservative minnemåtene utfordres av nye, mer progressive og reformistiske minnemåter som stiller spørsmål til det som kan tolkes som de norske kanonminnene, gjennom flerveis minner som kommer fra USA og England.

En fortielse av negative historiske hendelser, personer og perioder er også en strategi for å hankses med vanskelige hendelser i historien. Men kritikerne til fjerning av statuene bommer på én vesentlig ting, ifølge Guttormsen: «*De stiller ikke spørsmål om hvem som ønsker statuer fjernet og hvorfor forslaget fremmes.*».

«Spørsmålet om hvem som blir ekskludert, undertrykket og krenket, og mer prinsipielt om hvordan systematisk rasisme og Norges historie og kulturarv også er en del av europeisk kolonihistorie har vært fraværende i den norske debatten om statuene.» (Guttormsen, 2020).

Guttormsens forhold i debatten kommer til uttrykk gjennom disse uttalelsene, samt hans identitet og politikk. Man må ta ansvar for de delene av historien som ikke er positive, og stuerene sett i dagens lys. De problematiske elementene fra fortiden må tas opp selv om de ikke representerer samtidens idealer og holdninger. Fortidens holdninger som blir fortiet bør representeres ettersom disse ofte var helt vanlige og allmenn oppfattet som korrekte. Om man velger å overse og fortie Norges, og Holbergs deltagelse i kolonihistorien og slavedrift, «*blir også statuene «hvitvasket», det vil si rensket for det ubehagelige*» (Guttormsen, 2020).

«Statuene står i offentligheten som en hyllest til de «gode» og beundringsverdige handlingene disse hvite personene utførte, men fordekker samtidig de rasistiske handlingene forbundet med dem. Det rasistiske forsterkes også av mangelen på statuer som representerer urbefolkninger eller POC (People of Color) i det offentlige rom.» (Guttormsen, 2020).

Guttormsens forhold og identitet i debatten som kontekstualiseringsagent kommer til uttrykk gjennom sitatet, og hvordan man tildekker de rasistiske handlingene samtidig som man hyller de gode handlingene til de historiske personene. Signifikansen og verdien Guttormsen finner i slike minnesteder vises gjennom sitatet ved at det er en tvetydig verdi ved minnesteder. Noe er eksplisitt minnet, men andre elementer blir fortiet og implisitt. Urfolk kommentaren er interessant sett i diskursanalysens praksis og forbindelse. Guttormsen knytter Holberg-debatten sammen med et urfolk og deres mangel på representasjon i offentligheten. Praksisen og aktiviteten Guttormsen viser til er en som mangler en representasjon av POC og urfolk. Hvorfor minnes ikke disse på lik linje med Holberg, hvorfor er de ikke representert i det offentlige rom. «*Et vesentlig aspekt ved debatten som dermed forties er hvordan systematisk rasisme er nedfelt i «vår felles» kulturarv og blir vedlikeholdt ved deres tilstedeværelse og stadige påminnelse i det offentlige rom.»* (Guttormsen, 2020). Guttormsen språk skaper en verdi rundt systematisk rasisme og hvor latent det ligger for kulturarven, og minnestedene i det offentlige. Han poengterer dermed at Holberg-debatten, og en overordnet rasismedebatt ikke er noe som burde overses. Slik rasisme man ser i USA og England er faktisk til stede i norsk kontekst og kommer til uttrykk gjennom kulturarven som er basert på utnyttelse og rasisme mot minoriteter. Den norske historien og hvordan man minnes den bør revideres og gjennomgå sett i dette lyset. Guttormsen viser hvilken praksis man bør ha, og hvordan man bør minnes Holberg, lignende historier og personer. Samtidig skaper Guttormsen en forbindelse til andre statuedebatter. Flerveisheten og det flerveis minne kommer tydelig til uttrykk gjennom denne forbindelsen og significansen.

Denne neglisjeringen og misoppfattelsen av hva norsk historie består av og er, vises gjennom sitatet: *«Arbeiderpartiets leder Jonas Gahr Støre går så langt som å kalle det et «primitivt utslag å skulle rive den type statuer ned».* En slik uttalelse fra en fremtredende politiskperson underbygger en misoppfattelse og lite progressivt syn på egen historie (Guttormsen, 2020).

«Fremfor å ta synspunktene på alvor og inkludere dem skapes det dermed et skille mellom «vår» og «deres» kulturarvsforståelse som forsterker konflikter istedenfor å bidra med å løse dem. Fra et rasediskriminerende synspunkt blir de sterke synspunktene om bevaring, som de politiske utsagnene ovenfor er eksempler på, en hvit privilegert «arm-chair»-posisjon. Urettferdigheten rammer nemlig ikke oss selv direkte fordi undertrykkelsen er ikke følt på kroppen og rasismen er ikke din og min hverdag.» (Guttormsen, 2020).

Sitatet viser at en passiv holdning til debatten og ens nasjons kulturelle minner er en holdning som er feil og lite progressiv sett gjennom diskursanalysens politiske punkt. En slik holdning kommuniserer en passivitet til egen historie og hvordan man minnes historien. Et fokus på kun positive sider av historien er galt, man kan ikke neglisjere og se bort ifra problematiske og negative sider.

Til slutt tar Guttormsen for seg hvem sin kultur arv det er som blir forvaltet. Statuefjerningen sammenlignes med «bok-brenning» og «billedstormer» av flere aktører.

««Bokbrenning» og «billedstorming» er andre assosiasjoner som er brukt i debatten der argumenter om fjerning og omplassering av statuer med et rasistisk symbolinnhold forstås ensbetydende med historieforfalskning og sensur. De er minst to innvendinger mot et slikt syn.» (Guttormsen, 2020).

Å sammenligne statuefjerning med bokbrenning brukes av forsvarerne av rasistiske statuer som en form for sensur. På denne måten skaper Guttormsen en forbindelse og irrerelevans mellom bokbrenning og Holberg-debatten. Å sammenligne disse to elementene er en misoppfattelse av hva som er sentralt i debatten og hva den handler om. En misoppfattelse som dette er en misforståelse for hvordan minner kommer til uttrykk i offentligheten. Statuer og minnesteder blir fjernet konstant og blir «forlatt» uten at noen bryr seg. Signifikans kommer til uttrykk ved å vise til hvilken verdi man finner i slike minner, og hvordan de kommer til uttrykk gjennom offentligheten, og i Holberg-debatten. Det Guttormsen beskriver er en form for reisende minne og viser at minner er i bevegelse og ha bærere for å være aktuelle i samtiden. Den offentlige kulturminneforvaltningen tar stadig vurderinger på hva som skal bevares. Debatten og innspillene kan heller oppfattes som innspill i byplanlegging.

«Det forunderlige med dagens debatt om statuene er at tematikken fra de som ønsker statuene omplassert eller fjernet ikke har blitt tatt inn i planleggingen av kunst i offentlige rom tidligere.»

Her ligger en oppgave for fremtidens byplanlegging og de ansvarlige i planleggingen av disse statuene å inkludere ulike grupper i en prosess som leder frem til formingen av offentlige rom for alle.» (Guttormsen, 2020).

«Den massive folkelige mobiliseringen mot systematisk rasisme er et sterkt signal om at det nå er på tide å utforme en ny monumenttradisjon. En tradisjon som anerkjenner et felles verdigrunnlag som er forankret i dagens mangfold av befolkningen og som peker fremover mot et inkluderende fellesskap.» (Guttormsen, 2020).

En politikk som omhandler progressive holdninger om hvilke minner som skal komme til uttrykk i offentligheten oppfordrer Guttormsen til. Man trenger å utforme en ny monumenttradisjon rundt minnesteder som åpner opp for en reform av det allerede etablerte og fastsatte, samt åpner dette opp for en dialog på hva man skal minnes i nåtiden og i fremtiden, samt hvilke kulturelle minner som skal representeres.

4.1.5 «Ludvig Holberg var verken slavehandler eller rasist» av Gunnstein Akselberg 17.06.20
Gunnstein Akselberg er professor emeritus i nordisk språk ved Universitetet i Bergen, og har tidligere skrevet om Holberg som historisk person. «*Ludvig Holberg var ein føregangar for likestilling, likeverd og toleranse. Han var ein av dei fremste representantane for opplysningstida i Norden, skriv Gunnstein Akselberg.*» (Akselberg, 2020). Akselbergs forhold i debatten signaliseres gjennom sitatet som en «forkjemper» av Holberg posisjon i den dansk-norske kanonlitteraturen, og forsvarer av hans etablerte kulturelle minne. Akselbergs identitet og rolle er preget av det Holbergs etablerte kulturelle minne. Akselbergs praksis er mye knyttet til Holbergs positive bidrag, spesielt hans rolle for vitenskaps- og kunnskapsformidling i Holberg tid. Holberg var «*en sann opplysningsfilosof som sette kunnskap og fornuft i høgsetet.*»

«Holberg var humanist og samfunnsvitar, men han hadde eit breitt fagleg perspektiv som gjorde at han interesserte seg for ulike faglege teoriar som dukka opp i samtida. Han formidla ofte vitenskaplege resultat filosofisk og moralsk.» (Akselberg, 2020).

Holbergs etablerte kulturelle minne kommer til uttrykk i Akslebergs bruk av signifikans. Argumentasjonen til Akselberg baserer seg i stor grad på gi mening rundt Holbergs virke som foregangsmann med gode hensikter, både moralsk og filosofisk som så til forskjellige vitenskapsgrener for å forme sin virkelighetsoppfattelse. Holberg introduserte Naturretten til Skandinavia i 1716 med mål om å gjøre dette tankegodset allment. «*Det finst visse grunnleggjande menneskelege rettar som retten til liv, fridom og eigedom. Holbergs naturrett vart vidkjend og nytta av juristane i Danmark-Noreg.*» (Akselberg, 2020). Dette skal understreke Akselbergs mål om å

«forsvare» Holberg, og vise at han ikke kan ha vært tilhenger av slaveriet eller rasist gjennom sine tanker om mennesket og naturen. Dette viser Akselbergs identitet i debatten som en forsvarer av Holbergs plass i det offentlige og hans kulturelle minne, samt Akselbergs forhold til debatten og debattdeltagerne.

Holbergs var i sine skjønnlitteratur han både samfunnskritisk, opptatt av sosial urett og sosiale motstandere, akademisk jåleri og politisk uforstand. Akselbergs mål her er å vise Holberg som en som sto opp for de svake i samfunnet, samtidig som han stod opp mot maktapparatet og reiste spørsmål til de sterkeste i samfunnet, gjennom for eksempel religionskritikk. Dette viser hvilken identitet Aksleberg har, hvordan han stiller seg til problematikken i debatten, samt viser at han ønsker å forbinde Holberg med de kulturelle minnene og minnekultueren som allerede er etablert.

«Hausten 1730 kjøpte Holberg éin aksje (eller han gav eit lån mot ein obligasjon, ein utlånsobligasjon) på 500-600 Riksdaler i Vestindisk-Guineisk Kompagni (1671-1754). Men alt før året var omme, var obligasjonen betalt attende.» (Akselberg, 2020). Et kortvarig aksjekjøp i et langt liv blir definerende for oppfattelsen av Holberg, og resulterte i at man kallte Holberg slavehandler. Flere norske aviser og medier skreiv og satte fokus på denne problematikken, samt de politiske og sosiale bakenforliggende årsakene for Holberg-debatten. Akselberg ser på dette som en bagatell, som ikke kan kaste skygge over alt det positive Holberg bidro med. Holberg var med på *«å leggja grunnlaget for eit moderne, ope og tolerant samfunn»* gjennom sitt liv.

Før han kommer med et interessant og viktig poeng i debatten: *«Verdiar, haldningar og normer skiftar etter som tida går, men mange underslår dette og vil at fortida skal vera i samsvar med notida.»* (Akselberg, 2020). Akselberg kommenterer et interessant punkt i Holberg-debatten som viser hans politikk, praksis og signifikans i debatten. Politisk sett e blir det ukorrekt for Akselberg å dømme fortiden ut ifra samtidens standpunkt, som underbygges med å skape signifikans gjennom ikke-mening knyttet til hvordan motparten minnes Holberg og fordømmer hans posisjon gjennom hans problematiske sider. Akselberg minnes Holberg for hans positive bidrag, og er uenig i praksisen den motstående gruppen anvender.

«Truleg vart avkastninga for liten, berre 18-36 Riksdaler. Eller kanskje kan årsaka rett og slett vera at Holberg vart medviten om at kompaniet dreiv med slavehandel, noko han vurderte å vera naturstridig.» (Akselberg, 2020). Akselbergs forhold uttrykkes gjennom sitatet som Holberg forkjemper, og

skaper signifikans gjennom ikke-mening ved å bagatellisere og gjøre investeringsgrunnlaget uklart og rettferdiggjort gjennom Naturretten.

«Fortida skal friserast og homogeniserast. Normative og revisjonistiske vurderingar av historisk litteratur og kultur har i det siste hatt gode vokstervilkår. Ord som vi ikkje likar i dag, skal lukast ut av den eldre litteraturen, som «neger» og «negerkung». No skal også alle «stygge» «sokkelmenn» bort. Autoritære «sokkelrivingar» dresserer oss til å gå i takt, slik at vi står i fare for å utvikla ei einsidig og polert oppfatning av fortida.» (Akselberg, 2020).

Sitatet viser et politisk standpunkt og en kommentar til praksisen som rår over den vestlige verden rundt lyset som har blitt kastet over fortidens helter. Gjennom sitatet ser man hvilket forhold Akselberg har i debatten, samt hvilken identitet og rolle han påtar seg. Denne er basert på Holbergs etablerte kulturelle minne. Ulike former signifikans knyttet til hvilke minner og hvilken verdi man finner i disse uttrykkes i sitatet. Vi ser at en progresjon i oppfattelsen av ulike elementer som før ble oppfattet som normale får en ny betydning og progresjon. Akselberg liker ikke hvordan man skal se på de tradisjonelle kulturelle ikonene, men beviser at minner er flerveis og påvirkes utenfra.

«I det ikonoklastiske perspektivet som no herjar intellektuelle og akademikarar etter politidrapet av afroamerikanske George Floyd, høver ikkje Holberg inn.» (Akselberg, 2020). Sitatet viser at Akselberg mener at Holberg ikke har noe å gjøre med BLM og George Floyd. Han ønsker at Holberg skal være fritatt en rolle i de sosiale og politiske bølgene som skylte innover Norge og resten av den vestlige verden i sommermånedene i 2020.

«Universitetet i Bergen burde i staden reisa ein statue av Holberg på Muséplass som kvar dag kan minna oss om den store innsatsen til Holberg for eit opnare og meir demokratisk samfunn, større likeverd, større toleranse, eit dynamisk universitet fritt for ikonoklasme, fritt for moralsk fordøming, og med engasjerte studentar og forskarar frigjorde frå fagleg og ideologisk dogmatisme.» (Akselberg, 2020).

Man bør reise en ny Holberg-statue som skal minnes noe nytt, men òg beholde de gamle. Et nytt minneste med nye minnebærere som skal danne et nytt kulturelt minne, eller bygger på det eksiterende er Akselbergs mål. Dette skal være et minneste som skal erstatte og være gjeldende for Holbergs akademiske virke og demokratiske innsats.

4.1.6 «Originalkilder fra 1730 dokumenterer Ludvig Holbergs investeringer: Holbergs ukjente forhold til slavehandelen» av Dag Herbjørnsrud 25.07.20

Dag Herbjørnsrud er en norsk idéhistoriker og sakprosaforfatter som driver *Senter for global og komparativ idéhistorie*. Denne teksten er hentet fra Khrono, 25.07.20 og kan leses som et motsvar til Jørgen Sejersteds innlegg 10.06.20. I teksten tar Herbjørnsrud opp det han mener er konkrete beviser på at Holberg faktisk aktivt og villig drev med slavehandel og støttet et system som utnyttet mennesker av en annen hudfarge enn hvit. Herbjørnsrud tar opp det han mener er et ambivalent forhold til kulturikonet Holberg.

Herbjørnsrud gir et motsvar til Sejersted, og representerer et forhold og en identitet som er formet av et mer progressivt, revisjonistisk og samtidspreget perspektiv der kritikk av Holberg er gjennomgående. Dette perspektivet er i samsvar med tanker og tendenser på begge sider av Atlanterhavet der fokus på rasisme, kolonialisme, imperialisme og slaveri er fremtredende. Dette gjør at Herbjørnsruds signifikans og mening ligger i minners flerveishet, og flerveis minner der påvirkning utenfra får innvirkning. Herbjørnsrud støtter seg mye på originaldokumenter og tekster enten fra Holberg selv, eller andre dokumenter som viser Holbergs investeringer. Praksis kan man se i hvordan Herbjørnsrud aktivt bruker språket til å skape en minnepraksis rundt Holberg og debatten knyttet til Holbergs investeringer i den dansk-norske slavehandelen. Det er tydelig at Herbjørnsrud har et forhold og rolle der målet er å vise den «sanne» Holberg. Ordbruk som «*Men den «falske» nyheten er at Holberg var samtidens moralske forbilde i ord og handling når det gjelder slavehandelen.*» illustrerer dette (Herbjørnsrud, 2020a). Herbjørnsruds identitet er farget av flerveis minner og en utfordring av det etablerte kulturelle og kollektive Holberg minnet.

Herbjørnsrud viser til en praksis som skal skape en aktivitet i form av en reaksjon hos leserne av teksten og som et svar til motparten. Han minnes altså Holberg på en måte som bryter med de andre aktørene i debatten, og de tradisjonelle kulturelle minne om Holberg. Herbjørnsrud anvender en politisk diskurs i teksten med mål om å si noe om at den sosial praksis og aktivitet i samfunnet knytte til Holberg-debatten er ukorrekt. Norske akademikere ønsker ikke at slike statuer skal fjernes, eller at forbildene deres mister sin pedestall gjennom et sosialopprop. Det gagnar ikke Holberg eller den norske debatten å skjule hans innblandinger i slaveriet for allmenheten. Gjennom dette representerer Herbjørnsrud en progressiv og korrekt politikk, som er påvirket av flerveis minne og minnediskurser i USA og England. Ved å skape denne forbindelsen til USA og England legitimeres Herbjørnsruds syn ved å relatere de ulike

progressive og reformistiske statuedebattene sammen. Herbjørnsrud representerer et progressivt syn hvor Holbergs mørke, «skjulte» side skal frem i samtidens søkelys og skal bli et objekt for undersøkelse og tolkning i et moderne perspektiv, i en verden som er mer globalisert enn før, mer flerveis enn før, mer medie-teknologisk knyttet sammen, og mer påvirket av samtidige hendelser i andre deler av verden. Holbergs minner er signifikant ved at det er flerveis og reiser og påvirkes gjennom media, minnebærere og minnedebatter andre steder, noe som er tilfellet for Herbjørnsrud minnesyn.

Herbjørnsrud bygger en forbindelse til lignende tilfeller og omverden i sin argumentasjon for et nytt syn på Holberg. Han skriver om at Holbergs formue i stor grad ble bygd opp rundt 1730, som er perioden Holberg investerte i slavehandel. Dette ble skrevet om for 100 år siden i dansk sammenheng, og burde vært generell kjennskap for dagens Holberg-forskere og deltagere i debatten. Overordnet knyttes «*fake news*» også til Holbergs investering og kjennskap til hva som foregikk. «*Men den «falske nyheten» er at Holberg var samtidens moralske forbilde i ord og handling når det gjelder slavehandelen*» (Herbjørnsrud, 2020a). Sitatet viser Herbjørnsrud forhold i Holberg-debatten, og viser at Holberg bør bli minnet ved en ny praksis. Praksisens om har vært rådende er ukorrekt noe som legitimeres ved å vise til at Holberg investerte i den dansk-norske slavehandelen.

4.1.7 «Falske nyheter og villedende påstander Kritikkk av de fem såkalte Holberg-bidrag til slavehandelen» av Marianne Solberg 31.07.20

«*Dag Herbjørnsrud driver tesen om Holbergs finansiering av slavehandelen videre, og opprettholder anklagene fra 2005.*» (M. Solberg, 2020). Herbjørnsrud i sitt innlegg skiller ikke mellom Holbergs «*[...]liv og lære*» ifølge Solberg. Solbergs forhold i debatten som en Holbergs forsvarer kommer til uttrykk gjennom sitatene og språket hvor hun tar avstand fra Herbjørnsruds oppfatning. Hennes identitet er formet av Holbergs kulturelle og kollektive minne og baserer seg på den etablerte oppfattelsen av Holberg. Hun er uenig i måten Herbjørnsrud bruker sine beviser til å illustrere Holbergs tilknytningen til slavehandelen, og hvordan moralismen i Holbergs verk brukes til å argumentere for Herbjørnsruds syn.

«*De samme akademikerne hevder at Holberg ikke støtter slavehandelen og at hans menneskesyn ikke er «rasistisk» motivert. Herbjørnsrud framstår med dette som den førende i en norsk Holberg-kritikk.*» (M. Solberg, 2020).

Denne polariseringen og inndelingen av to fløyer i Holberg-debatten kommuniserer hennes forhold i debatten og debattaktører. Samtidig ser man hvordan Solberg anvender signifikans og skaper en ikke mening til Herbjørnsruds argumentasjon og poenger. En ikke-verdi ilegges hans

argumentasjon og minnebruk. Solberg praksis oppfordrer til å minnes Holberg på tradisjonelt vis, og avfeier hans innblanding med slaveriet. Den etablerte minnekulturen og kulturelle minne om Holberg bør ivaretas og føres videre.

«Debatten har hittil vært preget av antagelser, gjentakelser av tidligere antagelser, (noen av dem feilaktige), og tolkninger. Hva mener for eksempel Herbjørnsrud med at Holberg var «interessent» i et forsikringsselskap, og at underskriften hans finnes i generalforsamlingsprotokollen april 1730 og 1731-32? Hvordan skal det kunne tolkes dithen at han støttet slavehandelen, i en presentasjon som at det er et dokument norsk debatt mangler?» (M. Solberg, 2020).

Solbergs språkbruk i form av signifikans skaper en ikke-verdi rundt Herbjørnsruds tolkning, og bagatelliserer motpartens tankemåte og kildebruk. Herbjørnsrud kritiseres for sin bruk av sekundærkilder som er rundt 100 år gamle. Funnene Herbjørnsrud gjør i disse står ikke i samsvar med det Solberg selv finner i sine primærkilder. Noe Solberg stiller seg kritisk til rundt tolkingene som ble gjort rundt økonomiske investeringer som ble gjort for 300 år siden. Dette illustrere Solbergs forhold i debatten. Solberg er uenig i Herbjørnsruds bruk av sosial praksis i debatten og vurderer hans innlegg som direkte uriktige og hans perspektiver som uvesentlige for den «ekte» Holberg.

«Den eneste relevante primærkilden Herbjørnsrud kan vise til er låneobligasjonen på 600 riksdaler i Vestindisk-guineiske Kompagni fra 1730, som like gjerne kan være et lån fra Københavns Universitetet, som fra privatpersonen Ludvig Holberg. Dette kildematerialet er ikke nytt.» (M. Solberg, 2020).

Sitatet er en bagatellisering av de bevisene som Herbjørnsrud legger frem. Solberg velger å overse og ikke ta dette som et seriøst motargument til hennes overbevisning i Holbergs slaveriinnblanding og fortsetter med: *«[...] Holberg investerte i sukker, ikke direkte i slaver. Hans profitt var marginale 36 rdl. av denne sukkerimport. Herbjørnsruds såkalte nye opplysninger om Holbergs investeringer er feil.»* (M. Solberg, 2020). Hennes forhold og signifikans illustreres gjennom sitatet, som skaper ikke-mening rundt Herbjørnsruds argumenter og bryter forbindelser gjort av motparten. Et eksempel på dette er hvordan sukkerproduksjon og sukkerinvesteringer har en korrelasjon til slavervirksomhet og slavehandel. Sukkerproduksjon kan være en av hovedgrunnen til hoved investeringsgrunnen til Holberg. Om man da investerer i dette ville det vært åpenbart å anta at man da indirekte investerte i slavehandel og dermed også støttet og bidro til den dansk-norske slavehandelen. Denne sammenhengen brytes av Solberg hvor hun mener det ikke er en åpenbar forbindelse mellom sukker og slaveri.

«Herbjørnsruds kritikk oppstår i forutsetningen om at slavehandelen i Danmark var lukrativ, slik vi ser det i 2005-boka, hvor forfatterens antagelser om at slavehandeløkonomien er betydelig, en forutinntagelsen som må være basert på den enorme økonomiske betydning slavehandelen hadde for de europeiske kolonimaktene Spania, Portugal, Nederland, Frankrike og England.» (M. Solberg, 2020).

Sitatet illustrerer Solbergs signifikans og et interessant minneskille hvor de forskjellige aktørene ser ulikt på den dansk-norske slavehandelen. Herbjørnsrud antar at Holberg så på investeringen i denne handelen som noe lukrativt og som man kunne tjene seg rik på, mens Solberg ser på dette som en feilaktig tolkning av den dansk-norske slavehandelen hvor man ikke kan trekke noen forbindelse til de europeiske stormaktene og deres slavehandel. Det Herbjørnsrud skriver er en objektiv feil i og med at Danmark-Norge ikke har noe korrelasjon med de europeiske stormaktenes slaveri, kolonialisering og imperialisme i Holbergs samtid, samtidig som det vil si at Holberg hadde en intensjon om økonomisk vinning basert på andres lidelse. I form av slaver som igjen støtter opp om et rasistisk menneskesyn hvor den hvite mann står på toppen og kan underlegge seg andre mindre verdifulle raser og etnisiteter.

Herbjørnsrud kritiseres så for å trekke konklusjonene om at varer i form av sukker, brennevin og krutt ses i sammenheng med slaver. Solberg skaper en ikke-mening av forbindelser hvor hun bryter ned en forbindelse mellom varer og slaveri. Dette er ikke et bevis for at Holberg mener at slaver er varer. *«Å definere Danmark og Norges Beskrivelse som propaganda for slavehandel slik Herbjørnsrud gjør, er ikke holdbart. Herbjørnsrud tillegger Holberg et meningsinnhold det ikke er belegg for.» (M. Solberg, 2020).* Solberg mener det Herbjørnsrud gjør er å skape et meningsinnhold som er en urimelig beskrivelse av slavehandelen.

«Herbjørnsrud trekker også fram at Holbergs dialog Første Samtale imellem Tvende Handels-Mænd bekrefter hans påstand om Holbergs umoralske gjerninger: «I 1728 ble Holberg bedt av de ansvarlige direktørene for den omstridte Ostindiske Kompagni («Østindiske») om å skrive et forsvarsskrift for dem». Videre påstår han at samtalene var skrevet som «en reklametekst» for å styrke kompaniets virksomhet i Asia» (M. Solberg, 2020).

Solberg bryter en forbindelse gjort av Herbjørnsrud, og skaper en ikke-relevans knyttet til Holbergs-reklame tekst. Dette illustrerer Solbergs forhold som forkjemper for Holbergs tradisjonelle oppfattelse.

«Holbergs verker er sensurlitteratur. De er skrevet med det formål å opplyse og omtale tematikken som var uønsket i eneveldet.», *«Holbergs tekster er skrevet på to plan, et for sensurinstansen, et underliggende for lesere med dypere innsikt i litteratur og historie som ville forstå dobbelthetene og hentydningene i teksten.»* (M. Solberg, 2020).

Tvetydigheten i Holbergs verk har ikke blitt oppfattet av Herbjørnsrud. Han har oversett et vesentlig punkt i Holbergs tekster ifølge Solberg. Solbergs praksis kommer til uttrykk ved at hun minnes Holbergs liv og virke på en ulik, men «korrekt» måte sammenlignet med Herbjørnsrud. Man må tolke disse verkene på forskjellige plan, og det som virker åpenbart er ikke nødvendigvis det, men krever en tolkning som kan være vanskelig i den moderne samtiden.

«Når Herbjørnsrud leser handelskompanienes oppdrag til Holberg som et reklameoppdrag blottlegger han ikke bare en inkompetanse overfor Holberg-resepsjonen, for den historiske perioden, som blant annet kjennetegnes ved mangelen på ytringsfrihet.» (M. Solberg, 2020).

Solberg mener at hovedpoenget i samtalen mellom disse to kjøpmennene var en økonomisk kritikk av kolonipolitikken hvor gull og sølv fra Europa ble sendt ut av kontinentet og dermed aldri fikk gå i sirkulasjon i Europa. Herbjørnsruds kritiseres så for sin manglende evne til å tolke tvetydigheten i Holbergs litteratur. Solberg ilegger Holberg en agenda hvor han bedriver en moralsk lek og opplæring gjennom sine verk. Solberg praksis baserer seg på å lese Holbergs verk på en moralistisk og etisk måte. Herbjørnsrud har tolket tekstene bokstavelig ifølge Solberg. Solbergs forhold illustreres gjennom dette. Praksis kommer til uttrykk ved at Holbergs fastsatte kulturelle minne består gjennom Solbergs oppfattelse. Kontra Herbjørnsrud progressive og reformistiske flerveis oppfattelse som er farget av samtidens holdninger og idealer. *«Holberg var motstander av det arvelige og ubegrensede monarkiet, og han var motstander av slaveriet.»* og viser til et sitat fra Holbergs naturrett *«alle har den naturlige frihed i lige grad, så ingen kan tilegne sig herredømme over den anden uden han har givet sit samtykke dertil.»* (M. Solberg, 2020).

«Holberg var motstander av det arvelige og ubegrensede monarkiet, og han var motstander av slaveriet. Den «falske nyheten», påstår Herbjørnsrud, «er at Holberg var samtidens moralske forbilde i ord og handling når det gjelder slavehandelen». Det ville være interessant om Herbjørnsrud kunne utdype sitt negative syn på Holbergs naturrett, særlig med tanke på fundamentet om menneskers likhet og den naturlige frihet, som Holberg inkluderer alle i.» (M. Solberg, 2020).

Språket i sitatet skaper et forhold til Herbjørnsruds tanker og Holberg som meningsfigur og hans posisjon. Solberg mener at Holberg var en motstander av datidens samfunn og normer som var gjeldende for samfunnet som monarkiet og som vi har sett ovenfor en kritiker til slaveriet

og behandlingen av andre mennesker, begrunnet i naturretten. Dermed burde man lese Holbergs om dette, som viser praksis samtidig som den tradisjonelle minnekulturen om Holberg videreføres av Solberg. Herbjørnsrud ser motsatt på dette og tolker Holbergs skrifter på motsatt måte av Solberg. At Holberg da et tiår senere valgte å investere i slavehandel viker absurd og meningsløst for Solberg. Hun avslutter teksten med:

«I motsetning til en rekke av sine samtidige, fremstår Holberg som forbilledlig i vårt perspektiv, og verkene må leses inn som en del av 1700-tallets tidlig-modernisme, med den manglende ytringsfriheten for øye. Holberg bifalt ikke slavehandelen.» (M. Solberg, 2020).

Sitatet understreker Solbergs identitet og agenda og diskurs i debatten som er å fremstille Holberg som en forkjemper for menneskerettigheter og som ikke godtok slavehandelen. Holberg kunne dermed ikke med vitende vilje villig ha investert i den dansk-norske slavehandelen som Herbjørnsrud mener. Den praksisen og aktiviteten Solberg tar til orde for at skal skje er at man skal minnes Holberg uten rasisme og slaverifokuset som kom med BLM og statue-debatten.

4.1.8 «Mer om Holberg, rasisme og slaveri» av Jørgen Sejersted 01.08.20

«I stedet for å rive Holberg-statuer, burde vi bygge enda en, nemlig statuen av den kunnskapstørste ungdommen på vandring gjennom Europa på begeistret jakt etter alle tidens ulike radikale tanker som kunne formidles til et dansk-norsk publikum, [...]» (Sejersted, 2020a).

Denne teksten er Sejersted svar til Herbjørnsrud første innlegg i Holberg-debatten i Khrono. I sitatet anvender Sejersted signifikans ved å skape mening og en verdi knyttet til Holbergs kulturelle minne, kunnskapstørst og formidling av radikale tanker og ideer til Danmark-Norge. Sejersted forsvaret Holberg og hans betydning for dagens samfunn, og kulturelle og kollektive minne. Sejersteds forhold og identitet er å fremstille Holbergs slik han var og opprettholde det kulturelle minne, samt gjøre klarhet i hans tidligere uttalelser. Herbjørnsrud oppfatter at Sejersted mener at Holberg fortjener sine statuer for sin involvering i slaveriet og slavehandelen til Danmark-Norge, noe Sejersted er uenig i. Signifikans brukes til å skape ikke-mening i forbindelse med dette. Sejersted ønsker å forsvare Holberg og det han står for, men synes samtidig at en debatt om forfatterskapet er viktig.

«Grunnen til at «antirasist» etter min mening altså ikke passer, er at Holbergs tenkning om ulike folk og hudfarger har en fundamentalt annen kontekst enn den dagens antirasister lever i. I intervjuet prøver jeg også å tydeliggjøre Holbergs bibelske perspektiv på dette. Holberg er heller ingen aktivist som tar til orde for politisk endring. Slike forbehold tok jeg allerede i intervjuet.» (Sejersted, 2020a).

Hvordan Sejersted bruker begrepet «antirasist» blir kritikk av Herbjørnsrud. Sejersted begrunner dette rasismefokuset med signifikans. Hans skaper en mening ved å dra inn dette fokuset ettersom «Ta ned rasist/slavehandlerstatuene i Norge» tydelig fokuserte på rasisme og slaveri i deres underskriftskampanje. Disse er påvirket av ulike debatter og kontekster utenfra som viser at en flerveishet og flerveis minne anvendt i forbindelse med Holbergdebatten. Sejersteds identitet vises ved at flerveis minne, og hans vinkling i debatten som baserer seg på andre debatter og kontekster som påvirker den norske.

«Herbjørnsrud påpeker selv at Holberg ikke var slavehandler, og jeg legger til at han heller ikke var rasist. Slik sammenslåing av rasisme og slavehandel er slett ikke unaturlig; rasetenkning har vært brukt til å legitimere slaveri, og dette er i dag ofte to sider av samme sak.» (Sejersted, 2020a).

Sejersted skaper en forbindelse mellom Herbjørnsruds bruk av slavehandler med rasist. Han forbinder en legitimering av slaveriet sammen med rasisme begrepet og forståelsen om Holbergs plass i historien. Sejersted forsøker å bryte forbindelsen Herbjørnsrud skaper ved å si at Holberg var slavehandler, ved å tilføye at Holberg heller ikke var rasist. «*Selv om den systematiske rasetenkningen knyttes til 1740-tallet og fremover, slik Herbjørnsrud påpeker, fantes varianter også tidligere.*» (Sejersted, 2020a). Dette gjøres ved bruk av signifikans der han skaper mening rundt Holbergs menneskesyn hvor han tok avstand fra jødehat, og ved å vise til at forbindelsen mellom Holberg og rasisme ikke er legitim. Dette skyldes at rasetenkning først kom på 1740-tallet. Ytterligere blir Sejersteds forhold og identitet i debatten kommunisert gjennom dette ved å vise til Holbergs kulturelle minne, og Sejersteds rolle som fakta formidler.

«Uansett viser det at spørsmålet om hudfarge og hierarkisering av mennesker er oppe i samtiden, og at Holberg tar avstand fra dette. Jeg er litt skuffet over at Herbjørnsrud ikke finner dette tekststedet mer interessant, men det er jo også en liten bisak i dette store verket som for øvrig er en i hovedsak liberal og sympatisk framstilling av jødene og deres historiske skjebne, hvilket man i dag også vil se som relevant for rasetenkning.» (Sejersted, 2020a).

«At det er et poeng å understreke at Holberg neppe kan kalles rasist, blir også tydelig når man leser Herbjørnsruds tekst, der en sammenheng mellom rasisme og slaveri impliseres flere steder.» (Sejersted, 2020a). Sejersteds praksis vises ved at han mener det er viktig å minnes Holberg som ikke-rasist ved å vise til Holbergs tekster. Herbjørnsrud drar en forbindelse mellom rasisme og slaveri, noe Sejersted bryter ved å relatere Holbergs tekster til en ikke-rasistisk tankegang. Dette illustrere samtidig Sejersteds forhold og hans identitet.

Holbergs syn på slaveri er et av hovedelementene i Holberg-debatten. Sejersteds oppfattelse av dette fikk kritikk fra Herbjørnsrud. «*dekan Jørgen Sejersted overfor Khrono påstår at Holberg ikke kunne ha 'klare begrep' om slaveri og menneskerettigheter, siden slikt 'ble vanlig først noen år senere'*» (Sejersted, 2020a). Dette forsvarer ved å spore rettighetstenkningens røtter tilbake til andre halvdel av 1700-tallet, altså etter Holbergs død.

«Vi må altså være forsiktig med å avkreve Holberg et moderne menneskerettsperspektiv. Hans moralske utgangspunkt er plikt, ikke rettighet, selv om disse ifølge Holberg nærmer seg hverandre i vårt forhold til mennesker i nød, da vår plikt til å hjelpe kan oppfattes som de lidendes rett» (Sejersted, 2020a).

Sitatet brukes til å forsvare Holbergs forståelse for menneskerettigheter tolket i et moderne lys. Menneskerettigheter eksisterte ikke på samme måte på 1700-tallet og man kan dermed ikke tilegne Holberg en slik tankegang. Om man ilegger vår tids utviklede syn på menneskerettigheter som noe universelt og tidløst som ligger mellom Holberg og nåtiden, kan det føre til anakronistiske lesinger ifølge Sejersted. Dette kan føre til en misoppfattelse og misforståelse for Holbergs verk og hans som person. Sejersteds forhold i debatten handler om å kommunisere dette.

«Da er grunnen beredt av tenkere og skribenter som ivret for nye ideer i årtiene før, og Holbergs fortjeneste er ikke minst at han spredte slike ideer i Danmark-Norge, om enn på en moralsk ufullkommen måte.» (Sejersted, 2020a).

Holberg la grunnlaget for det moderne og har en stor innflytelse på nåtiden. Signifikans og mening formes gjennom sitatet og viser hvilken verdi man finner i Holbergs bidrag til det moderne. Hans tradisjonelle kulturelle og kollektive minne bør dermed bestå ifølge Sejersted.

Sejersted viser sitt forhold i debatten ved å kommentere at Holberg kjente til slaveriet. Men bryter samtidig forbindelsen mellom Holberg og hans forbindelse til slaveriet med å vise til at dette var et historisk og kulturelt fenomen på lik linje med andre elementer og handlinger et samfunn gjør. «*For ham [Holberg] er slaveri på den ene siden et historisk og kulturelt faktum på linje med for eksempel krig, et onde som sannsynligvis har eksistert siden før syndfloden.*» (Sejersted, 2020a). Holbergs mener at slaveriet ikke er knyttet til rase, og ifølge Sejersted kritiserer han slaveriet eksplisitt.

«[...] i hvert fall kritiserer Holberg allerede i Naturretten spesifikt slavenes varekarakter: «Om endskiønt det er antaget at forhandle og sælge alle saadanne Trælle, som blive fangne udi Krig ligesom andre Varer, saa dog maa vi betænke, at de ere Mennesker lige saavel som vi, og derfor gjøre Forskiel paa dem og andre vore Sager, og naar vi ville skille os ved en Træl, da maa vi

see til, at han igjen bekommer en god Herre, der handler Menneskeligen med ham.»» (Sejersted, 2020a).

Holberg forsvarer slavene og deres rett til å flykte med dårlig behandling. Emnet burde vært bedre formulert av Holberg. Sejersted retter en form for kritikk mot kulturikonet med denne kommentaren. En praksis Sejersted oppfordrer til er å undersøke dette ytterligere, samtidig som han viser at man kan minnes Holberg for negative og utfordrende sider. Identiteten illustreres ved at Sejersted viser flere sider av Holberg for å vise «fakta» og «sannhet». Holbergs kritiske holdning til slaveriet kan likevel lokaliseres flere steder i Holbergs forfatterskap. *«Et poeng Holberg imidlertid stadig gjentar, er at ingen, verken individer eller grupper, er naturlige slaver.»* (Sejersted, 2020a).

Holberg beskriver slaveriet som noe negativt og kaller europeere som driv med slaveri for ukristelige mennesker. Sejersted identitet i debatten forsterkers ytterligere gjennom dualiteten til Holberg. Sejersted skaper forbindelser mellom Holbergs forfatterskap og det Holberg skriver om negative holdninger til slaveri, sammen med Holberg-debatten og hvorfor den kritikken som har rådd ikke er passende. Samtidig viser Sejersted til Holbergs problematiske formuleringer. Holberg bør likevel minnes som et ikon og foregangsmann gjennom flere punkter.

«[.]Holberg først og fremst er kritisk til 1) voredskapet, 2) tanken om at noen er født til slaveri, eller at noen av naturen er mer egnet til å være slaver enn andre 3) europeere som fremdeles driver slaveri i samtiden og 4) umenneskelig behandling av slaver» (Sejersted, 2020a).

Sitatet illustrerer hva Holberg sto for, og hva han kritiserte. Sitatet rettfærdiggjør Holbergs statuer. Sejersteds politisk er at det er korrekt å beholde statuene, man kan lære flere verdifulle elementer gjennom Holbergs liv og virke. En progressiv forståelse av Holberg er dog nødvendig for å illustrere dualiteten i historien og hvordan den kommer til uttrykk gjennom det kulturelle minne.

Herbjørnsruds tanker om Holbergs forbindelser med det Ostindiske kompani er et tema i Sejersteds tekst. Sejersted mener det ikke bare var slavehandel dette kompaniet drev med. *«Det Holberg, på en høflig eller tildekket måte, sier, er etter mitt syn at han selv ikke tok initiativ til disse skriftene, at han forsøkte å si nei, men ble presset til og skrive dem, men at han ikke mottok penger»* (Sejersted, 2020a). Holberg skrev reklameteksten som en ironisk, tvetydig tekst. Teksten er skrevet rundt samme tidspunkt som Naturretten, en tekst som inneholder kritikk mot slaveriet.

«Til slutt vil jeg gjenta at det ikke er på grunn av noen eventuell innsats mot slaveri eller rasisme at jeg mener Holberg fortjener flerfoldige statuer.» (Sejersted, 2020a). Holberg har flere svake punkt, som Det Ostindiske kompani. Men hans kulturelle påvirkning er «dyp og varig». Sejersteds forhold i debatten illustreres som en forsvarer av de kulturelle påvirkningene Holberg har hatt for Norge. Det etablerte kulturelle minner kommer til uttrykk i Sejersteds tekst. Minnekulturen han representerer er dog ikke påvirket av en stillestående oppfattelse, men en relativt progressivt og samtidsrettet oppfattelse er nødvendig for hvordan man minnes Holberg. Hovedpoenget er at man ikke trenger eller bør rive fortidens helter kun basert på det som er dagsaktuelt i nåtiden.

«Ideene og formuleringene han formidler er ofte i liten grad originale, men Holberg oversetter disse til dansk og gjør dem tilgjengelige for et stort publikum. Slik preger han også dansk - og dermed norsk, skriftspråk. Mest original er han i spørsmål om kjønnene, men den diskusjonen kan ikke tas her. I tillegg kommer hans store innsats som dikter; mange av hans komedier er fremragende kunstnerisk og som uttrykk for menneskeforståelse. Essayene hans er pionerarbeid med fundamental påvirkning på dansk og norsk intellektuelt liv. Dette er tungtveiende for meg som litteraturforsker, men jeg tror faktisk at såvel Herbjørnsrud som andre som måtte sette seg inn i Holbergs verk, vil bli både imponert og begeistret.» (Sejersted, 2020a).

Vi ser en oppfordring til praksis som Sejersted mener at Herbjørnsrud burde foreta seg når en diskuterer Holberg. Sitatet oppsummerer Sejersteds mål der Holbergs påvirkning har vært betydningsfulle for Danmark-Norge, og at man dermed bør bevare Holbergs tradisjonelle kulturelle minne i den forstand, samtidig som man bør diskutere og stille spørsmål til hans problematiske sider og handlinger.

4.1.9 «Om avkolonisering, Black Lives Matter og slavehandel: Heller ikke Holberg bør umyndiggjøres» av Dag Herbjørnsrud 06.08.20

«Istedenfor å diskutere Holberg-statuer, burde akademikere forske på hans ord og handlinger. Opplyste Holberg ville kolonisere og kristne både inuitter, samer og indere, skriver Dag Herbjørnsrud.» (Herbjørnsrud, 2020b). Herbjørnsruds praksis i sitatet oppfordrer til å heller forske på Holbergs ord og virke, hans historie og fortid, istedenfor å fokusere på statuene og hva de representerer. En ny minnediskurs er nødvendig for å kunne diskutere Holberg og hans minne. Identiteten til Herbjørnsrud blir å illustrere Holbergs sanne minne, samtidig som han er påvirket av flerveis minne ved at han følger strømningene i andre minnediskurser. Herbjørnsruds signifikans er å skape en verdi rundt å diskutere Holberg i et nytt reformistisk, og progressivt lys. Flerveis minne er Herbjørnsruds oppfattelse og det ligger mening i å oppfatte Holberg på en flerveis måte.

«De ofte identitetsbaserte utrykningene på vegne av døde helter kan nok forstås som en frykt for konsekvensene av kritiske nylesninger av dagens kanon - som ofte synes preget av et narrativ basert på metodologisk nasjonalisme (Herminio Martins) eller metodologisk eurosentrisme (Gurminder Bhambra). Disse misforståtte forsvar kan forstås som et svar på Black Lives Matter-bevegelsens kamp mot systematisk rasisme - i kjølvannet av George Floyd-drapet og de utallige beretningene om norsk hverdagsrasisme, også i akademia.» (Herbjørnsrud, 2020b).

Herbjørnsrud anser debatten som en misforståelse og feiltolkning av den opprinnelige essensen. Denne essensen er en «frykt for konsekvensene av en kritisk nylesning av dagens kanon». Holbergs forsvarere er preget av «metodologisk eurosentrisme» og «metodologisk nasjonalisme» i sine motsvar til BLM-bevegelsens kamp mot systematisk rasisme i den vestlige verden. Herbjørnsrud viser til en politikk der den sosiale praksisen av Holbergs forsvarere er galt og lite progressivt for debatten. Herbjørnsruds praksis er at man burde minnes Holberg ved flerveis minne, ved at han forbinder Holberg-debatten til minnedebattene i USA og England. Det «politisk-korrekt moralpoliti» kritiseres for å få for mye spillerom og påvirkningskraft i samtidens sosialdebatt.

Herbjørnsrud er likevel positiv til Sejersted bidrag i Holberg-debatten. En åpen debatt vil være ett skritt i riktig retning for å diskutere historiske personer plass i det offentlige rom. Herbjørnsrud forhold kommer til uttrykk ved hans bidrag for å vise Holbergs slaveri innblanding og hans problematiske sider. Samtidig er dette forholde preget av en progressivt og reformistisk oppfattelse som står i samsvar med debattene i USA og England.

«I motsetning til andre i sin samtid, argumenterte Holberg ikke mot Danmark-Norges involvering i slavehandelen. Over 110.000 afrikanere ble i løpet av et drøyt århundre fraktet over fra «Gullkysten» til den dansk-norske kolonimaktens slaveplantasjer i Karibia.» (Herbjørnsrud, 2020b).

Signifikans skapes ved å skape mening rundt Holbergs innblanding med slaveriet, og at han aktivt ikke kjempet mot utnyttelsen av afrikanere. Det er en verdi i dette som har blitt usagt ifølge Herbjørnsrud. Samtidig vises Herbjørnsruds praksisen ved at han minnes Holberg på en flerveis måte, påvirket av flerveis minne.

««Jeg har skrevet oppgaver om ham, tekstanalysert 'Erasmus Montanus' og 'Jeppe på Bjerget' på ungdomsskolen og videregående, og jeg hadde en eitrende forbanna følelse av at noen, en eller annen lærer, burde ha fortalt meg at Ludvig Holberg syntes det var greit å kjøpe og selge kropper som så ut som familien min sine kropper.»» (Herbjørnsrud, 2020b).

Sitatet viser hvor stor plass Holberg har i det kollektive og kulturelle minne i Norge. Herbjørnsrud skaper en forbindelse mellom dette sitatet og Holberg-debatten der en mening skapes mellom Holbergs problematiske sider og hans plass i det kollektive minne som ikke er legitimt sett med nåtidens syn på mennesker av afrikanskherkomst. En mangel på innblikk, ulike synspunkter og problematisering av Holbergs kulturelle minne og påvirkning er tydelig. Denne mangelen på Holbergs problematiske sider ses i forbindelse med Knut Hamsun, en problematisk norsk forfatter med stor kulturell påvirkning. Hamsun blir som regel alltid nevnt i sammenheng som en nazisympatisør.

«Her berører Joof noe sentralt, som dagens statlige akademia har et spesielt ansvar for å sikre: Nemlig at man gir et mest mulig sannferdig bilde av fortiden, inkludert av kanoniserte helter fra kolonitiden.» (Herbjørnsrud, 2020b). Sitatet viser at Herbjørnsrud ønsker at man skal bedre kunnskapen og oppfattelsen av ulike historiske personer som er fremtredende i skolesystemet, samt det offentlige og kulturelle sfæren som kanonforfattere. Herbjørnsruds politikk peker i en retning av at det er korrekt og progressivt å vise disse ulike sidene til historiske personer som Holberg og Hamsun. At akademikere bedriver en praksis der man reagerer med «vantro» og fordømming av ny vinkling av en historisk person er lite hensiktsmessig. Herbjørnsrud viser til fakta i debatten, og bør ikke oppfattes som å stille Norge i et dårlig lys. Heller som å *«rydde opp i vår samtids apologetiske urenlighet»*. Man må se Norge i en global kontekst, se forbindelsene med omverdenen og mellom lignende hendelser og problematikker. Dette viser flerveis minne ved at ulike minner møtes i den offentlige sfæren og påvirker hverandre. For å kontekstualisere og eksemplifisere dette viser Herbjørnsrud til Hamsun og hans forhold til nazismen.

«Også Holberg er for viktig til å bli overlatt til spesialisierende litteraturforskere alene. Hvis man ønsker å si noe om en litterat som moralsk forbilde også for det 21. århundre, bør man lese personen komparativt opp mot andre, samt vurdere det større idéhistoriske samtidslerret personen er en del av. Og Holberg skrev og virket i en spesielt interessant brytningstid, fra 1711 til 1754, da Danmark-Norge bygget seg opp som kolonimakt.» (Herbjørnsrud, 2020b).

Sitatet ovenfor illustrerer praksis og politikk. Man må ha et fokus på Holberg som brer seg videre fra den akademiske sfærens definisjonsmakt, altså et utvidet minnesyn. En må gjøre om på og aktualisere Holberg slik at han, som person og historisk meningsbærer, passer inn i det 21. århundre. Man må ha en praksis hvor man kan sammenligne og ha en kontinuerlig prosess rundt Holbergs virke i sin samtid som aktualiseres til nåtiden. Herbjørnsrud mener at Holberg er for stor til at man kan umyndiggjøre og slette han fra bevisstheten.

«For Holberg tåler at vi her kan opplyse om at han - også etter at han hadde gitt en formue til Sorø Akademi og dermed ble titulert baron - argumenterte for kolonialiseringen av Kalaallit Nunaat (Inuittenes land, i dagens Norge kjent som Grønland).» (Herbjørnsrud, 2020b).

Herbjørnsrud tar et tydelig standpunkt identitets- og forholdsmessig i sitatet ved hvordan han viser til Holbergs kolonialistiske tankegang og argumentering for en kolonialisering av inuitter og Grønland. Signifikans kommenteres som baserer seg at man skal minnes Holberg for sine kolonialistiske tanker, i tillegg til de tradisjonelle kulturelle minnene som dikter, poet og moralsk forbilde fra opplysningstiden i Danmark-Norge. Herbjørnsrud mener at Holbergs støtte til kolonialisering blir klarere gjennom hans ros til Hans Egede, som var en sentral person i ønsket om å omvende inuittene til lutheranismen, og det Bergen- grønlandske kompani.

«Muligens kan det for dagens lesere også være av interesse å få vite at Holberg så en sammenheng mellom hva vi kan kalle den indre og ytre misjonering/kolonisering: Altså at kristningen av samer, grønlandere og indere var del av samme opplysnings- og koloniseringsprosjekt.» (Herbjørnsrud, 2020b).

Gjennom denne forbindelsen tolker Herbjørnsrud at Holberg mener at inuitter, samer og indere var andrerangsborgere som måtte omvendes til sivilisasjonen. Herbjørnsrud mener at man må inkludere inuitter, som er urfolket på Grønland, samer og andre minoriteter når man diskuterer og minnes Holberg. *«Mine ord her skrives ikke for å moralisere over Holberg, men for å opplyse om noen sider som ellers ikke synes diskutert i Norge.»* Man bør implementere en ny minnekultur hvor Holberg omhandler flere elementer enn det som har vært normalen.

Med tanke på minne er sitatet *«Min eventuelle kritikk ville være mot de akademikere av i dag som ikke gir et fyllestgjørende bilde av Holberg eller andre historiske personer man ønsker ære nå på 2020-tallet.»* interessant. Dette tar for seg hvordan man bør minnes historiske personer og hvilke forhold og praksis man skal ha til betydningsfulle historiske personer i dagens samfunn.

«Holberg påpeker så at hollendere eller andre ikke skal «overtrede den uttrykkelige eller stilltiende konvensjon, gjort mellom mennesker, at hva en først inntar, det hører ham med rette til». Han drøfter dog ikke problemet, eller dilemmaet, for dansker og nordmenn ved å innta Grønland i 1721, uten å respektere de som bor der fra før.» (Herbjørnsrud, 2020b).

Sitatet illustrerer punktet forbindelser i diskursanalysen ettersom Herbjørnsrud sammenligner Holberg og nordmenn med hollendere og hvordan de behandler kolonier og deres befolkning. Dette må ses i sammenheng med Holberg og at han ikke ser et problem knyttet til å kolonisere Grønland. *«For Holberg inngår inuittene øyensynlig ikke i denne avtalen «mellom mennesker». I så måte ligner dette på den kolonialistiske og imperialistiske[...]»* viser hvordan Herbjørnsrud skaper

signifikans ved å bruke språk til å skape en mening, samtidig som det trekkes forbindelser til imperialismen og kolonialismen. Sitatet *«Spørsmålet blir slik ikke om Locke, Hume, Kant og Holberg var «barn av sin tid», men i hvilken grad de var fedre til sin realpolitiske samtid og ettertid.»* illustrerer Herbjørnsruds forhold i debatten, som er å fremstille Holberg som en meningsbærer for sin samtid og ettertid. Herbjørnsrud «bortforklare» ikke Holbergs slaveri innblanding som et resultat av at han var formet av sin tid. Målet er å få frem den virkelige substansen og alle sidene til Holberg.

Herbjørnsrud underbygger sitt forhold og identitet i Holberg-debatten ved å vise til Holbergs litterære tekster og hvordan innholdet i disse argumenterer for en dansk-norsk kolonisering av Grønland.

«Men vi kan legge merke til at Holberg var begeistret med da Det bergenske Grønland-kompani i 1724 brakte to inuitter, Pooq og Qiperog, til København som støtte til kolonisering av øya. Holberg omtalte de to inuitter positivt i sine epistler, for all del. Men som han påpeker om Grønlands folk i «Danmarks og Norges beretning» (1729), det vil ikke være krevende å «polere» eller oppdra grønlenderne, bare man tar tiden til bruk [...]» (Herbjørnsrud, 2020b).

Sitatet viser hvordan Holberg forholdt seg til andre folkeslag. Herbjørnsruds forhold som en realist som skal vise historien som den var kommer til uttrykk gjennom sitatet. Herbjørnsrud ilegger disse uttalelsene en agenda som gjør at Holberg får en raseoppfattelse som baserer seg på neglisjering av andre folkeslag og at disse skal siviliseres. Dette synet står i kontrast til Sejersteds tanker der han oppfatter Holberg som en kulturradikal skikkelse. Herbjørnsrud kritiserer Sejersteds oppfattelse og ønsker heller en praksis der man skal lese Holbergs sakprosaetekster med et idéhistorisk og realpolitisk syn. Herbjørnsrud kan dog ikke tilslutte seg de som ønsker å rive Holberg statuene. Men tar til orde for en praksis der man må tilegne seg mer kunnskap og oppdatere seg på Holberg før en eventuelt kan gjøre noe så drastisk. *«Norsk offentlighet trenger mer kunnskap og mer oppdatert forskning på Holberg - sett i lys av den dansk-norske slavehandelen og koloniseringsprosjektene.»* (Herbjørnsrud, 2020b).

«Jeg impliserer ingen «rasisme», en ideologi som for øvrig ikke er fullt utviklet på Holbergs tid. Han tolker min henvisning til epigram 16 (bok 4) «som et uttrykk for Holbergs rasistiske slaveribifall» (Herbjørnsrud, 2020b).

Herbjørnsrud fikk kritikk av Sejersted for bruk av begrepet rasisme, noe Herbjørnsrud er uenig i. Dette medfører at han påtar seg en identitet i debatten som tilsier at han ikke er like revolusjonerende og nytenkende som de som ønsker å ta ned Holberg-statuene. Herbjørnsrud ilegger seg et moderert og sindig progressivt syn på Holberg og hans minne. Mål er å bringe ny

og mer kunnskap om Holberg til den norske offentligheten. Menneskerettigheter i sammenheng med Holberg er et fellespunkt for de to debattantene. Men dagens syn og forståelse for menneskerettigheter ikke var ikke-eksisterende begreper i Holbergs samtid. «*At vår tids utviklete syn på menneskerettigheter som noe universelt og tidløst ligger mellom Holberg og oss og bidrar til anakronistiske lesninger*» (Herbjørnsrud, 2020b).

«*Min tekst argumenterer nettopp mot de anakronistiske lesningene av Holberg som «nærmest antirasist» (der min kritikk ikke går på Sejersted). Det synes dog noe misvisende overfor vår samtid å omtale «vår tids utviklete syn på menneskerettigheter»* (Herbjørnsrud, 2020b). Politidrapet på George Floyd, Eugene Obiora i Trondheim, utnyttelse av fattige utenlandske bønder, at Norge velger å ikke ta imot flyktninger fra Moria-leiren, og hverdagsrasisme på Facebook blir brukt av Herbjørnsrud til å skape en forbindelse mellom nåtidens problemer knytte til rasisme med Holberg-debatten. Eksemplene i forbindelsen demonstrerer dualiteten og dobbeltheten i Sejersteds kommentar om menneskesyn. Dagens samfunn har ikke et like «godt» menneskesyn som man gir uttrykk for sett i sammenheng med Holberg og hans samtids menneskesyn. «*Vi bør uansett ikke ta for gitt at verdens etikk beveger seg fremad som en rettlinjert strek. Noe bør vi ha lært av, nemlig at Holocaust oppsto som en konsekvens av moderniteten, ikke på tross av den.*» (Herbjørnsrud, 2020b).

«*Det er spesielt urovekkende at uriktige Holberg-anklager mot to skribenter og kunstnere med afrikansk bakgrunn ennå spres. Slike usanne anklager ville nok vanskelig blitt publisert og spredt på Holbergs tid. I det minste hadde Holberg tatt sterk avstand fra slikt. Dagens Holberg-apologeter har mye å lære av Holberg.*»(Herbjørnsrud, 2020b).

Sitatet poengterer det politiske aspektet ved Holberg-debatten og dens aktører, samt «anklagene» som blir gjort. Gjennom sitatet viser Herbjørnsrud at han mener at debatten mangler en generell forståelse for Holbergs egne tanker og holdninger. Det eksisterer en slags «gatekeeping» knyttet til hvordan det er «akseptert» å oppfatte og forstå, samt stille spørsmål til sentrale historiske personer. Overordnet kan dette settes i perspektiv knyttet til samtidsdebatter, og at en burde unngå å «angripe» personer som stiller seg i opposisjon til «faste» etablerte oppfatninger.

4.1.10 «Om mulige og umulige Holberglesninger» av Jørgen Sejersted 04.09.20

Denne teksten ble Jørgen Sejersted siste bidrag i Holberg-debatten. Han starter med å poengtere hvordan Holbergs satire er treffende i Holberg-debatten av 2020 og hvordan satiren passer nåtidens Holberg kritikere. Samtidig gir han uttrykk for at debatten har bragt flere positive

virkinger og poenger med seg. «Det er fristende å påpeke at Holberg med sin satire fra 1723 treffer sine kritikere 300 år senere midtskips [...]».

«Solberg får fram ulike mulige lese måter, og generelt er jeg enig med Solberg i at Holbergs tekster naturligvis må leses varsomt med blick for både flertydigheter og de strenge samfunnsforholdene han levde under. Man må likevel ikke glemme at Holberg var meget vel tilpass i samfunnet, og jeg kan slett ikke skrive under på at Holberg skulle avvise absolutismen eller arvekongedømmet, som Solberg hevder.» (Sejersted, 2020b).

Sejersted er tildels enig i Solbergs tolkning av Holbergs lesninger, samtidig som han er uenig i måten Herbjørnsrud leser og tolker Holbergs skrifter. Herbjørnsruds «*velmente agenda om å kritisere den eurosentriske kanon av hvite [...]*» blir ikke gjort på en god og hensiktsmessig måte med tanke på forståelsen av Holberg og datidens kontekst. Sejersted skaper et forhold til Herbjørnsrud som er basert på kontrasterende meningsoppfattelse. Sejersted og Herbjørnsrud har forskjellig oppfattelse av hva Holberg stod for i hans samtid. Praksisen Sejersted representerer er i kontrast til Herbjørnsruds. Sejersted fronter en praksis der det etablerte kulturelle minnet om Holberg er fremtredende.

Sejersted og Herbjørnsrud er uenige i hvordan man kan bruke og tolke Holberg i dagens samfunn. Ergo kontrasterende minnesyn og minnekultur. Sejersted mener at Holberg primært kan minnes etter det etablerte kulturelle minne man har, samtidig som man bør videre utvikle og inkludere nye minner. Grøndlandshandelen og misjonæren Hans Egede blir misoppfattet og tolket feil av Herbjørnsrud ifølge Sejersted. Herbjørnsrud foretar en feiltolkning av komedie *Den politiske Kandstøber (1722)* som faktisk tar for seg hvordan amatører blander seg inn i storpolitikk basert på tilfeldig avlesning og inkompetanse. Sejersted ilegger Hans Egede en amatørmessig inkompetanse, før han kritiserer Herbjørnsruds bruk av Hans Egede for å legitimere Holbergs støtte til kolonialiseringen av Grønland. Dette er en «*åpenbart misvisende fremstilling av tekstens betydning*». Sejersted anvender signifikans ved å ilegge en ikke-mening til Herbjørnsruds tolkninger. Herbjørnsruds oppfattelse av Holberg og hans minne er misvisende.

Sejersted er uenig i Herbjørnsrud fremstilling av Hans Egede som en «visjonær». «Visionær» var på 1700-tallet nemlig en nedsettende beskrivelse og tittel. Holberg skrev teksten på vegne av Egedes motstandere, dermed er ikke uttalelsene noe Holberg selv mente. Herbjørnsrud skrev at «*kristne menneskers plikt at arbeide på hedningenes omvendelse*». Dette mener Sejersted er motsatt av det Holberg faktisk var, og noe sagt av Egede for å sanke støtte fra geistlige. «*Holberg*

refererer til både kritiske og positive vurderinger av Egede, og skaper slik en relativt balansert flerstemmighet.» (Sejersted, 2020b).

Hvordan Herbjørnsrud bruker Holbergs litteratur til å begrunne hans nedsettende holdning mot grønlendere kritiseres av Sejersted. «*Poenget i epistel 350 er tvert imot at selv om de verken kjenner til kristendom eller det vitenskapelige verdensbildet (altså er «vankundige»), så er Grønlenderne både moralske og skarpsindige.*» (Sejersted, 2020b). Dette er en feiltolkning av Herbjørnsrud. Sejersteds identitet som Holberg-ekspert og mål om å få frem sannheten i debatten illustreres gjennom sitatet. Samtidig opprettholder han det allerede etablerte kulturelle minne om Holberg som meningsbærere og som en sentral historisk person i dansk-norsk historie.

«Poenget i epistelen er altså en kritikk av tanken om folk fra det nordlige Europa som naturlige overlegne. Holbergs gjennomgående poeng er at det ikke er naturlige, men samfunnsmessige og historiske forhold som gir egenskaper til individer og grupper, hvilket kan ses som en tidlig kritikk av fundamentet for slave- og rasetenkning.» (Sejersted, 2020b).

Epistel 516 brukes til å vise at Holberg kritiserer den europeiske overlegenhetsoppfattelsen, samt kritikk av slaveriet og rasetenkningen. Sejersted mener dette misforstås og mistolkes av Herbjørnsrud som bruker Epistel 516 til det motsatte. Herbjørnsruds forbindelse brytes og får en irrelevant plass for Sejersted.

Herbjørnsruds tolkning av Holbergs Naturrett kritiseres av Sejersted som en feiltolkning.

«Man må forstå at datidens diskusjon om naturretten handler om hvor vidt fornuft (naturrett) eller religion er grunnlag for moral. Mitt poeng var altså at slaveridiskusjonen (som polygamidiskusjonen) hos Holberg er et argument for at religion er nødvendig for moral, - ren fornuft er ikke tilstrekkelig. Holberg er klar på at slaveri er ukristelig.» (Sejersted, 2020b).

Denne delen av naturretten handlet om at religion er grunnlaget for moralen, noe som indikerer at man må ta forbehold for religion i debatten. Det religiøse fundamentet blir avgjørende i hvordan man tolker Holbergs syn på slaveri, at Herbjørnsrud mener at Holberg var innblandet i dette. Blir dermed feil ettersom det er ukristelig og går imot moralen. Sejersted anvender signifikans og skaper en mening rundt å inkludere religion og hvordan den har påvirkning på hvordan man bør tolke Holbergs verk.

Begrepet «*kulturradikalenes Holberg*» blir også feiltolket av Herbjørnsrud.

«Det er imidlertid ikke det uttrykket «kulturradikalernes Holberg» betyr. Det uttrykket viser til en tung og kompetent linje i Holberg-resepsjonen som fremhever sider ved forfatterskapet som rimer med kulturradikale posisjoner.» (Sejersted, 2020b).

Sitatet kan ikke anvendes mot Sejersted, ettersom han ikke glorifiserer eller sette Holberg på pidedestall som Solberg gjør. Sejersteds praksis argumenterer for at en burde sette opp en statue som skal representere den «ånden» Georg Brandes mente at Holberg-statuen fra 1880-årene burde ha. Brandes mente at man satt opp Holberg-statuen av feil grunn. Sejersted forsøker å skape en avstand til Herbjørnsrud og hans kritikk ved å påpeke at: «*For det første er det altså ikke jeg eller andre akademikerne som har tatt opp statuer til debatt. For det andre har akademikere i over to hundre år nitid, og ofte kritisk, forsket på Holbergs ord og handlinger*» (Sejersted, 2020b). Sejersted tar på seg en forholds rolle som baserer seg på deltagelse i debatten hvor han skal fungere som kunnskapsyter rundt Holberg. Med mål om å «rette» opp i fakta og elementer Sejersted mener er feil. Dette gjør Sejersted ved å bruke originalkilder til å rette og poengtere ulike uttalelser og oppfattelser gjort av motpartene i debatten. Innlegget avsluttes med en humoristisk kommentar og framtidens pek fra Holbergs verk. «*I komedien Den politiske Kandstøber pekte Holberg på noen farer ved denne medierevolusjonen.*» som treffer statuedebatten og Holberg godt. Det er media og medierevolusjonene som har funnet sted i senere tid som har muliggjort at en slik debatt kan oppstå så raskt, i kjølvannet av lignende situasjoner andre steder i verden. Signifikans og flerveis minne er dermed gjeldene i Sejersteds tilfelle ettersom ulike minner møtes i den offentlige sfæren og skaper nye minneoppfattelser, samt minnebærere.

4.1.11 «Uriktige anklager i Holberg-debatten» av Dag Herbjørnsrud 27.09.20

«*Jørgen Sejersteds siste innlegg (4/9) viser at årets Holberg-debatt er blitt en komisk tragedie, med et skjodesløst forhold til fakta og saklighetsnormer.*» (Herbjørnsrud, 2020c). Herbjørnsruds identitet og forhold i debatten som kritiker av Holberg kommer til uttrykk gjennom sitatet. Herbjørnsrud representerer et progressivt og reformistisk syn på Holberg og hans forbindelser til den dansk-norske slavehandelen og retter kritikk mot Sejersted uttalelse om at «*Holberg var en kritiker av slave- og rastenkningen*». Dette mener Herbjørnsrud er usant og bruker signifikans til å skape mening til Holbergs investeringer og andre forbindelser til forskjellige kompanier som drev med slavehandel på 1700-tallet.

«*Derfor bidro undertegnede med «Holbergs ukjente forhold til slavehandelen». Her dokumenteres det hvordan Holberg i desember 1730 investerte 600 riksdaler i Vestindisk-guineisk kompani, som hadde monopol på den dansk-norske slavehandelen mellom Guinea (Ghana) og Karibia. Det ble vist hvordan han også investerte i det Ostindiske kompani (1729), Sjøforsikringskompaniet (1730) og Kurantbanken (1736). Og at Holberg i 1728-1729, på oppdrag fra handelsvenner, skrev to samtaler til fordel for investeringer i det Ostindiske kompani i India - der dansker og nordmenn bedrev slavehandel. I «Heller ikke Holberg bør*

umyndiggjøres» (6/8) viste jeg så til lite omtalte utsagn fra ham om jøder, samer, grønlandere og indere.» (Herbjørnsrud, 2020c).

Herbjørnsrud mener at Holberg var involvert i den dansk-norske slavehandelen på et profesjonelt plan i forhold til reklameoppdraget fra det Ostindiske Kompani. Samtidig som Holberg investerte på et personlig plan. Herbjørnsrud forhold illustreres ved at han tar et tydelig ståsted i debatten og forholder seg til Holberg som en realist med et progressivt og revisjonistisk syn. Herbjørnsrud fungerer som en «sannhets» forkjemper i debatten og Holbergs flerveis minne.

Herbjørnsrud anklages av Sejersted for å bruke Holbergs satire for å legitimere sitt syn i Holberg-debatten noe som avvises av Herbjørnsrud. Dag Herbjørnsrud bruker Holbergs sakprosa tekster og viser til *Danmark og Norges beretning* fra 1729 hvor Holberg skriver: «*det vil ikke være krevende å «polere» eller oppdra grønlanderne, bare man tar tiden til bruk [...]»*. Gjennom sitatet ser man hvilket forhold Herbjørnsrud har i Holberg-debatten og Holbergs kulturelle minne. Han forsøker å vise andre, mer ukjente og problematiske sider ved Holberg. Disse sidene blir aktivt neglisjert av Sejersted som avskriver Herbjørnsruds tolkninger som feilbruk og feiltolkninger. Ergo Herbjørnsrud mener at Sejersted praksis i form av diskursanalysens politiske punkt er galt. Herbjørnsruds agenda knyttet til hva han ønsker å vise i Holberg-debatten er gjennomgående i teksten. Det vises til forskjellige utsagn som feiltolkes av Sejersted.

«Sejersted gir så en usann gjengivelse av min fremstilling av Hans Egede, som begynte å kolonisere Grønland på 1720tallet. Han påstår, igjen uten belegg og sitat: «Herbjørnsrud fremstiller det som om Holberg roser Grønlandsmisjonæren Hans Egede som 'visjonær'. Dette er en dobbelt feil» (Herbjørnsrud, 2020c).

Sitatet viser hvordan Sejersted har feiltolket en del av Herbjørnsrud foregående tekst, hvor Holberg roser Hans Egede for hans støtte til koloniseringen av Grønland.

«Ifølge Holberg sto Egede for «store og dristige foretagende», samtidig som presten ble motarbeidet i Norden. Egede fikk døpt en lang rekke «hedenske» inuitter til lutheranismen. Holberg synes å bifalle foretaket, for allerede i 1729-utgaven av «Danmarks og Norges beskrivelse» skrev han at «det var kristne menneskers plikt at arbeide på hedningenes omvendelse, helst såsom de samme var deres egne landsmenn». Han gir så fire argumenter for hvorfor «norske kolonier» må fortsette på Grønland, blant annet grunnet tilgangen på naturressurser.» (Herbjørnsrud, 2020c).

I sitatet refererer Herbjørnsrud eksplisitt til imperialistisk og kolonialistisk tankegods som viser hvilken politikk Herbjørnsrud mener er korrekt i Holberg-debatten. Han ønsker å vise de

problematiske sidene ved Holberg som har vært «skjult» til nå. Den dansk-norske dikteren hadde kolonialistiske, imperialistiske og til grads rasistiske tanker knyttet til inuitter. Dette urfolket blir fremstilt som hedninger som må misjoneres til kristendommen. I tillegg må Grønland siviliseres og blir offer for et imperialistiske tankegods på bakgrunn av landets naturressurser. Dermed er det korrekt og progressivt å fokusere på dette i en kontekst av minne om Holberg. Praksisen det oppfordres om er å minnes Holberg på en flerveis minne-måte ved å fokusere på samtidens agendaer som i Holberg-debattens tilfelle er rasisme og slaveri. Videre kan dette understrekes ved at minnekulturen Herbjørnsrud fronter er preget og påvirkes av samtidens idealer og hendelser som skjer i verden.

5. Drøfting og konklusjon

I drøftingskapittelet skal jeg sammenfatte de funnene som er gjort i analysen, ved å trekke ut og fokusere på de funnene og refleksjonene i analysen som er mest sentrale for oppgaven. Forskningsspørsmålene er dermed utgangspunktet for drøftingen. Etter dette vil det komme ytterligere tre underkapitler som vil bygge videre på forskningsspørsmålene og drøftingen. Disse skal resonere og ta for seg ulike tanker rundt Holberg-debatten. Avslutningsvis vil oppgaven gi en konklusjon og refleksjon til oppgavens problemstilling.

5.1 Drøfting av forskningsspørsmålene og oppgavens funn

Drøftingens oppsett tar utgangspunkt i forskningsspørsmålene og vil ha struktur som følgende: Hvordan brukes Holberg som person og lyriker (minnet om Holberg) til å begrunne de forskjellige aktørenes argumenter i Holberg-debatten? Hvilke former for minner kommer til uttrykk i Holberg-debatten? Hva er hensikten med å bruke minner i en slik debatt?

5.1.1 Forskningsspørsmål 1: Hvordan brukes Holberg som person og lyriker (minnet om Holberg) til å begrunne de forskjellige aktørenes argumenter i Holberg-debatten?

Under arbeidet med analysen kom det flere karakteristikk og mønstre knyttet til Holberg og hvordan minner brukes til å «forsvare» og argumentere for de forskjellige synene i debatten. Ut ifra dette kan man dele aktørene inn i kategorier etter hvordan de ser på Holberg-problematikken som dukket opp i mai 2020 og utspillet seg videre utover høsten. Det jeg finner interessant i analysen og tekstene som er brukt er hvordan Holberg fremstilles på forskjellige måter av de ulike aktørene i debatten. Kategorisk kan man inndele aktørenes bidrag inn i to fløyer hvor en tar på seg rollen som forsvarer av Holbergs posisjon og kulturelle minne i samtiden, mens den andre fungerer som en progressiv og nytenkende fløy som er preget av flerveis minne i oppfattelsen av Holberg og hans arv for samtidens Norge. Majoriteten av aktørene i denne oppgaven og Holberg-debatten forsvarer eller rettferdiggjør for Holbergs kulturelle posisjon i samtidens samfunn, og for hans etablerte kulturelle minne eller for en form for flerveis minne Holberg minne i samtiden. Likevel vil jeg si at man kan videre kategorisere og inndele denne aktørgruppen ytterligere etter hvordan de «forsvarer» Holberg, og hvor mye de eventuelt er villige til å gå med tanke på utdeling av kritikk og villighet til å diskutere Holberg ut ifra de problematiske sidene som ble fokus i 2020.

Det som tydelig kommer frem, er hvordan disse aktørene forsvarer Holberg og forsøker å rettferdiggjøre hans posisjon i samfunnet og dermed også det kulturelle minnet som er etablert

i dagens Norge. Innad i denne fløyen har man forskjellige grader av forsvar og ståsted i forhold til Holberg og hans posisjon i det kollektive minnet og samfunnet. Marianne Solberg er den som forsvarer Holberg mest iherdig og med et engasjement som viser at hennes agenda er å beskytte den arven og posisjonen Holberg har i dagens samfunn i Norge. Ergo hans kulturelle minne skal forsvares og bevares slik det har vært frem til statuedebatten oppsto. Dette ser man gjennom at hun avveier og viser til primærkilder som ikke tar for seg eller viser de angivelige investeringene Holberg gjorde i den dansk-norske slavehandelen. Dette ser vi blant annet at hun er tidlig på ballen og skriver at Holberg ikke var slavehandler. Hennes tekster er tidvis lite nyanserte i fremstillingen av Holberg på, og stiller lite eller ingen spørsmål ved fortiden eller ved måten Holberg blir og har blitt fremstilt på gjennom historien og i Holberg-debatten.

Mye av det samme som Solberg holder på med kan man også se i Sørensen's tekst hvor han tar til mæle om at en slik debatt ikke tar hensyn til hvorfor statuene (Holberg og Churchill) står på sokkel, og at det dermed er neglisjering eller overser deres kulturelle betydning for samfunnet. Dermed forsvarer Sørensen, i likhet med Solberg, Holbergs plass på sokkel og hans kulturelle og kollektive minne. I tillegg ser man gjennom denne poengteringen hvordan minner er flerveis gjennom overførselen av en minnedebatt i USA og England blir forsøkt overført til norsk kontekst. På denne måten kontekstualiserer Sørensen debatten og drar inn et større overblikk og bilde, som understreker det globale og internasjonale minnefenomenet som oppstod etter drapet på George Floyd. Sørensen viser til at disse minnene sirkulerer fra BLM og Churchill til Norge, men benekter at det eksisterer noe grunnlag for å kunne trekke disse parallellene til Holberg-debatten og norsk kontekst. Kontekstualisering er sentralt, samtidig som det er viktig at det minnes om at konteksten til Holberg ikke er BLM-konteksten. Det som er oppsiktsvekkende er at Sørensen benekter for at det kan være interessant å forstå hvorfor denne sirkuleringen skjer. Argumentasjonen til Sørensen ligger dermed mye i Holbergs betydning for det moderne Norge og at en slik statue-debatt ikke handler om at disse statuene er satt opp for å minnes de dårlige handlingene Holberg og Churchill har gjort. At ikke flere stiller et spørsmål til at BLM preger den norske konteksten er overraskende. Akselberg har og en interessant holdning til de som ønsker å rive statuene. Disse kaller han autoritære «sokkelrivere» som ønsker å rive autoritære statuer som er store meningsbærere for dagens samfunn. Dette stiller han seg kritisk til og mener fremstår som autoritære og historieløse. «Sokkelriverne» mener statuene har rasistiske holdninger og forbindelser til problematiske elementer og hendelser i historien som slaveri. De ønsker å ta ned disse statuene ettersom de har stor kulturell påvirkning og innflytelse i dagens samfunn, samtidig som de indirekte representerer slaveriet og rasisme

med sin tilstedeværelse i det offentlige bilde. Dette betyr at de ønsker å erstatte minnene som er fremtredende med nye minner som er mer passende og gjeldene for sin gruppe og samfunnet, samt som er i takt med nåtidens idealer og gårsdagens helter og deres upassende holdninger, minner og idealer.

På den andre siden finner man hovedsakelig idéhistorikeren Dag Herbjørnsrud, ettersom denne oppgaven har tatt for seg det akademiske miljøet og ikke «vanlige» folks og politikeres mening om Holberg. Han er gjennom analysen den mest fremtredende kritiker av Holberg. Det vises til forskjellige kilder som bekrefter hans investeringer i slaveriet, samt Holbergs lyriske verk som kan tolkes i en retning hvor man kan spore holdninger som Herbjørnsrud mener at ville blitt karakterisert som rasistiske. Holbergs oppfordring til den dansk-norske kolonisering og imperialismen rettet mot Grønland understreker Herbjørnsrud oppfattelse av Holbergs rasistiske tankegodt.

Holberg tolkes på forskjellige måter, noen fokuserer på hans personlige valg. Da i denne sammenheng først og fremst hans økonomiske valg som privatperson, i form av investeringer i slavehandel. Andre (Herbjørnsrud) velger å tolke hans lyriske arbeid, som satirer og epistler, for å underbygge ens overbevisning og for å argumentere for sitt syn. Dermed kan man si at Holbergs minne i denne sammenheng har ulike meningsbærende betingelser determinert av hvordan og hvem som bruker Holberg til å argumentere for sin sak. Holberg blir snakket om i ulike diskurser, noen baserer seg på Holbergs minneste, noen rundt hvordan man kan eller bør tolke Holbergs litterære verk, Holbergs historie og hvilke handlinger han gjorde, samt hvordan man bør minnes Holberg.

Det som er fremtredende gjennom analysen og empirien er at det hersker en form for individualisme i form av en særegen tolkning av hva Holberg-debatten egentlig handler om. Dermed vil jeg si at det er naturlig å dra drøftingen og konklusjon av at Holberg-debatten egentlig omhandler til dels vidt forskjellige ting, hvor alt er underlagt Holberg og hans virke. Ergo debatten tok i startfasen utgangspunkt i statuedebatten rundt Holberg, men etter hvert ser en utvikling av debatten som omhandler større kulturelle og historiske elementer enn Holberg statuene rundt om i Norge. Guttormsen er den aktøren som poengterer dette kaoset og drar inn hvordan minner fungerer i en slik debatt og prosess. Guttormsen står frem som den aktøren som drar inn minneperspektivet og kontekstualiserer selve debatten med et helhetsbilde gjennomgående i sin tekst.

5.1.2 Forskningsspørsmål 2: Hvilke former for minner kommer til uttrykk i Holberg-debatten? De formene for minner som er mest fremtredende i analysen er hovedsakelig flerveis minner, kulturelle minner samt hvordan minnesteder og minnekultur er dynamisk og brukes på forskjellige måter. Med tanke på minnekultur ser man også hvordan forskjellige aktører oppfatter denne kulturen forskjellig.

Gjennom analysen kommer det frem flere former for minner, som nevnt ovenfor er flerveis minne et av de mest fremtredende formene. Man finner dog likevel mye bruk av kulturelt minne, minnekultur, minnesteder og reisende minner. Det som likevel kommer frem gjennom de forskjellige aktørene i analysen er hvor bredt og forskjellige minner, historie og fortid brukes til å argumentere for sin sak i Holberg-debatten. det hele blir til en uoversiktlig og omfattende debatt som tar for seg mange ulike sider og perspektiver som kan tas med i Holberg-debatten. Dette skyldes i stor grad den forskjellige oppfattelsen av hva Holberg var, er og representerer av de ulike aktørene. Til tross for dette ser man at lignende minneformer anvendes av aktørene, man ser både flerveis minner hos Herbjørnsrud, Solberg og Sejersted. Det samme er gjeldende for Guttormsen og Akselberg. Det interessante her er hvordan aktørene anvender samme form minne til ulike formål og agendaer. «Etablerte kulturelle minner» har blitt nevnt mye i teksten, denne betegnelsen beskriver de fastsatte og allerede generelle oppfattelsene av hva Holberg representerer eller bør representere, samt betydning for ulike deler av norsk kultur og kulturarv. Fremtredende poenger i denne kategorien er at man skal bevare Holberg slik han har blitt minnet og sett på fra før, nemlig som et ikon for norsk kultur og vitenskap. Dette inkluderer da hans betydning for feminisme, kulturellpåvirkning i form av skrifter og andre verk og hans kamp mot maktapparatet. At man da skal rive ned statuene som er satt opp for å minnes ulike aspekter av det ovenfor, finner denne fløyen som ønsker å bevare Holbergs kulturelle minne som feil. Det understrekes at motparten ikke har noe sjelelig grunnlag for å fjerne og overser hans betydning for det norske samfunnet. Dette forsvaret fremtrer i ulik grad hos aktørene.

Andre siden av mynten har en annen fremtoning rundt denne problematikken. Herbjørnsrud er kanskje den aktøren som er mest interessant og en som er tydelig preget av flerveis minne, reisende minne og påvirkning utenfra. Likevel benekter han ikke Holbergs kulturelle påvirkning, men tolker diverse verk i en annen favør og bruker dette til å argumentere for sitt syn som baserer seg på rasistiske og imperialistiske holdninger og tolkninger av Holbergs verk. Flerveis minner er dog fremtredende hos flesteparten i Holberg-debatten. En åpenbar

ytrepåvirkning ser man gjennomgående i debatten hvor statuedebatter utenveis fra har fått innvirkning og påvirkning i den norske debatten og konteksten. USA, BLM, og politidrapet på George Floyd nevnes av flere av aktørene, deriblant Herbjørnsrud, Akselberg og Guttormsen, og har satt tydelige spor for Holberg-debatten. Hensikten med dette er både for å kontekstualisere debatten for å sette den inn i en mer overordnet instans og signifikans. Samtidig er det ikke til å komme uten at det blir gjort for å skape en likhets og kontinuitetsfølelse for Holberg-debatten og statue-debatten i Norge.

At andre aktører òg bruker flerveis minner vil da også si at de er preget av en ytrepåvirkning av at minner møtes i den offentlige sfæren som er under pågående forandring. Disse påvirkes og skriver ikke eksplisitt om USA og BLM, eller Storbritannia og Cecil Rhodes, men om andre elementer som viser en ytre påvirkning og krasj av minner som skaper forandring for oppfattelsen og minnet om Holberg. Dette baserer seg mer på at en tydelig forandring i oppfattelsen av ulike begreper og personer forandres gjennom tid og påvirkning utenfra. Akselberg kan dras frem her ettersom han er et tydelig «forsvar» preg på sin tekst, samtidig som man kan tolke flerveis minne som nevnt ovenfor. Denne delen av aktørene deler ikke det flerveis synet hvor man kan dra en parallell til det som skjer i USA og England. Grunnen til dette er mest sannsynlig at de ikke mener man kan se på disse hendelsene som paralleller eller er i korrelasjon med hverandre. En annen grunn til dette er at de først og fremst har som agenda og vise at Holberg faktisk har livets rett som kulturelt-ikon og minnested i Norge, og anvender nettopp de allerede etablerte og allment aksepterte kulturelle minnene til å argumentere. Dette forsvaret kommer til uttrykk i forskjellig grad hos de ulike aktørene, de mest fremtredende er Solberg og Akselberg. Disse to er ikke særlig påvirket av flerveis minne, men er flittig forsvarere av Holbergs posisjon og kulturelt minne.

Andre former for ytrepåvirkning på minnet er eksempelvis hvordan Guttormsen drar inn urfolk og POC (People of Colour) i sammenheng med hvordan man minnes Holberg og hans arv. Dette er òg et eksempel på flerveis minner hvor man ser at ulike minner møter hverandre i den offentlige sfæren og skaper nye meninger, koblinger og betydninger, eller videreutvikler allerede eksisterende minner. Dette skaper samtidig en større kontekst og bilde for Holberg-debatten og gir en pekepinn på hvordan man kanskje bør minnes fortidens «helter». Det kan også skape en større bevissthet på hva minnekultur er og hvordan en minnekultur eventuelt fungerer i dagens globaliserte og medierte samfunn. Debatten kan dermed hjelpe med å sette

ord på våre felles kollektive og kulturelle minner og vise hvordan minner blir påvirket i det moderne samfunnet med transnasjonal påvirkning gjennom media og globale hendelser.

5.1.3 Forskningsspørsmål 3: Hva er hensikten med å bruke minner i en slik debatt?

Om det eksisterer et svar og en mening bak å bruke minner i en slik debatt som Holberg-debatten sett gjennom denne oppgavens analysekapittel, vil det først og fremst være med mål om å forandre den allerede eksisterende minnekulturen, eller etablere en ny og mer progressiv minnekultur som skal symbolisere noe nytt og et reformistisk minnesyn. Om dette kan opphøyes i noe ytterligere som er mer konkret og håndfast mener jeg er avhengig av enkelttilfellenes kontekst. I Holberg-debattens kontekst er hensikten til den reformistiske fløyen å endre synet og bringe ny og mer kunnskap rundt Holberg. Som vil si hva han gjorde og sto for i sin samtid, samtidig som man kan holde på det positive og gode han har gjort for det norske samfunnet. Dette kan være hans betydning for feminisme, vitenskap og lyrikk.

Å bevare Holbergs posisjon i samfunnet, og dermed også bevare minnet hans er et mål og agenda for flere av debattantene i Holberg-debatten. Forskjellen ligger mye i hvor ivrig og iherdig man ønsker å bevare dette minnet, samt hvordan man argumenterer for sitt syn. Samtidig som det argumenteres mot motparten, og man bedriver «angrep» av motsatsen i debatten. Disse aktørene forsøker å bruke Holbergs allerede etablerte kulturelle minne, som jeg ofte har omtalt som tradisjonelt minne, for å støtte sitt syn og mål i debatten. Det kulturelle minne som er implementert og har fortøst i norsk kontekst skal altså legitimere for Holbergs kontinuerlige posisjon i nåtiden, og i fremtiden. Dette kommer som et motsvar på de flerveis minnene man ser har en stor påvirkningskraft. Kontekstene til BLM, England og USA overføres til en norsk kontekst, hvor man forsøker å skape en lignende minne- og minnestsdebatt. Gjennom denne overførselen av minner ser man en endring og forandring i minnekulturen. Mer spesifikt ser man et nytt fokus der den norske kanonen blir stilt til veggs, og blir nedslagsområde for et nytenkende og reformistiske syn. Man kan altså si at minnene er i forandring, og at man samtidig bruker minner enten gamle eller nye til å argumentere og gjøre greie for sitt syn, som i Holberg-debatten. Debatten kan muligens tolkes som et tegn på at den norske kanonen trenger en fornyelse eller utvidelse hvor en inkluderer samfunnets minoriteter og urfolk i større grad enn hva som har blitt gjort tidligere.

Gjennom analysen ser man de forskjellige aktørenes ulike synspunkter på Holberg og Holberg-debatten, og hvordan minner brukes, eller ikke brukes for å legitimere og argumentere for sin

overbevisning. Sørensen ønsker å bevare Holberg-statuene slik de er, men også for at man bevarer det kulturelle minne som allerede eksisterer til Holberg. Statuene er ikke satt opp for å minnes Holbergs angivelige problematiske sider, men for hans betydning for norsk kultur og vitenskap. Holbergs etablerte kulturelle minne skal altså bevares og få skue i offentligheten, men han avviser ikke hans problematiske sider. Sørensens «problemer» er fremste grad forbundet med minnekulturen og hvordan man anvender nåtidens moralske og ideologiske retningslinjer til å dømme og vurdere historiske personer og historien.

Solberg er en av den mest iherdige Holberg forsvareren. Holbergs slaver innblanding er sterkt overdrevet, og et resultat av misforståelser gjort i danske kilder gjort tilbake i tid. Disse har igjen blitt misforstått av Herbjørnsrud i 2005. Hun mener at Holberg bør hylles ytterligere, og at man bør sette opp flere statuer. Noe som vil si at hun er en forkjemper for Holberg, og slik han har blitt bevart og minnet i offentligheten. Holbergs kulturelle minne skal altså bevares slik det er og har vært, en ny tankegang og kontekst rundt Holberg er uvesentlig og direkte uinteressant i Solbergs tilfelle. Dette er fremtredende i begge av Solbergs tekster, der aktøren tar på seg en rolla i form av Holbergs forsvarer i samtiden. Hun forsvarer Holberg og hvitvasker han i konteksten til Holberg-debatten. Hans slaveri innblanding blir oversett og er ikke reel i form av at Solberg mener denne oppfattelsen er en feiltolkning gjort i originalkilder som så har blitt videreført og bragt videre i diverse bøker og kilder. Da både fra Danmark og Norge, før media bet seg fast og omtalte slaveri tematikken. Solberg er heller en frontkjemper for at man skal ilegge Holbergs minne mer fokus på hans betydning for etableringen av den norske vitenskapstradisjonen, som han gjorde både gjennom sin stilling ved Universitetet i København og Sorø Akademi. Man ser gjennom analysen og Solbergs tekster at flerveis minner er til stede i form av påvirkningen fra omverden gjennom statueopprøret i Norge. At Solberg også bruker minner og skaper en forbindelse til Churchill og hans positive og negative sider. Målet med dette er å bruke de Churchills positive miner til å legitimere Holbergs minner og plass i samtiden. Dette gjøres ved å vise til at begge hadde problematiske sider, men at deres positive bidrag til samfunnet er de som veier mest og at man dermed bør minnes disse, fremfor å fjerne og glemme eller disse minnene med nye mer reformistiske minner.

Sejersted representerer et Holberg-forsvar samtidig som han viser en form for reformistisk syn i sin bruk av minner i Holberg-debatten. Sejersted baserer sin argumentasjon og minnebruk gjennom tolkninger av Holbergs verk og substansen som ligger i disse. Denne substansen består av progressive tanker og kritikk av samtidens syn på slaveri og rasetenkning. Den rasistiske

agendaen som blir ilagt Holberg-statuen tar overhånd for de etablerte kulturelle minnene og alt det gode Holberg har gjort for samfunnet. Sejersted bruker dermed minner til å begrunne sitt syn på Holberg ved å vise til positive sider ved hans virke og liv som har hatt konsekvenser for dagens samfunn. Holberg må ha vært uvitende til dagens syn på rase og rasisme ettersom slike begreper ikke var eksisterende i hans samtid. Av den grunn vil det dermed være feil å ilagge ham disse ideologiene mener Sejersted. Man skal minnes Holberg for slik han har blitt minnet. Oppsummerende blir Sejersteds hensikt med å bruke minner til å argumentere for sitt syn primært for å legitimere og rettferdiggjøre for at Holbergs posisjon i samfunnet skal bevares slik den har vært, og at hans skal ha en plass i det kulturelle minnet. Ergo man bør hedre Holberg for hans bidra til kultur og vitenskap i Danmark-Norge.

Guttormsen er den aktøren som tydeligst har et minneperspektiv på sin tekst. Hensikten hans ved å bruke minner i denne debatten kan oppsummeres ved å dra forbindelser og paralleller til lignede hendelser i USA og England. Flerveis minner blir anvendt og det skapes et narrativ til Holberg-debatten og statuedebatten i Norge hvor utfallet kan være et annet enn det man egentlig ønsker å oppnå. Risikoen vil være at man fjerner minnene om personene, men ikke historien. Det som kommer frem gjennom BLM i USA og Europa åpner opp for at man kan diskutere og ta opp problematikker som trenger å diskutere sett gjennom samtidens moralske og etiske betingelser. Forbindelser og minner fra USA og George Floyd kobles sammen til Holberg og norsk kontekst, med fokus på både flerveis- og reisende minner. Guttormsen har et fokus på at det ikke er historien som endres, men minne om fortiden. Dermed blir minner et middel for å argumentere for at man ikke kan endre på dette, men at man heller bør akseptere det som har skjedd og ikke bruke samtidens etiske og moralske øyne til å dømme noe som skjedde for 300 år siden.

Akselberg representerer et Holberg-syn som baserer seg på at Holbergs betydning for likestilling, likhet og toleranse, nemlig Holbergs etablerte kulturelle minner. Akselberg er tydelig en aktør som ønsker å bevare Holbergs minne slik det er og har vært, samt sikre hans posisjon i den dansk-norske kanonlitteraturen. Det fokuseres mye på Holbergs positive sider og hans betydning for vitenskapen og kunnskapsformidlingen i sin tid, som har hatt påvirkning frem til våre dager. Dermed kan man si at hensikten med å bruke minner i denne debatten for Akselberg vil være å konstituere og holde fast på de etablerte kulturelle minnene og synet man har hatt til Holberg. Dette gjør ham ved å dra frem Holbergs positive sider, og ved å fokusere på hans betydning for det moderne samfunnet. Akselberg viser til at Holberg faktisk var en

person som sto opp imot autoriteter og var samfunnskritisk, en slik minnebruk skal rettferdiggjøre hans posisjon i dagens samfunn.

Herbjørnsrud står frem gjennom sine tekster som en av de fremste Holberg-kritikerne i debatten. Hans tekster kommer som motsvar til andre kontrasterende tekster, i hovedsak til Sejersteds innlegg. Herbjørnsrud kommer med konkrete beviser på at Holberg investerte i slavehandelen og støttet et system som gjorde forskjell på rasene. Måten Herbjørnsrud argumenterer og bruker minner knyttet til Holberg på skaper et bilde av reform og ønske om nyvinning. Han er preget av flerveis minne, og internasjonal påvirkning fra ulike minnedebatter. Holberg og hva han betyr og har betydd for norsk kultur og vitenskap, ergo kulturelt minne. Hensikten til Herbjørnsrud med tanke på minnebruk i denne debatten vil være først og fremst for å vise at nytenkning er den korrekte veien om en skal utvikle seg som samfunn. De etablerte kulturelle minnene er ikke nødvendigvis fastsatte og satt i stein, men bør utfordres og utvikles gjennom møte med andre minner og med nye kunnskap. Herbjørnsrud mener at man bør følge samtidens tendenser og at man bør ilegge denne konteksten i synet på fortiden og historiske personer.

5.2 Videre drøfting

Denne delen av drøftingen vil ta for seg Holberg-debatten i et overordnet syn forankret i første del av drøftingen, samt forskningsspørsmålene. Delkapittelet er tredelt med tre overordnede kategorier: (i) viktig med debatt, (ii) vanskelig med debatt og (iii) behov for vurdering av fortiden og måten fortiden fremstilles. Kapittelet bygger mye av sin substans på analysen og det som er komt frem gjennom drøftingen, samtidig som målet med denne delen er å løfte debatten på et større meta-plan hvor man kontekstualiserer virkninger som følger debatten. I tillegg er målet å forstå og drøfte årsaker og hvordan en slik debatt har foregått.

5.2.1 Viktig med debatt

Holberg-debatten viser at det er nødvendig og viktig å ha en samtale, diskusjon og debatt rundt viktige kulturelle pilarer i dagens samfunn. Grunnen til viktigheten i dette er at det viser oss at historie er dynamisk, noe som skifter form og mening. Historier er ikke støpt i stein og noe fastsatt, men noe som kan forandre mening etter hvert som samtiden mener at de aktuelle historiske hendelsene eller personene trenger det. Holberg-debatten illustrerer dette både gjennom selve debatten som er tatt for seg i denne oppgaven, men også gjennom hvordan og hvorfor debatten oppstod i det hele tatt.

Det kjente uttrykket «man kan ikke endre på historien» er interessant å dra inn i en slik drøfting av denne debatten med utgangspunkt i at historie er dynamisk. Uttrykket som jeg mener flere representerer gjennom debatten, som Akselberg og Solberg for å nevne noen, dette blir et paradoks og et element som viser motsigende. Uttrykket er direkte feil, man kan endre historien og man endrer den kontinuerlig. Eksempler på dette kan man finne i så og si alle kulturer, og til alle tider. Vi ser det skje i skrivende stund gjennom Russlands krig i Ukraina som handler om forståelsen av hva som «historisk» tilhører Russland ifølge Vladimir Putin og hans oppfattelse av historie. Vi ser det gjennom lignende statuedebatter og minnstedesdebatter hvor meningen til minnstedene kan forandres over tid. Et eksempel hvordan opprinnelige sovjetiske minnsteder som skal minnes sovjeternes kamp mot nazismen og fascismen, har fått en nye meningsbærende og minnefunksjon for nynazistiske grupper i Øst-Europa. Samt hvordan den franske første verdenskrigs veteranen Philippe Pétain først ble minnet, oppfattet og sett på som en nasjonal helt, i tillegg til fransk krigshelt for sine meritter under første verdenskrig, som blant annet innbefatter hans seier ved salget om Verdun. Under andre verdenskrig valgte han side med Nazi-Tyskland og ble leder i Vichy-regjeringen. Samarbeidet med Nazi-Tyskland igjen førte til at man utviklet og fikk et nytt syn på Pétain, som ikke var i tråd med minnene og oppfattelsen som ble skapt etter første verdenskrig. Gater oppkalt etter Pétain i Frankrike med formål om å hedre, minne og hylle hans innsats for Frankrike under første verdenskrig har alle blitt omdøpt (Ziri, 2018).

Statuefjerningen kan ses i sammenheng med uttrykket «man kan ikke endre på historien», det som er ironisk her er at man faktisk kan endre på historien. Pétain og fjerningen av statuer verden over viser nettopp det. Historien og hvordan man forstår den skiftes ut og forandres, bøyes og tilvennes med samtidens moraler og regler. Dermed vil også minnene man har til forskjellige ting endres. Historie parallelt med minner er dynamiske og skifter form og mening gjennom tilegnelsen av mer kunnskap og innsikt i den spesifikke hendelsen. Dette er tilfellet for Holberg-debatten, der man ser at minner er flerveis. Ergo flerveis minner, samtidig som man ser at de kulturelle minnene fra noen instanser forsøkes å opprettholdes uten den ytre påvirkningen. Likevel vil jeg kunne si gjennom denne oppgaven og hva som kommer fram fra de forskjellige aktørene at flestparten av de ikke stiller seg fremmed til å se på Holberg og hans arv på en ny måte. Problemet for mange av aktørene er hvordan dette blir gjort og gjøres på. Her er ordet «tilegnelse» passende kontra glemsel eller sletting. Det er drastisk å «slette» eller «glemme» Holbergs minne for det han har betydd for norske kultur og vitenskap. En aktualisering eller et fokus på problematiske sider, på lik linje med positive aspekter og minner

knytte til Holberg er det synet mange av de mer moderate aktørene fremmer og ønsker at skal skinne igjennom gjennom debatten. Dermed er det tydelig at minner sammen med historie er dynamisk gjennom dette.

Er uttrykket en misforståelse om at historie er noe som er gitt, noe fastsatt som «står» der. Kan man da oppdage Holberg på nytt? Svaret er selvfølgelig ja. Man har som nevnt ovenfor ikke statuer av Pétain i Frankrike, eller statuer av Vidkun Quisling i Norge, eller av Francisco Franco i Spania. Det vil så være naturlig å stille spørsmål om det er rettferdig å dra kontraster og paralleller til Holberg i sammenheng med Pétain, Quisling og Franco. Skal man fjerne Holbergstatuen på lik linje med imperialisten og rasisten Cecil Rhodes.

5.2.2 Vanskelig med debatt

Som skrevet ovenfor ser man at de ulike aktørene fronter forskjellige syn gjennom debatten. Dette er et interessant punkt å se nærmere på og tolke hva de faktisk skriver og snakker om gjennom sine respektive tekster. Disse ulike perspektivene handler egentlig om ulike begreper, nemlig historie, fortid og minner. Gjennom denne oppgaven og Holberg-debatten ser man at de ulike aktørene ofte snakker og debatterer om helt forskjellige elementer knyttet til Ludvig Holberg, slaveri, kolonialisme og rasisme. Gjennom debatten ser man at historie, fortid og minner har et uklart skille, og blandes kontinuerlig gjennom de ulike aktørene. Det hele blir et rent kaos av ulike meninger og perspektiver som diskuteres i debatten. Noen har et klart minneperspektiv, Guttormsen er den som er mest fremtredende, i tillegg til Herbjørnsrud og Sejersted. Det er litt vagere hva disse to skriver om til tider og krever et mer nyansert blikk og forhold til minnebegrepene. Samtidig kommer det frem at andre aktører er mye mer preget av et fortidsperspektiv eller historieperspektiv. Dette fører egentlig til at man får et uoversiktlig sammensurium av ulike meninger og argumenter for Holberg som historisk person, som fortidsskikkelse og som minne. Som vist ovenfor er det analysert ulike minnebegreper hos samtlige aktører, men man kan tolke historie og fortid gjennom de ulike tekstene. Dette kaotiske sammensuriet av ulike begreper og meninger fører til at Holberg får ulike meninger og verdier gjennom debatten. Aktørene skakker om ulike elementer knyttet til Holberg noe som fører til dette kaotiske bildet over hva som egentlig er essensen i debatten.

Noen av aktørene diskuterer fakta og spørsmålet rundt Holberg sin rolle i forhold til slavehandel, altså historie etter Holberg bevis. Andre diskuterer kulturelle minner etter Holberg, nærmere sagt Holberg-statuen i seg selv. En tredje gruppe diskuterer det flerveis minnet

knyttet til Holberg. disse setter Holberg inn i en debatt om BLM, Churchill, slaveriet, kolonialisme, imperialisme og rasisme. Aktørenes ulike fokus i debatten fører til at Holberg-debatten fremstår som et paradigmatisk kaos av ulike begreper som blandes. Skillet mellom historie og fortid fremstår uoversiktlig og usikkert hos flere aktører. Er det hvordan fortiden representeres gjennom Holberg-statuene, eller politiske makters oppgjør med historie som er utgangspunkt for debatten. Ulike meninger, oppfattelser og vinklinger fra aktørene viser at fortid, historie og minner alle blir diskutert og fungerer som midler i Holberg-debatten. Holbergs rolle i slaveriet, altså historie og fortid, diskuteres av flere og fremstår som det mest interessant i debatten for Solberg, Herbjørnsrud og Sejersted. Holbergs kulturelle minne illustrert gjennom minnesteid i form av Holberg-statuene av andre aktører. Dette fokuset er likevel ikke overhengende for debatten og aktørene, men er hovedfokus hos noen få, deriblant Guttormsen som har et tydelig minnepreg på sitt debattinnlegg. Flerveis minner er det tredje som diskuteres i Holberg-debatten. Aktørene setter Holberg inn i en debatt om BLM, slaveriet, Churchill, imperialisme, kolonialisme og rasisme. Holberg sammenkobles med en større overordnet internasjonal og tverrkulturell kontekst der hans minne blir en del av en overordnet debatt og oppgjør med fortiden og hvordan den representeres i det kulturelle minne, og i det offentlige. Til sammen viser de ulike perspektivene til aktørene hvor uoversiktlig, kaotisk og vanskelig Holberg-debatten var.

Dette kaoset viser at man egentlig diskuterer ulike sider av Holberg. Den første siden er Holbergs minne med utgangspunkt i minnesteid i form av statuer. Statuer er startskuddet for det som ble Holberg-debatten, men som vi har sett utviklet dette seg til noe større og videre. Den andre siden som diskuteres er Holbergs historie, som vil si hvilken historie som har blitt fortalt av Holberg frem til nå, og hvilken historie skal man fortelle videre. Skal historien beskrive Holberg som en foregangsmann for likestilling, likhet, frihet, feminisme, for å stå opp mot maktapparatet, og hans litterære verk. Eller skal man minnes han for hans «rasistiske» menneskesyn, slaveriinvesteringer, kolonialistiske og imperialistiske tankegang. Kan det være mulig å gjør begge deler? Den tredje og siste siden er Holbergs fortid, denne kan man ikke endre og skifte ut, som man kan og gjør med historien. Fortiden har skjedd, den kan ikke «endres» på og er fast slik den er. Samtidig er det ikke alt i fortiden som blir historie eller skal bevares. I Holberg-debatten er fortid en faktor som er overordnet til stede. Ved å fjerne Holbergs statuer endrer man ikke på fortiden, man endrer historien rundt Holberg og hvordan han minnes. Både Holberg og oppsettingen av statuene hans tilhører fortiden, men begge hører nødvendigvis ikke til historien ettersom man kan fjerne statuene i det offentlige og fjerne disse fra historien

man forteller. Da fjerner man disse fra Holbergs kulturelle minne samtidig. Fortiden gjenspeiles gjennom statuene som symboliserer en bit av historien i seg selv.

5.2.3 Behov for vurdering av fortiden og fremstillingen av den

Holberg-debatten viser oss som samfunn at tiden er moden for en re-vurdering av fortiden og ikke minst hvordan samfunnet velger å fremstille fortiden. Fortiden kan ikke endres, men hvordan man minnes fortiden kan endres. Dette vil si at man som samfunn kan forandre og skifte forståelsen av sin egen historie, og kulturelle minner. At dagens unge ser problemer med fortidens helter som har hatt holdninger og uttalelser som er problematiske i nåtiden er ikke noe nytt og er mest sannsynlig en reaksjon og konsekvens av globalisering og et større fokus på likestilling av både kjønn og «raser».

Minner og minnesteder er simpelt bare en kanonisering av historien i form av en plass, et sted, et monument og så videre. Når historien har bestemt seg for at disse menneskene som blir minnet ikke har plass i historien, vil man få en endring i form av deres plass i minnet og minnesteder. Holberg-debatten viser at det er et behov for en vurdering av fortiden og hvordan den fremstilles. Historien er i kontinuerlig bevegelse, er dynamisk, tar ulik form i ulik tid og representerer forskjellige elementer man finner givende i samtiden. Å opprettholde en arkaisk stillestående historieoppfattelse, minneoppfattelse og minnekultur vil være særs vanskelig og lite progressivt for utviklingen av samfunnet i et mer inkluderende og åpent samfunn. Dermed er det hensiktsmessig å se på ulike historiske personer og elementer som har fremtredende posisjoner i dagens samfunn i et nytt lys, som er åpent for å se på problematiske sider eller holdninger. Dette vil likevel ikke tilsi at man skal ta bort, rive og slette alt man ser på som problematisk med nåtidens blikk. En forståelse for og empatisk holdning er nødvendig for en slik prosess, neglisjering av det positive disse personene har gjort bør og være utslagsgivende i en slik prosess. Man må utvikle et kritisk blikk og anvende kritisk tenkning til vår felles fortid og hvordan man forholder seg til den.

Om Holberg fortjener å bli revet stiller jeg meg kritisk til. Bør man sidestille Holbergs angivelige handlinger knyttet til slaveriet, som det er stridende meninger om, med for eksempel Pétain, Franco, sørstatsgeneraler i USA og imperialisten Cecil Rhodes. Disse historiske personene er alle hensiktsmessige å dra visse paralleller til ettersom de har hatt statuer av seg som har blitt tatt eller revet ned. Holbergs plass i det kulturelle minnet, minnesteder i form av

statuer, og plass i samtiden er legitim. Hans statuer bør stå videre. Holbergs betydning for feminisme, likestilling og kamp mot maktapparatet gode grunner til at hans plasser konstituert. Det virkelige spørsmålet er hvilke minner bør statuene representere. Skal statuene representere de etablerte kulturelle minnene, eller skal man inkludere andre og nye minner til minnestedet og dermed Holbergs minnekultur. Problemet er kanskje like mye at Norge og Skandinavia ikke har noen fortellinger om slaveriet og slavehandel som direkte er tilknyttet de skandinaviske landene på lik måte som USA og Storbritannia. Holberg-debatten kan være med på å sette ord på den skandinaviske slavevirksomheten og vise at historien inneholder både problematiske og negative sider, og samtidig positive.

Amerikansk, britisk og norsk kontekst er ikke det samme og man kan ikke direkte overføre det som skjer i USA og England til Norge og føre en lik debatt. Man har ikke det samme grunnlaget for å skape en identisk debatt, ettersom landene ikke har lik historie. Norge har ikke tradisjonelt sett hatt like mye historie knyttet til rasisme og utnyttelse av andre etnisiteter og folkeslag som USA og England. Likevel har Norge en historie knyttet til neglisjering og rasisme mot samene, kvenene og jøder, men dette er ikke like fremtredende som rasismedebatten i USA hvor segregeringspolitikken offisielt tok slutt på 1960-tallet, men i realiteten har vart helt til nå. Noe BLM og George Floyd symboliserer. Englands imperialistiske styremåte og historie er godt implementert i landets historie og minne. Norge var ikke et imperium på lik linje som Storbritannia, og hadde mest sannsynlig aldri en tanke eller et ønske om å bli det. Statuedebatten i Storbritannia er sterkt preget av landets imperialisme som bringer med seg rasisme, «*White mans burden*», og et hierarkisk rasesyn med den hvite rasen øverst. At Cecil Rhodes statuer, en mann som muligens er det fremste eksempelet på britisk kolonialisme og imperialisme, blir revet ned fra universiteter i England og Sør-Afrika er ikke oppsiktsvekkende ettersom tiden krever at man tar et oppgjør med imperialismen. Om man overfører disse to eksemplene til en norsk debatt og kontekst risikerer man å få en polarisert debatt mellom to synspunkter som er «fjerne statuene eller la de stå», mens en egentlig debatt burde være mer dyptgående og basere seg på Norges historiske kontekst, og norsk minnebruk. En historieoppfattelse som baserer seg på at i historien kan kategoriseres i en «korrekt» og en «ukorrekt» side og forståelse er lite hensiktsmessig om man skal ha en progressiv og pragmatisk debatt, samt resultat. Med progressiv historie og minner menes det at man ser på minner med et utviklingsperspektiv og nyttekning i form av deres betydning for samfunnet og ulike grupper. Å bevare Holberg-statuerne og statuer av andre historiske personer må ikke nødvendigvis bety at disse kun kan symbolisere den korrekte og de positive sidene til personen. Å fjerne slike statuer kan ha andre konsekvenser

ettersom personene kan «bære» mye av kulturarven og historien til en nasjon eller et fenomen. Om en velger å fjerne kan man risikere å glemme og neglisjere store deler av identiteten og det som gjør at en nasjon og folkegruppe er den de er. Samtidig kan glemsel være nødvendig for en nasjon eller ethvert kollektivt fellesskap skal «overleve» og skapes (Renan, 2018, s.251).

5.3 Konklusjon og refleksjon

Gjennom drøftingen av forskningsspørsmålene innledningsvis i dette kapittelet og de ytterligere spørsmålene skal jeg fremstille et svar på oppgavens problemstilling, komme med en konklusjon, og avslutningsvis implikasjoner og refleksjoner knyttet til oppgaven og dens utgangspunkt. Oppgavens utgangspunkt var å undersøke hvilke minner som kom til uttrykk gjennom Holberg-debatten av 2020, og hva det fortellere oss om minnekulturen i denne debatten. Oppgaven har et minnestudie-fokus som tar utgangspunkt i internasjonale og nasjonale reaksjoner og virkninger etter drapet på George Floyd i USA i mai 2020. Holbergstatuene, sammen med Churchill, havnet under kritikk fra antirasistiske krefter og demonstranter etter politidrapet på George Floyd. Det oppstod en debatt i den norske offentligheten etter at en underskriftskampanje ønsket å fjerne disse rasistiske statuene i det offentlige rommet. Debatten foregikk i norske aviser mellom mai og september 2020, disse debattinnleggene ble grunnlaget for denne oppgavens analyse del. En diskursanalyse ble utført for å analysere det utvalgte datamaterialet.

Opgavens problemstilling var som følgende «*Hvilke minner kommer til uttrykk i forbindelse med debatten om Ludvig Holberg og hva forteller det oss om minnekulturen i Holberg-debatten?*». En enstemmig og konkret konklusjon er vanskelig å ta ettersom det er flere ulike faktorer som påvirker ens syn, forståelse og objektivitet i møte med en slik problemstilling. Samtidig er det flere overordnede trekninger som kan tolkes og påpekes.

Det første man bemerker seg er at det er flere fremtredende minnebegreper som kom til uttrykk i Holberg-debatten noen i større grad enn andre. Disse blir ikke nevnt eksplisitt av aktørene, men må tolkes. Gjennom dette ser vi hva aktørene mener er viktig for sitt ståsted og sin argumentasjon i debatten, og samtidig hva de mener er viktig for samfunnet og offentligheten. Holberg som historisk person blir naturligvis et debattert tema hvor det anvendes ulike vinklinger og oppfattelser av hva Holberg representerte før, og hva han representerer nå. Dette fører oss til hvordan aktørene baserer sine argumenter ofte på historiske referanser som er

nesten utelukkende lik deres egen oppfattelse av Holberg. Solberg benytter seg ikke av dokumenter som tar opp Holbergs investeringer i slaveriet. Herbjørnsrud benytter seg av dokumenter som beviser at Holberg investerte i slaveriet. Likevel er noen av aktørene mer «objektive» i sin Holberg-oppfattelse og kan se begge sider av saken. Et paradigmatisk kaos har blitt brukt til å beskrive debatten som vil si at fortid, historie og minner blandes i aktørenes argumentasjon. Dette vil si at flere aktører legitimerer Holberg-statuen ved å se til historien til Holberg, og de bevisene som finnes. Det Holberg har gjort gjennom historien blir oppfattet som «fakta» og bevis på at det Holberg har bidratt med i norsk kontekst veier mer for hans posisjon i det offentlige, enn de negative sidene som ble sentralt for debatten. Kulturelle minner anvendes for å legitimere Holbergs plass i offentligheten for noen av aktørene, mens andre reformistiske aktører ser på historien og dens beviser med et mer problematisk blikk. Som fører til at de kulturelle minnene om Holberg ikke får like stor plass og betydning i deres argumentasjon. Denne gruppens blikk på historie og minner samsvarer mer med et syn hvor man er bevisst på at man kan skrive om historien, endre, forandre og fortelle den på en ny måte som samsvarer mer med samtidens rammeverk.

De kulturelle minne om Holberg som anvendes er kjente og generelt akseptert av allmennheten og den akademiske sfæren. Dette inkluderer hans betydning for vitenskapen i Norge, kamp for likhet, likeverd, likestilling og det å stå opp mot maktapparatet. En slik bruk av argumentasjon vil ta utgangspunkt i felles minner, kollektive minner og generelle ensformet oppfattelse hos den norske offentligheten.

Minnebegrepene som er presentert i teorien kan spores i analysen. Disse begrepene er flerveis minne, kulturelt minne, reisende minne og minnesteder. Samtidig er begrepene historie, fortid og kollektive minner fremtredende. Svaret på første del av problemstillingen vil dermed være at minnene som kommer til uttrykk er flerveis minne, kulturelt minne, reisende minne og minnested. Historie og fortid er da utenforstående begreper som ikke tilhører minnekategorien, men som har like mye å gjøre i Holberg-debatten som minner. Bruken av de ulike minnebegrepene er overlappende, noe som gjør det krevende å ta et direkte skille mellom de ulike minneformene. Samtidig kan man tolke hvilke minnebegrep som brukes mest av aktørene. Massemedier og sosiale medier har en stor innvirkning på flerveis minner og hvilke minner som blir fremtredende i offentligheten. Hvordan minner kan brukes av allmenheten og til å fronte sin overbevisning i Holberg-debatten viser hvordan minner er dynamiske, «reiser», er i bevegelse og utvikler seg i møte med andre minner i offentligheten. Påvirkningen fra USA med

BLM, George Floyd, og sørstatsgeneraler, fra Storbritannia med Cecil Rhodes og imperialistiske statuer har hatt påvirkning på Holberg-debatten og viser at minner påvirkes, reiser og endres i møte med andre minner i offentligheten.

Problemstillingens andre del om minnekulturen i Holberg-debatten kan oppsummeres med at det fremkommer at minnekulturen er relativt stillestående på noen områder, og har et mer progressivt uttrykk på andre. Gjennom debatten er det fremtredende at disse to oppfattelsene av Holberg og hva han representerer er gjeldende hos aktørene. Noen ønsker å preservere Holbergs etablerte kulturelle minne, mens andre ønsker å fornye det. Ordet «tilintetgjøre» som står under delkapittelet om minnekultur vil jeg si ikke kan brukes for denne debatten og den reformistiske fløyen. De ønsker først og fremst å belyse Holbergs problematiske sider og ikke fremstille han som en ubegripelig historisk person som står utenfor all form for kritikk eller kritisk tenkning. Begge fløyer i debatten forsøker å skape mening av fortiden sett med dagens lys og holdninger. Likevel kan man ikke si at minnekulturen i Holberg-debatten er en «ferdig» formet minnekultur, men en startfase for skapelsen av en ny minnekultur. Minnet er i kontinuerlig forandring som krever tid. Holberg-debatten symboliserer et brudd i kontinuiteten i minnet om Holberg, som skal produsere fortiden ved å skape en ny begynnelse for hvordan Holberg minnes. Denne begynnelsen har fortsatt tilflukt i fortiden til Holberg, men blir belyst på en ny måte som debatten viser oss.

Etter å ha arbeidet med denne oppgaven og dens problemstilling sitter jeg igjen med et inntrykk av at det i norsk kontekst mangler et omfattende og dyptgående blikk på egen historie og fortid knyttet til deltagelse og innblanding i det europeiske slaveriet. Dette burde gjøres med den hensikt om å belyse et tema som har blitt fremtredende i dagens samfunn, og for å ta ansvar for handlinger gjort av norske styresmakter opp gjennom historien. Norge som samfunn og nasjon kan ikke sitte på gjerde og velge å overse slaveriinnblandingens mens resten av verden gjennomgår en oppgjørsprosess med slaveriet og hvordan det kommer til uttrykk i offentligheten. Gjennom debatten får jeg inntrykket av at minnedebatten manglet et fokus på minoriteter, urfolk og hvordan deres minnekultur og minner kommer til uttrykk i den norske offentligheten. Dermed burde et mål etter Holberg-debatten være å inkludere disse gruppene i hvordan den offentlige minnediskursen skal utformes, samt ta hensyn til alle parter i offentligheten. Et annet spørsmål som er interessant å se på videre er hvordan minner utvikler seg i møte med andre historier om slaveri, rasisme, kolonialisme og imperialisme. Ergo det trengs mer forskning og undersøkelse på området, med et spesielt fokus på norsk kontekst.

6. Litteraturliste:

- Assmann, J. (2011). *Cultural memory and early civilization: Writing, remembrance, and political imagination*. Cambridge University Press.
- Busch, T. (2021). *Akademisk skriving: For bachelor- og masterstudenter* (2. utgave.). Fagbokforlaget.
[https://www.nb.no/search?q=oaiid:"oai:nb.bibsys.no:999920149393502202"&mediatype=bøker](https://www.nb.no/search?q=oaiid:)
- Erll, A. (2011a). *Memory in culture*. Palgrave Macmillan.
- Erll, A. (2011b). Travelling Memory. *Parallax (Leeds, England)*, 17(4), 4–18.
<https://doi.org/10.1080/13534645.2011.605570>
- Erll, A., & Rigney, A. (2009). *Mediation, remediation, and the dynamics of cultural memory* (Bd. 10). Walter de Gruyter.
- Gee, J. P. (2014). *An introduction to discourse analysis: Theory and method* (4th ed.). Routledge.
- Gleiss, M. S., & Sæther, E. (2021). *Forskningsmetode for lærerstudenter: Å utvikle ny kunnskap i forskning og praksis* (1. utgave.). Cappelen Damm akademisk.
- Gutman, Y., Brown, A. D., & Sodaro, A. (2010). *Memory and the Future: Transnational Politics, Ethics and Society* (1st ed. 2010.). Palgrave Macmillan UK : Imprint: Palgrave Macmillan.
- Kjeldstadli, K. (1999). *Fortida er ikke hva den en gang var: En innføring i historiefaget* (2. utg.). Universitetsforlaget.
[https://www.nb.no/search?q=oaiid:"oai:nb.bibsys.no:999901478434702202"&mediatype=bøker](https://www.nb.no/search?q=oaiid:)
- Renan, E. (2018). *What Is a Nation? And Other Political Writings*. Columbia University Press.
- Rothberg, M. (2009). *Multidirectional memory: Remembering the Holocaust in the age of decolonization* (Bd. 440). Stanford University Press.
- Winter, J. (1998). *Sites of Memory, Sites of Mourning: The Great War in European Cultural History*. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107050631>
- Ziri, D. (2018, januar 18). *NYC monument honoring Nazi collaborator to remain in place*. <https://www.timesofisrael.com/nyc-monument-honoring-nazi-collaborator-to-remain-in-place/>

7. Kildeliste:

- Akselberg, G. (2020, juni 17). *Ludvig Holberg var verken slavehandler eller rasist*. <https://khrono.no/ludvig-holberg-var-verken-slavehandler-eller-rasist/496941>
- Guttormsen, T. S. (2020, juni 17). *Statuer i kampen mot rasisme: Å fjerne statuer endrer ikke historien, men hvordan vi velger å minnes den*. <https://forskersonen.no/kronikk-meninger/statuer-i-kampen-mot-rasisme-a-fjerne-statuer-endrer-ikke-historien-men-hvordan-vi-velger-a-minnes-den/1699736>
- Herbjørnsrud, D. (2020a, juli 25). *Originalkilder fra 1730 dokumenterer Ludvig Holbergs investeringer: Holbergs ukjente forhold til slavehandelen*. <https://khrono.no/originalkilder-fra-1730-dokumenterer-ludvig-holbergs-investeringer-holbergs-ukjente-forhold-til-slavehandelen/503676>
- Herbjørnsrud, D. (2020b, august 6). *Om avkolonisering, Black Lives Matter og slavehandel: Heller ikke Holberg bør umyndiggjøres*. <https://khrono.no/om-avkolonisering-black-lives-matter-og-slavehandel-heller-ikke-holberg-bor-umyndiggjores/505599>
- Herbjørnsrud, D. (2020c, september 27). *Uriktige anklager i Holberg-debatten*. <https://khrono.no/uriktige-anklager-i-holberg-debatten/517644>
- Mauno, A. H. & dagsavisen.no. (2020, juni 13). *Historieprofessor mener Churchill og Holberg bør få stå*. Dagsavisen. <https://www.dagsavisen.no/kultur/2020/06/13/kan-tas-ut-i-det-absurde/>
- Sejersted, J. (2020a, august 1). *Mer om Holberg, rasisme og slaveri*. <https://khrono.no/mer-om-holberg-rasisme-og-slaveri/504415>
- Sejersted, J. (2020b, september 4). *Om mulige og umulige Holberglesninger*. <https://khrono.no/om-mulige-og-umulige-holberglesninger/512656>
- Solberg, M. (2020, juli 31). *«Falske nyheter» og villedende påstander*. <https://khrono.no/falske-nyheter-og-villedende-pastander/504318>
- Solberg, T. M. (2020, juni 15). *Holberg var ikke slavehandler*. Norsk Shakespearetidsskrift. <http://shakespearetidsskrift.no/2020/06/holberg-var-ikke-slavehandler>
- Svendsen, N. V. (2020, juni 17). *Holberg var en kritiker av slave- og rasetenkingen*. <https://khrono.no/a/496882>

8. Figur og tabell

Tabell 1: Empirioversikt.....	31
Figur 1: Tekstanalyse (Gleiss & Sæther, 2021, s.119).....	33